A. Lemonnyer O.P.

POVIJEST

DOMINIKANSKOG REDA

PREVEO: O. A. POSINKOVIĆ O. P.

Izdali

DOMINIKANSKI BOGOSLOVI

DUBROVNIK

1959.

PRVI DIO

P O S T A N A K I N A R A V D O M I N I K A N S K O G R E D A

Glava I.

O t a c D o m i n i k a n s k o g r e d a

Dominikanski Red,kao svako veliko djelo,nastao je pod vrhovnom Božjom upravom zajedničkim djelovanjem jednog čovjeka i njegove okoline.Mi ćemo se na ovom mjestu pozabaviti na osobiti način s tim čovjekom

"Blaženi Dominik,odlični začetnik i otac Dominikanskog reda,rodiose god. 1170 u Caleruega,biskupije Osme u Staroj Kastiliji.Njegov otac Felix /Srećko/ "bijaše častan i bogat čovjek u svojoj okolici.Ivana,njegova majka,"bila je plemenita,čedna, razborita i puna sućuti prema bjednicima i nevoljnicima Svojim ugledom je nat riljivala sve žene okolice"/Rodericus,Cerratensis; Vita S.Dominici 2/ Dominik imaše dva brata,Antuna i Manes-a,koji bijahu stariji od njega.

Njegovi roditelji doskora upoznaše,da Bog bijaše pridržao za sebe njihova najmladjega sina,kako je bio pridržao i dva starija.Podložiše se njegovoj svemogućoj volji.Kad mu je bilo oko 7 god.,Dominik bi predan od roditelja nadpopu u Gumiel-u koji mu bijaše s majčine strane stric da ga on uputi u prva počela crkvene znanosti."U toj djetinjskoj dobi već je njegovo ponašanje bilo ozbiljno.Na njegovom dražesnom licu,koje je odavalo svježu mladost,još se čudnijom prikazivala zrelost njegove duše"/Petrus Ferandus,Vita S. Dominici 4/ dok ga je stric poučavao u čitanju,istodobno ga je učio počela kršćanskog nauka Doskora ga je naučio čitati i pisati latinski,"Djelovanje Božje milosti dokončalo je želju što je pobožni roditelji bijahu začeli.On se je razvijao kao veoma darovito djete,posuda milosti škrinja znanja".Medjutim"to divno djete vježbalo se u službi Božjoj.Dugo je boravilo u Crkvi,pjevalo je sa svećenicima psalme i pjesme,služilo kod oltara,sudjelovalo svetim tajnama,pomagalo službenike Kristove i svećenike"/Th.ab appoldija, Vita,15/ Divnog li i ganutljivog djetinjstva!Moglo mu je biti 14 god, kad su ga roditelji poslali u Palenciju.Onda je kršćanska Španjolska posjedovala jedino to središte viših nauka.Još nije imala naslov univerze,ali se ipak u njegovim školama oko uglednih učitelja sakupljao veliki broj učenika.Dominik se kroz 6 godina posveti nauku takozvanih liberalnih znanosti.Sam u velikom gradu,učenik medju stotinama s učenika,mladić koji je nedavno bio promjenio brižan majčin nadzor sa onim strica nadpopa,Dominik se nije ni za las udaljio od načina života,koji je dotad provodio."Sklonosti toga mladića bile su sasvim svete Da se na posao svim žarom.Roditelji su ga poslali tamo da uči i zato se svom pomljom predade nauku .Odbacivši zabave,kojima se redovito mladež podava,on se sav posveti ozbiljnijim

poslovima "/Petrus Ferandus,Vita 7./"Nije ga se vidjalo u društu veseli učenika.Stajaše daleko od rastrešenjaka.Ljubio je tihi život poput Jakova,a bila su mu mrska potucanja Ezavljeva.Nikako ne ostavljaše krilo majke Crkve i sveti mir svoje učeničke sobe"/Jordanus de Saxsonia,De initis Ordinis br.6/ sačuvana je lijepa crtica o njegovom duhovnom životu i ljubavi za znanjem:"Dominik odluči,da ne će piti vina.I deset godina provede bez pića.Pa tako ukratko vrijeme protekne velik broj svojih saučenika u znanju liberalnih znanosti"/Petrus Ferrandus,Vita 7/

Kad je svršio liberalne znanosti,bila su mu otvorena vrata prava koje je i u Crkvi dovodilo do časti i sreće.Ali mu on predpostavi teologiju.I Dante je proslavio taj značajan izbor."Dobro snabdjeven liberalnim znanostima.....,potpuno se predade nauku teologije.Pojavi se u njemu pravi glad za riječju Božjom.Zanesen njezinom divnom slatkoćom požudno se napajaše onim,što je poslije imao tako obilato da dijeli drugima.Kroz četeri godine bez odmora bavio se tim spasonosnim naukom.Nauci Svetog Pisma posveti se takovim marom i takovim žarom ,da je u nju trošio gotovo čitave noći.Te godine prodjoše mu kao malo dana,tako je bila velika ljubav,koja ga je poticala da traži čisti zagrljaj preljepe Rahele.Njegova čežnja ne ostade bezplodna.On ne bijaše uložio u njezinu službu nego samo neznatan trud-tako bar on misljaše-a uživaše obilate njezine plodove"./Petrus Ferrandus Vita 8/

"Medjutim u njemu od poroda nije prestala rasti samilost prema bližnjemu.Njega su bolile sve tudje nevolje.Nikakva nesreća,za koju bi doznao nije ga ostavljala hladnim.On bijaše stvorio u svom srcu utočište za svakoga.Njegovo milosrdje protezalo se na svakoga"/Petrus Ferrandus 8/Bijaše pravi sin svoje milosrdne majke.Do u Palenciji učaše teologiske nauke,Španjolsku pohodi strašna glad "na pogled bijede siromašne čeljadi,koju nitko nije utišao njegovo se srce stezalo od samilosti"/Petrus Ferrandus Vita 8/Tada odluči "da će prodati knjige što bijaše ispisao vlastitim rukama,budući da drugo ništa više nije imao"/Proces u Bologni,brat Stjepan/Strašna je bila borba u njegovom srcu izmedju samilosti i ljubavi prema znanju."Zar da ja učim iz tih mrtvih koža,na koncu je uskliknuo,dok živi ljudi umiru od gladi?-zaista,nikako ne mogu!"/Proces u Bologni brat Stjepan/Ovo je junačko djelo pobudilo zanimanje:Učitelji i učenici,koji su ga poznavali razumili su veličinu njegove žrtve.

Svršio je redovite nauke.Bez sumlje već je bio svećenik.Dobar glas,što ga Dominik uživaše,dopre do ušiju Dijega biskupa Osme.Ovaj je sigurno htio upoznati kakav je.Kad se izvjesti,zaključi da Dominik zaslužuje njegovo povjerenje. Pozva ga dakle,k sebi i učini ga kakonikom Osme./Petrus Ferrandus Vita lo/Razumije se,regularnim kakonikom budući da se kaptul u Osmi nedavo bijaše uredio kao redovniča zajednica po pravilima sv.Augustina."Odmah Dominik zasja medju kanonicima osobitim sjajem.Nagli napredak u krepostima privukao je svačije oči na njega.Kanonici zadivljeni tako velikom i tako brzom savršenošošću izabraše ga podpriorom kaptola/biskup je bio prior/iako se on otimao.Sličan svijeći postavljenoj na svijećnak,sličan gradu sagradjenom na gori pružaše svima svijetao i ugodan primjer svetosti.Za sve bijaše zrcalo redo-

ničkog života. Bijaše muž neprestane molitve, neprispodovive ljubavi, kojemu samilost ne davaše mira i kojega je ponoznost činila slugom onih, kojima bijaše na čelu". /Petrus Ferrandus, Vita, 10./.

Ma bio kako ganutljiv povratak rasipnog sina očinskoj kući, puno nam se ljepšim čini postepeno i brzo penjanje ove duše k Bogu, koji je k sebi privlači i koja je pridržava za sebe i u kojoj se već od djetinstva razvija odmjereno, postojano, obilato i veselo božanski život i najplemenitiji ljudski život. Kada je sv. Augustin, poslije dugih zabluda uma i srca, konačno ipak svrnuo svoje oči k staroj Crkvi, u čijega knjige bijaše još sasvim malena dala unjeti njegova majka i kad nije mogao, kako je želio, doći u doticaj s biskupom Ambrozijem koji bijaše zaposlen brigama u upravljanju crkve, oćutio je pobudu da potraži svećenika Simplicijanus-a: "Jer sam za njega bio čuo, kako piše isti Sv. Augustin, da je Bogu pobožno sl služio od svoje mladosti". /Sv. Augustin, Ispovijesti, XVIII, I./ Ova postojana i potpuna savršenost života više je nego išta drugo ulijevala pouzdanje sv. Augustinu, budući da je on bio grešnik. Bog, koji bijaše Dominiku namijenio zadaći da obraća grešnike, htio je, da on posjeduje ovu divnu privlačivost.

Bog ga bijaše odredio da obraća grešnike. "On mu bijaše udijelio dar, da plače nad grešnicima, bijednicima, tužnima. Kad bi pomišljao na duše u pogiblji da propadnu izijedao ga je takav žar, da često čitavu noć provadjaše u molitvi. A kad bi molio, često se uzdasi njegova srca pretvadahu u pravo jecanje. Morao bi pustiti mahatom nutarnjom jecanju, koje nemogaše zaustaviti. Bez prekida žarkim riječima zakljinanjaše božju dubrotu, da se udostoji uliti u njegovo srce potrebitu ljubav da bi mogao uspješno djelovati oko spasenja bližnjeg. Neprestano mu bijaše pred očima primjer onoga koji se bijaše cio predao za vaše spasenje". /Petrrus Ferrandus, Vita, 10/ Već se tada u reguralnom kano iku bijaše probudio apostol k koji izgaraše iz samilosti prema grešnicima, što su propadali. Taj čovjek mlad, zdrav, jak, uravnotežen, nemože da zaustavi suze, kad pomisli na te jadne duše.

Ali istodobno dok se razvijaju ljudski dogagjaji, počinje se oskrovito ostvarivati namisao Božja s Dominikom. "Dogodi se dakle, po Božjo odredbi da Dijego biskup Osme, na molbu Kastiljskog kralja Alfonsa, imagjaše otići u Dansku da pregovara o ženidbi kraljevog sina s Danskom knjeginjom." / Isti, 10./ On povede sobom Dominika. Biskup Osme, došavši u Toulose-u, mogaše se uvjeriti o opustošenju, što ga bijaše prouzročilo Albigeško krivovjerstvo. Tuga, što je osjeti bijaše neizmjerna. Dominik pak provede čitavu noć oko obračenja domačina koji bijaše krivovjerac. "Njegova privlačljiva blagost, zdrušena s uvjerljivim razlozima, uz pomoć Duha Svetoga proizvede to čudo". /Isti 11./ Od te Tuluske noći, u kojoj bijaše obratio svoga domačina, uvjerava nas Bernad Gvidonov, sazrela je u njemu misao da se posveti obraćenju nevjernika i da osnuje redovničku zajednicu koja bi se bavila propovijedanjem Evandjelja. /B. Gvidovis, Libellus seu taktatus madisrrurum Ordinis kod Martene, Ampllisima Colectio, Pariz, 1729, sv. VI. stupac 398/

Nastavivši svoj put prispješe u Dansku gdje bi udovoljenu njihovoj molbi. Poslije povratka u Kastiliju naskoro se opet uputiše na čelu poslanstva sa zadaću da dovedu Dansku knjeginju. Kroz to vrijeme ova bijaše preminula pa Dijego,

koji putem bi obavješten o tomu,otpravi natrag u Španjolsku službeno poslanstvo,a uputi se s Dominikom u Rim,gdje tada vladaše Inocencije III.Biskup Osme bijaše odlučio odreći se biskupske stolice da može otići navještavati evandjelje Kumanima tamo preko Karpata.Inocencije ne pristade na molbu, već ga pošalje natrag u njegovu biskupiju.Dominik se bijaše pridružio njegovoj molbi,ako je možda on nije bio i potaknuo. Ostavi Rim i nepostigavši cilja,"ali odsad ga poznavaše papa i njegova okolina i Dominik pridobije njihovu naklonost(N. djelo i mjesto)Preko Citeaux-a,gdje biskup Osme iz pobožnosti obuče cistercitsko odjelo,Diego i Dominik,na putu za Španjolsku,prispješe u Montpellie,gdje ih Bog čekaše.

G L A V A I I.

Osnutak Reda

U to doba južna Francuska, u vjerskom pogledu, nalazila se u žalosnom stanju.Albigeško (patarensko-bogumilsko)krivovjerstvo,mladi ogranak starog Manihejizma,i Valdeško krivovjerstvo,laički pijetizam iz Lyon-a,a možemo reći bili su gospodari.Nemkost i pokvarenost nižega čisto svjetovnjački život višega svećenstva,lakomost velikaša,koja nije uzmicala pred nikakvim obzirom,pomogli su njihovom raširenju.U prvi mah je izgledalo,da se rimski papa malo radi toga zabrinuli.Oni su se osjećali nemoćnim.Ipak je Inocencije III.pokušao dati v više živahnosti borbi.Veliki cistercitski red-po njegovoj naredbi dade mu pomaćače,iako su ti bili malodušni,budući su se osjećali nesposobni za tu zadaću.

U proljeću 1206.,kad su Diego i Dominik prispjeli u Montpellier,papinski poslanici,sakupljeni u nedalekom gradiću Castelnau,vjećali su.Almarik,opat Citeaux-a,malodušno je priznao gotovo potpuni slom njihovih nastojanja."svaki put,kad hoćemo da poučimo krivovjerce,oni nam suprostavljaju zao život svećenstva.Ispravite njihove navike,govore nam,popravite njih.Ako nećete to,tad nemojte propovjedati".Lako je to bilo kazati.

Pozvaše biskupa Osme da dodje na vjećanje.Kako da se postupa s ovim krivovjercima?Što puta je bilo nabačeno to pitanje,a da nitko nije znao naći odgovora.Što o tome misli časni biskup?"On bijaše čovjek veoma razborit i poznavaše putove Božje.Pomnjivo ispitivaše postupak i običaje krivovjeraca.Živo ga je dirnulo načim,kako su postupali,poučavali, propovjedali i iznosili na vidjelo hinjenu svetost,da dobiju nove pristaše .A promatrajući s druge strane raskošnu pratnju legata,njihovo djelo,sjaj njihovih konja i njihove odjeće, izjavi im:"Braćo,po mom mjenju nesmijete tako postupati.Činimise nemoguće privesti k vjeri samo riječima samo onu čeljad, koja se oslonja na djela.Pogledajte krivovjerce.Oni zavode naivne hinjenom svetošću i sticanjem evandjeoskog siromaštva i strogosti.Ako pak i vi pružate izgled sasvim oprečnog načina života,malo ćete koga potaknuti na dobro a mnoge ćete smutiti. Nećete ih obratiti.Klin se izbija klinom.Raskrinkajte hinjenu svetost pravom.Cholost lažnih apostola bit će pobjedjena jedino pravom poniznošću ----" "Ali na koncu Oče - odvratiše - što nam savjetuješ?""Činite ono odvrati Dijego -što vidite da ja

činim"/1/Istog časa biskup pošalje u Castilliju svoje konje i svoju pratnju.Ostade s njim samo Dominik i nekoliko svećenika Zatim prepustivši se providnosti Božjoj da se ona brine za njegove potrebe,uputi se pješke,praćen od poslanika,da primjerom i riječju propovjeda zaprepašćenim krivovjercima.

To bijaše nakana Božja.Inocencije III,nekoliko mjeseci kasnije piše svom poslaniku Petru iz Castelnau-a:"Ovim apostolskim pismom naredjujemo i zapovjedamo tvojoj razboritosti da izabereš nekoliko ljudi prokušane kreposti i koje ti budeš cjenio zgodnim za ovu službu,koji slijedeć. siromašnog Krista i obučeni u siromašno odjelo,ali duhom jaki,neće se plašiti da idju prostim ljudima.Naredi ,da stupe u vezu s krivovjercima i da ih u spomoć Božje milosti dvostrukim dokazom primjera i riječi otrgnu od njihovih zabluda"/2/ /Petar Ferrandus Vita sancti Dominici 4/Bog je bio priđrža svetom Dominiku čast da stvori takove propovjednike.

U okolici Monreal-a i Fanjeaux-a,Tuluške biskupije brat Dominik iz Osme i njegovi drugovi svojim poukama i primjerima bijahu obratili nekoliko plemenitih djevojaka"/Pismo Berenger-a,Narbonskog nadbiskupa koč Balme Lelaidier,Cartulaire i t.d.,s 154/Dijego na poticaj Dominikov odluči skupiti ih u redovničku zajednicu oko crkvi" Gospe od Prouille.Fulko, novi Tulusku biskup ustupi nužno zemljište,a Dominik učini ostalo.Početkom god. 07 otputuje Dijego,da pohodi svoju biskupiju računao je,da će se skoro vratiti s novim radnicima. Dominik je,očekivajući ga upravljno ono nekoliko misionara, što bijahu ostali i s prvinskim samostanom,u vremenitoj upravi pomagao mu je Vilim Kleret.Ali kratko vrijeme poslije povratka biskup premini.Tako Dominik osta jedini glavar dvostruke zajednice koja se u službenim spisima nazivaše:"Sveto propovjedanje".Iako ti misionari nijesu imali zavjeta ipak su već tada začinjavoli skupinu na putu ostvarenja,čije se članove nazvalo"Braća",kao što se nazivalo"Sestre"govoreći o redovnicama.Oni su uistinu neznata klica iz koje će se zazviti propovjednički Red i oni su u Dominikovoj misli prvi korak u ostvarenju njegove veličanstvene nakane,Ne će li.on,nekoliko godina kasnije,to jest 1212.,navesti kao razlog,da otkloni biskupiju Conserans-a,"da se mora brinuti za novi rasad propovjednika i redovnica,koji mu je povjeren"4).Međutim borba protiv Albigežana . . je da se vođi na drugi način.Inocencije III.poslije dugo okljevanje,koje ubijstvo Petra iz Castelnau-a bijaše konačno prekinulo,naredi,da se propovjeda križarska vojna.Dominika nije to ni smelo ni začudilo.Ipak taj preokret,kojim su imali kanuti događaji,otežavao je njegovu ličnu zadaću,koja je bila sasvim drukčija.I doista godine od 1208.do 1215.bile su zanj razdoblje mnoko neplodnog truda i skopčano neprestanim pogibeljima.Za sreću on bijaše potpuno neustrašiv."Usred progonstva,kojima je on bio cilj,nikada se nije uznemirivao.Posred opreznosti on je bio miran,neustrašiv. strah ga nije nikada odvratio od puta.Dapače,kad bi ga ovladao san,on bi legao uz put ili odmah u blizini"(Proces u Toulose-i ,15)To su bile za njega godine očekivanja.On je ostao ono , što je bio:prior redovnica u Prouille-i i ovlašteni propovjednik protiv krivovjerstva.Često čudesno,ako ga i nijesu posve izvlačila iz samoće,koju je on ljubio,ipak su povećala poštovanje,koje je već uživao.To poštivanje bijaše mu pribavio

njegov način života."Za stolom je veoma malo.Zadovoljavao se kruhom i samo jednim jelom,osim što bi pristao,iz obzira prema braći ili drugim prisutnim osobama,da okusi ono,što se poslije donosilo.Ali vrijek je htio,da se drugoj braći obilato,koliko su dopuštale prilike kuće"(Proces u Toulausi,15).Isti svjedok Vilim Pierre,opat sv.Pavla u Narbonne-i,izjavljuje:"da nije nikad znao za drugu postelju osim za crkvu,ako se koja nalazila u blizini.Akoli je nije bilo,legao bi na zemlju,na klupu ili bi pak,poslije nego bi s postelje skinuo prije i pokrivače,što su mu bili priprevili,legao na remen s postelje".(7)Njegova je molitva,kaono jednom u Osmi potičala na pobožnost."Nikade nijesam vidio osobu,koja bi toli o molila i toliko plakala.Kad bi molio,njegovi bi jecaji daleko dopirali.On je glasno vikao: Gospodine,smiluj se svom puku!Što će biti od grešnika!Tako je prolazio noći u besanici,u jecanju nad tudjim grijesima".(8) Prolazio je,obučen u iskrpljenoj tunici i najprostijem plaštu,što je mogao naći,siromašan,ponizan,ne mareći za dobra i časti ovoga svijeta,radujući se zlostavljanju,ustrpljiv,blag,sućutan, neusporedljiv tješitelj žalosnih,darežljiv prema siromasima,u pobožnosti neumorljiv(9).Pobudjivao je žarku naklonost svih slojeva puka.On se njom služio samo na korist svojih kćeri u Prouille-i,kojima je želio osigurati budućnost,svakidanju hranu i mir.

U proljeće 1215,izgledalo je,da je kako tako osiguran. Dominik se nastani u Toulause-i,gdje ga je zvao prijatelj biskup Fulko.Dva mu se gradjana pridružiše.Jedan od njih,Peter Seila,koji ga je primio u svoju kuću,"doskoro je darovao njemu njegovim nasljednicima i svima,koji budu s njim stanovali".Dakle imamo pred sobom uredjenu skupinu,koja se nada potrajati.Fulko mu predade kanonsko ustanovljenje."Mi ustanovljujemo u svojoj biskupiji,piše on,da se iskorijeni krivovjersko zloća,da se vodi borba protiv opačina,da se naučava vjerske istine i da se ljudi priprave,kao propovjednike brata Dominika i njegove drugove,koji su odlučili živjeti bosonogi u evandjeoskom siromaštvu i propovijedati evandjeoske istine"(Balme et Lelaidier, Cartulaire,I,515.)Vidi se,da su Fulko i Dominik dogovorili, i ovaj biskupov akt,koji se mogao nasloniti na pismo Inocencija III.Petru Castelnau-a,imao je služiti kao priprava na odlučnije korake.

Dana 14.Novembra 1215.imao se otvoriti općeniti sabor, lateranski četvrti.Fulko otputuje u Rim,a pratijaše ga Dominik Prva misao velikog propovjednika otkrit će nam se odsele u čitavom opsegu.Njemu lebdi pred očima nešto mnogo više nego navješćivati evandjelje po Tuluskoj biskupiji,dapače više nego pobijati albigeško krivovjerstvo.Bog mu nadahnjuje,da od neznatne skupine propovjednika,što je stvorio,poradi,da se osnuje redovnički univerzalni red.Njegov pogled što je ljubav proširila,obuhvaća neizmjernu bjedu svega kršćanstva,koje ne malo poučeno u vjeri,te potamnjuje svjetlo tamne vjere.On je čuo još nejasan poziv ovog novog društva,u ispitivajućem,presirnom i neprijateljskom stavu protiv svećenstva,koga je feudalni sustav unješio na svoju sliku,i koje se jedva miče pod teretom zemaljskih požuda,neznanja i pokvarenosti.Vidio je svjetovnjake, kako jarno stupaju medju krivovjerce ili se skupljaju u ona opasna bratovštine pokornika i siromaha,koje izgaraju od prozelitizma i koje nij su zadovoljni da se samo otmu ispod utjecaja ozloglašenog svećenstva,već teže

da one preuzmu upravu kršćanskog puka.Bacivši pogled prekc kršćanskih granica,a rastuži se ne opažajući ona velika evandjeoska poduzeća,što su već apostoli preuzimali.

Prelati,sakupljeni na saboru,uznemiruju se na ovaj način radi toga stanja.Oni stvar uzimlju s negativnog gledišta .Oni bi željeli,da bi se rimska Stolica pokazivala manje sklona onim Humiliatima ,onim lyonskim i lombardijskim Siromasima,koje je ona -na brzu ruku-spremala da uredi kao crkvene redove.Jedan od njihovih kanona odredjuje,neka se ne stvaraju novi redovi.Inocencije III.,kad mu je Dominik izložio svoje poglede i svoje želje,može samo da mu odgovori:"Vrati se svojoj braći.Dogovoreno izaberite koje već postojeće pravilo.K tomu neka vam biskup dodjeli koju crkvu.Tada se povrati u Rim,ja ću ti udijeliti potvrdu reda i sve što budeš želio" (Jordan Saksonac,27.).Vješto rješenje,i koje svjedoči,kako se Inocencije živo zanimao za Dominika i za njegovo djelo.

Dominik na povratku u Languedoc-u,sakupi braću u Prouille-i priopći im papinu poruku.(Kapitul utemeljenja Reda 1216)"sazvaše Duha Svetoga i jednodušnim pristankom,budući da bijahu pozvani,da budu propovjednici,izabraše pravilo blaženog Augustina,koji je i sam bio izvrstan propovjednik.Nadodaše mu nekoliko točaka Običaja strožih o jelu i postu,o ležaju i vunenom odijelu",a to pozajmiše od ustanova Premonstratežana.Osim toga predložiše i zaključiše,da ne će imati posjeda ne hoteći,da briga oko njihove uprave zapriječuje propovjedničku službu.Ipak im se činilo zgodnom,da da nove odredbe pridrže dohotke (Jordan Saksonac,27.)Još im je trebalo naći crkvu,budući da se kanonički red nije mogao pojmiti ako nije bio privezan uz neku crkvu.Kaptol sv.Stjepana u Toulouse-i,na molbu biskupa Fulka,ustupi"bratu Dominiku,prioru i učitelju propovjednika,"crkvicu sv.Romana.

Dominik,budući da bijaše udovoljio propisanim uvjetima,bez oklijevanja ponovno se uputi u Rim.Kad tamo prispije, papa se nije više zvao Inoncencije već Honorije.Ovaj da je poznavao pa ga dočeka,kako bi ga bio dočekao Inoncencije.Tri pisma jedno s drugim,dva prva od 22.Decembra 1216.a treće 21. Januara 1217.,potvrdiše-kako po dogovorenim razmacima-,ustanovljenje jednog propovjedničkog reda,jedne velike novotarije. Prvo potvrdjivaše "red kanonika",ustanovljen u crkvi sv.Romana u Toulouse-i.Drugo sadržavaše glasovite riječi:"promišljajući,da će braća tvoga reda postati braničima vjere i prava svjetlost svijeta...".Napokon treća pridjevaše posebno ime tim kanonicima nove vrste:"Prioru i braći sv.Romana,Propovjednicima u tuluskoj zemlji".

Sad Dominik hoće djelom da dokine to ograničenje. Jedva se povratio medju svoje,već im navješta,da će ih raspršiti.Montfort,Fulko,narbonski nadbiskup,ista braća,svak se tomu protivi."Ja znam,što radim",odvraća Dominik."On je prikazivao takvu postojanost u odlukmma,koje je zrelo pred Bogom stvorio,da ih gotovo nikad nije preinačivao,kad su postale pozaate".(Jordan Saksonac,60.)Iz drage Prouille-i,gdje je zadnji put sakupio svoje drugove,šesnaest na broju,pošalje šestoricu u Pariz "da uče,propovijedaju i osnuju samostan". Četvorica su imala otići u Španjolsku.Dominik s jednim drugom putovat će u Rim.Ostala četvorica,što preostaju,podjelit će se medju Toulouse-om i Prouille-om.Dominik,prije rastanka,jer mu nije davala mira misao da ide propovijedati evandjelje poganima,postigne od braće,da su izabrali privremeng starješinu.

To je bio Francuz Matij,bivši kapelan Šimuna iz Montfort-a, čovjek učen i kadar da druge podučava te koji je kao stvarni stariješina imao upravljati osnutkom pariskog samostana. Prema kanoničkim običajima dobio je naslov opata,koje ime red nije imao zadržati /N.mp.30/

Red propovijednički bijaše osnovan.Dominikovo djelovanje u Languedoc-i prestajaše.Tamo se bijaše pokazao "srdačno odan stvari vjere i mira,njihov vjeran promicatelj i sI. užbenik,koliko su mu sile dopuštale /Proces u Toulouse-i5.5 Bez prekida je progonio i pobijao zablude krivovjeraca riječju i primjerom svoga sv etog života.Bez umora radio je oko promicanja stvari mira i vjere,izlagajući se za njih svim vrstama pogibelji /Proces u Toulouze-i,I5.5/.Pokazivao se je ljubeznim bogatima i siromasima,Židovima i poganima kojih je bilo mnogo u Španjolskoj.Osvjedočio sam se,da ga je svak ljubio osim krivovjeraca i neprijatelja Crkve,koje je progonio i pobijao,Ali ga to nije sprečavao da ih moli,ljubezno pozivlje neka čine pokoru i obrate se na pravu vjeru/Proces u Bologni,brat Ivan Španjolac/.

G l a v a I I I.

P r v i r a z v i t a k r e d a

Nalazimo se u polovini augusta 1217.Dominiku,koji će umrijeti 6.augusta 1221,preostaju još samo četri godine života.Njegovo djelo,koje je spriječavala Križarska vojna,već od 12 godina razvijao se je veoma sporo.Ali medjutim sada stupa u doba ostvarenja.U Rimu,gdje je prispio početkom 1218 Dominik opet nadje stare vrijedne prijatelje,očitu Papinu sklon ost i prijateljstvo kardinala Hugolina.Njegovo zanosno propovijedanje i glas njegove svetosti privukli su u novi red mnogobrojne mlade pristaše.Na Apijevoj cesti uredio se je samostan sa neko trideset braće.Doskora je porastao na stotinu.Dominikov pogled privlači Bologna,taj drugi kršćanski univerzitetski grad.Koncem mjeseca aprila posla tamo nekoliko redovnika da osnuju samostan,koncem mjeseca aprila p posla tamo nekoloko redovnika da osnuju samostan,ali su početci bili veoma teški.

Istotobno u Rimu je promio medju svoje sinove onoga koga Bog bojaše odredio,da bude pravi utemeljitelj Bolognskog samostana,Reginalda,dekana svete Aignan-a u Orleansu i bivšeg profesora prave pariške unuverze.Budući da se je bio opasno razbolio te je bio po Dominikovom zagovoru izliječen po zagovoru Blažene Djevice Marije,on obuće odijelo,kojemu bijaše pokazala Blažena Gospa i koje je imalo postati odijelo Reda.To bijaše odijelo bijelih kanonika,koje su braća propovjednici već nosili,čini se samo s tom razlikom,što su mjesto škapulara/naplečka/nosili roket/misnu košulju/-/Quctif et Echard,Scriptores Ord.Pred.,l.st.7./

Dva brata,što ih Dominik bijaše poslao u španjolsku vratiše se njemu u Rim.Njihov se podhvat bijaše izjalovio. On odluči,da će otići glavom u domovinu.Iz Pronile-e,gdje se

gdje se na prolazu zaustavio, osnova lyonski samostan, posred valdeške bujice. Došavši u Španjolsku utemelji dva samostana jedan u Madridu, a drugi u Segovii. Od proljeća 1219. u Parizu je, gdje je našao braću nastanjenu do orbeaun-skih vrata uz crkvu sv. Jakova, "koju su im ustupili magister Ivan, dekan u sv. Kvintina, koji je tada bio kao regens predavao teologiju i universu". Zajednica broji oko trideset članova. Dominik odluči, da se od njih izabere temelje novih samostana. Redom jedan za drugim Limoges, Reims, Metz, Poitiers, Orleans primaju redovnike, koje im on bijaše odredio.

Preko Milana, gdje je stekao nekoliko vrijednih novaka, Dominik se zaputi u Bolonju, gdje prispije početkom ljeta 1219. Reginaldova riječ, koji se nedavno bijaše povratio iz svete Zemlje, već je izvršila čudesa. Braća su se morala premjestiti kod sv. Nikole od Ninograda. Dominik izabra nekolicinu i posla u Firencu, Bergamo, Milan. Isti Reginald otputovat će za Pariz, gdje je već odavna poznat, da dade življi pokret malko sporom napredovanju. On je tamo poslije nekoliko mjeseci imao umrijeti, ali bijaše pridobio za red izmedju mnogih drugih i onoga, koji je naskoro imao naslijediti sv. Utemeljitelja, bl. Jordana Saksonca. Ovaj nam je blaženik sačuvao jednu ganutljivu rečenicu bl. Reginalda. "Dolazi mi na pamet, piše on, jedna njegova rečenica. Brat Matej, kojega u svijetu bijaše upoznao slavna i fina, kadikada mu je govorio sa začudjenjem.: Jeste li Vi to uistinu, učitelju, koji ste obukli ovo oštro odijelo? A on bi smeten odgovarao: Ja doista nemam u tome nikakve zasluge, ja sam ga uvijek toliko ljubio." (Jordani de Saxania, De initiis Ordinis, 41.)

Kad je netko htio da daruje znatne nepokretnine, Dominik ih odbije i obodron iskustvom do jos. Savršenije slijedi svoju drevnu nakanu, izjavi bolonj koj braći svoju volju, da će se u ime Reda odreći ne samo posjeda već i prihoda. Njemu je uvijek lebdio pred očima taj način života, da s dana na dan živi od prosjačenja.

Preko Firence i Viterba prispije u Rim. Bez oklijevanja odmah se prihvati zadaće, što mu Honorije III. bijaše povjerio. Radilo se o tome, da se u sv. Sikstu sabere u urednu zajednicu po uzoru prujskog samostana one rimske redovnice, koje uspije nagovoriti, da ostave raskalašeni život, na koji se bijahu privikle. Njegov ugled bijaše ogroman. Zar nije on, u istome Rimu, tri mrtvaca uskrisio? Kad njega odlučnost bijaše združena s obzirnom razboritošću i zaodjevena neizmjernom blagošću. Uspije u ovoj nakani uza sve žestoko opiranje i braća, prepustivši sv. Ksista sestrama, preselo se u sv. Sabinu na Aventinu. U isto vrijeme, dok se izvršivao ovaj premještaj, krakovski biskup zamolio je Dominika, da dade redovničko odijelo dvojici njegovih nećaka, Jacintu i Česlavu. Ta dva Poljaka nekoliko mjeseci poslije povrativši se u domovinu presadit će tamo novi Red.

Dok mu Honorije papa u obilatoj mjeri pruža dokaze svoje naklonosti i dok se nove naseobine množe po Francuskoj, Španjolskoj i Italiji, Dominik se trudi, da usavrši ustrojstvo svoga Reda. Od onog dana kad je u dogovoru sa svojom braćom s nekoliko posebnih propisa jasnije izrazio pravilo sv. Augustina i sastavio prvi nacrt za život brata propovjednika, bez prestanka je živeći po njemu i razmišljajući o nje

mu ...usavršivao u svojoj duši tu idealnu sliku i nastojao ju je svojim djelima ostvariti.Jedan svjedok izjavljuje: "Nikada nijesam vidio osobe čiji bi život odgovarao ostvarenju pravila u tolikoj mjeri"(Proces u Bolonji brat Stjepan - Sigurno ovaj svjedok izražava općenito uvjerenje. Uostalom vidimo,kako se Dominikova misao priljubljuje na osobiti način na neke tačke.Sigurno ih je on smatrao temeljnim."Veoma je često on isti propovjedao i na svaki mogući način,nastojao je nagovoriti braću da propovijedaju.On im je naredjivao da idu propovijedati.Molio ih je i zaklinjao, da im bude na srcu spasenje duša."Ne bijaše li on upravo onaj koji je temeljio ovaj Red?"(isto,brat Ivan Španjolac).Bilo u samostanu bilo vani,bilo na putovanju,nije obično govoriti nego o Bogu ili s Bogom.Poticao je braću,da to isto rade i poradio je,da se taj propis umatne u pravila tj.u konstitucije(Isto brat Pavao Mlečanin.)A što to znači:Ne govoriti nikada nego o Bogu? - Jedan drugi nam svjedok jasnije označuje:"Na putovanju dok se je hodalo,on je htio neprestano raspravljati,dogovarati se,poučavati,čitati ili moliti".(isto brat Ventura)Raspravljati,dogovarati se ,poučavati,čitati: to su sve školski izrazi,koji nam svjedoče,kako se Dominik i na istom putovanju bez prekida posvećivao nauku teologije."Često je,izjavljuje jedan drugi svjedok,pozivao i poticao braću bilo riječju bilo pismom,da bez prestanka uče stari i Novi Zavjet (to su bili školski udžbenici teologije). Uvijek je sa sobom nosio Evandjelje sv.Mateja i poslanice sv.Pavla.Učeći ih neprestano,gotovo je sve znao napamet.(P (Proces u Bologni,Brat Ivan Španjolac).Sasvim je karakteristična kod njega ova briga oko nauka teologije."Nije dopuštao da se braća miješaju u vremenite stvari,pa niti u upravu samostana,niti kao savjetnici osim onih,kojima je to bilo povjereno.On je htio,da se isključivo posvete nauku,molitvi i propovijedanju.I ako bi opazio,da bi se kojega brata dalo korisno upotrijebiti za propovijedanje,zabranjivaše da ga se zaposli s kakvom drugom stvari"(isto,Brat Rudolf.)" Brat se Dominik trudio da nagovori braću neka napuste i preziru vremenita dobra i slijede savršeno siromaštvo;da ne jašu nakonju;da žive od prosjačenja i da na putovanju ne nose novaca....Eda bi se braća mogla oslobodnije predati nauku i propovijedanju,on je dapače htio,da uprevi i razdiobi vremenitih dobara neuka braća konvrrsi zapovijedaju nad učenom braćom svećenicima.Ali braća klerici dobili su tu namisao,da dodju pod vlast konverasa bojeći se,da im se ne dogodi isto,što i braći grandmontskog reda"(proces u Bologni, Brat Ivan Španjolac).

Ovo su bile misli vodilje Dominikove u pogledu konačne organizacije njegova Reda.One su nadahnule zakonodavno djelovanje dvaju zborova,koje je sazvao oko Duhova g. 1220.i 1221.Prvi bi otvoren 17.maja javnom ispovjedju sv.Utemeljitelja."Ja zaslužujem,da me se svrgne.Ja sam nekonstan i mlitav.I ponizivao se je mnogo na sve moguće načine" (Isto,Brat Rudolf).Naravno,dragi svetac uistinu se takovim smatrao,ali o tome je samo on bio uvjeren.Reda je tražio," da se ustanove definituri,koji će biti nad njim,nad zborom i za trajanja zbora moći će upravljati,odredjivati i odlučivati" (Isto,brat Ventura).Ovo je bilo nešto drugoga.U ovome

me uza svu veliku poniznost Dominikovu bijaše jedan zrelo promišljeni način upravljanja, kojega braća rado prihvatiše. "Uz jednodušni pristanak braće bi zaključeno, da će se općeniti zborovi Reda sakupljati svake godine naizmjence u Bologni i u Parizu iznimno nastojni će se zbor još sabrati u Bologni. Takodjer je bilo zaključeno, da naša braća neće imati više ni posjeda ni prihoda, a odreći će se onih, što su ih jednom bili primili u tuluskoj biskupiji. Osim toga bio je učinjen veliki broj propisa, što se još opslužuju." (Jordanus de Saxonia, De initiis Ordinis, 53, 54.)

Na zboru 1221. Red bi razdijeljen u osam provincija. Pet: Španjolska, Province, Francuska, Lombardija, Rim, već su uglavnom postojale, a za druge tri: Ugarska, Njemačka i Engleska bile su poduzete mjere, da se stvore. Bilo je odredjeno, da će poglavica Reda nositi ime "Učitelj propovijednika" (Jordanus de Saxonia, De initiis Ordinis, 53, 54.) Uostalom tamo već od potvrde Reda na Dominikovu pečatu nalazio se je jednog značenja natpis: "Učitelj propovijedanja".

Nekoliko mjeseci kasnije, dne 6. augusta 1221. Na povratku s mučnog puta u Mletke, Dominik je u svojoj pedeset i prvoj godini umro u bolonjskom samostanu sv. Nikole. Da utješi svoje sinove, koji su ga gorko oplakivali, kako ga bijahu žarko ljubili, on im je bio rekao: "Poslije svoje smrti ja ću Vam na nebu kamo idem, biti korisniji, nego što sam vam bio za svoga života." - Kardinal Hugolin, biskup Ostije i papin legat, njegov vjerni prijatelj od prvog susreta do zadnjeg sastanka, vodio je sprovod. Kad je poslije 13 godina postao papa pod imenom Grgura IX. on ga posveti. Riječi, što ih je tada izgovorio, nadilaze sve ono, što bi se moglo kazati u pohvalu pat ijarhe propovjednika: "Ne sumnjam o njegovoj svetosti, kao ni o svetosti apostola Petra i Pavla" (Stjepan Salagnec kod Malvenda, Annales Praedicatorum, ad annum 1234, cap. II.).

G L A V A IV.

VANJSKO RAŠIRENJE I UNUTARNJE OJAČANJE

Pri smrti sv. Dominika Red bijaše potpuno ugradjen i čvrsto organiziran. Brojio je četrdeset samostana, razdijeljenih na 5 provincija. Stvaranje triju novih, odredjeno na zboru 1221., bijaše na putu ostvarenja i imalo je povećati broj samostana na šestdeset. Red je imao pisana pravila, u kojima bitne točkeb bijahu uredjene u takvom duhu i upravljene takovom cilju, koji se više nijesu imale mijenjati. Ti su se zakoni sastojali od dva različita elementa: onih "običaja", što su stvoreni 1216. u Prouillesu i "ustanova" izdanih od zborova godine 1220. i 1221., sabranih od sv. Dominika u Bologni. Običaji i Ustanove naslanjali su se na pravilo sv. Augustina, kojeg su one htjele potanje opredijeliti. Običaji ciljali su zatim, da urede regularni život, a ustanove su se bavile upravom Reda i njegovim vanjskim djelovanjem. Već tu imamo onu pozniju razdiobu konstitucija u dva o otsjeka.

Ipak se razdoblje, koje možemo nazvati ustavodanim produljilo do sv. Rajmunda iz Pennafort-a, koji je g. 1239, sabrao

zakona Reda.

"Drugi Učitelj Reda, piše Bernard Guidonis, Jordo-
ni nasljednik i revni oponašatelj Dominika, bio je brat Jor-
dan Nijemac, pravi Božji Izraelac. On bi izabran Učiteljem na
Trećem općenitom zboru Reda, držanom u Parizu, a tada je bio
provincijal Lombardije. Za njegova vladanja Red je silno uzna-
predovao u vrijednosti i broju. Pripovijeda se, a i ja sam či-
tao da je za vrijeme zaog petnajstogodišnjeg izvrsnog uprav-
ljanja i vladanja Redom on sam primio više od tisuću novaka
ii dao im redovničko odijelo. U njegovo vrijeme na sveopćem
(generalissimum) zboru Reda u Parizu 1228., bile su pridruže-
ne četiri nove provincije, naime Poljska, Dacija, Grčka i Sv.
Zemlja, onim osam provincija, ustanovljenim od sv. Dominika. Što
je bio taj general i kako velik, onaj koji hoće da ssumjeri
neka pročita mnogobrojne podatke o njemu u trećem dijelu knji-
ge, koja se zove "Vitae Fratrum". On je uveo običaj, da se pjeva
antifona "Zdravo Kraljice". Držao je dva sveopća zbora (genera-
lissima). On je započeo praksu, da general pri svršetku zbora
upravi pismo provincijama. Za njegova vremena braća su bila
připuštena da poučavaju na univerzi i na istoj su imali dvije
škole. Tijekom polaska u svetu Zemlju, kamo je otišao da poho-
di sveta mjesta i samostane braće, blaženi otac preseli se u
zemlju živih 13. veljače 1237." (Quetif Echard, Scriptores Ord.
Praedicatorum, I, str. 98.)

Red je dakle, u vrijeme Jordanove smrti brojio 12
provincija mjesto osam. Za petnajst godina broj se samostana
bijaše povećao za više od dvjestotine. Ljetopisci davaju bl.
Jordanu naslov Širitelj Reda.

Iako nije tako važno njegovo zakonodavno djelova-
nje, ipak je najznamenitije poslije onoga sv. Dominika, koje Jor-
dan upotpunjuje i donekle usavršuje. Po jednoj iznimci, što se
od tada viš e nije ponovila, dva su zbora 1228. i 1236. bila su
sveopćenita (generalissima) ili ustavotvorna. Zahvaljujući ru-
kopisu nazvano De Rodez imamo veliku sreću da posjedujemo us-
tanove Reda u stanju, kakve su bile u doba smrti bl. Jordana.
Napočetku nalzi se ovaj naslov: "Prve ustanove Reda braće Pro-
povjednika, kako su postojaže u vrijeme generala Jordana, nepo-
srednog nasljednika bl. Dominika i iz kojih je brat Rajmund
iz Pennaforta, Treći Učitelj Reda, sastavio i uredio druge usta-
nove što postoje danas." U uvodu s e s ovim riječima označuje
zakonodavno djelovanje na zboru 1228; rečeni priori s njihovim
drugovima (Definiturima), poslije nego su sazvali milost Duha
Svetoga i poslije nego su marljivo proučili, na korist, mir i
uzdržavanje Reda jednodušno su izdali nekoliko propisa, koje
su umetnuli na odgovarajuća mjesta predjašnjih ustanova" (tis-
kane od Oca H. Denifle-a u Archiv für Litteratur und Kirchenge-
-schichte u I. str. 193. slj.)

Sveopći (generalissimum) zbor 1236. nadodao je posto-
jećim odredbama nekoliko novih, ali u malom broju. Najzanimlji-
vija je ona, koju je već bio načeo jedan predjašnji zbor, koja
odredjuje, da osim u slučaju stroge zapovijedi ili prezira, pra-
vila ne obavezuju pod kaznu grijeha već pod kaznu pokore. U tom
pogledu bl. Humbert de Romanis piše: "Prije nego je to pravilo
bilo napisano, ja se sjećam, da sam kao stariji slušao govoriti
da nakana Reda nije bila, da bi njegova pravila obavezivala
pod kaznu grijeha". Bl. Dominik na zboru u Bologni izjavi na ut-
jehu malodušne braće, da pravila ne obavezuju uvijek pod kaznu

grijeha."Bl.Dominik u zboru na Bologni izjavi na [illegible] lodušne braće,da pravila ne obavezuju pod kaznu grijeha."U slučaju da bi se protivno krivo mnijenje pr[illegible]ilo,ja bih-nadodavao je-lično išao od samostana do samostana,da svojim nožem istrugam sva pravila.Ovo sam doznao,zaključuje general Humbert,od jednoga brata,koji je tome bio prisutan"(opera de vita regulari,izdanje Berthice-ovo u II.str.46.).

Budući da je Jordan Saxonac poginuo mjeseca veljače 1237.u brodolomu pred sv.Ivanom d'Arce,zbor g.1238.izabere mu za naslejdnika sv.Rajmunda iz Pennafort-a.Rajmund je bio profesor crkvenog prava.Poslije nego je stupio u Red na poziv pape Grgura sabra u jedan "Corpus juris"nesredjenu množ nu crkvenih zakona.Kad je bio izabran generalom,prva mu je misao bila da na isti način uredi pravila Reda.Njegovo djelo,odobreno od zborova 1239. -41.ostalo je do naših dana službenim tekstom dominikanskog zakonodavstva.Uistinu mi ga ne posjedujemo nego u onom stanju,kako ga je do 1256.priredio bl.Humbert de Romanis,da ga može uvrstiti u koralni oficij,i da ga se može čitati na "Pretiosa".Doista Red duguje svom petom generalu,bl.Humbertu definitivni oblik,pod kojim se kod nas vrši velika kanonička dužnost liturgične molitve.Njegov "officium" ecclesiasticum",prihvaćen od zborova 1254-56.,bio je svečano potvrdjen od Klementa IV.god.1267.

G L A V A V.

NARAV I OPĆENITI USTROJ DOMINIKANSKOG REDA

Kad je već prispio do zrelosti,dominikanski nam se Red prikazuje kao organiziran,potpuno razvijen i dobro ustaljen,tako da tijekom svoje duge povijesti ne će poznavati nego samo neke površne promjene.Čas je dakle pridošao,da proučimo i označimo njegovo nutarnje ustrojstvo.

Jakov iz Vitry-ja,regularni kanonik d'Oignies,zatim biskup,kardinal,legat ostavio nam je "po novoj redovničkoj ustanovi i propovijedanju bolonjskih kanonika"nekoliko zanimljivih vijesti,za koje je otac Petar Mandonnet po tragu Echardovu dokazao,da se mogu odnositi samo na dominikance kod sv. Nikole od vinograda(Libri duo quorum prior orientalis sive hierozolimitanae,alter occidentalis historiae nomine inscribitur,Duaci,1597,str.349.).Jakov nabraja i hvali 6 francuskih redovničkih ustanova regularnih kanonika:Premonstratežana, Grandmonta,sv.Viktora,Kongregacije Arouaise,Val des-Ecoliers i Val des-Choux."Postoji-nastavlja on,izvan Bologne,ali u velikoj blizini jedna druga kongregacija regularnih kanonika, ugodna Bogu i koja uživa naklonost svih.Ovi se kanonici bore u vojsci vječnog Kralja i pod vodstvom jednog poglavara i služe mu s velikom revnošću i veseljem ne manje predano nego li ponizno.Oni su odbacili svaku brigu za svjetovnim poslovima i svaki posjed vremenitih dobara,da mogu slobodnije koracati za Gospodinom i da ga-lišeni svega-mogu slijediti u njegovoj oskudici smatrajući sve zemaljske stvari kao sitnice,da uzmognu prisvojiti Krista.Oni su pametno promislili i razborito stavili u djelo,da je svakom pojedinom danu dovoljna njegova muka,i zato ne primaju ništa osim što im je potrebno,da mogu umjereno uzdržavati život.Ako im se triput sedmič-

no [illegible] oni ga na odbijaju. Zajedno blaguju u svom bl[illegible]govalištu i počivaju u svom spavalištu. U crkvi pjevaju kanonske časove po Pravilu sv. Augustina, prikazujući [illegible] posvetilište hvale i izvršavajući svoje zavjete.

Osim toga oni su u broju učenika što su došli, da uče u Bologni. Oni svaki dan sakupljeni po nadahnuću Duha Svetoga, prisustvuju pouci sv. Pisma, koju im drži jedan od njih. Ono, što su marljivo naučili u svečane dane priopćuju vjernicima putem propovijedanja, koja vrše po naputcima papinske vlasti i po dopuštenju rimske crkve. Oni poljepšavaju kanonska prava i spasonosna redovnička opsluživanja darom propovijedanja i poučavanja spajajući na taj način Red Propovjednika sa onim kanonika." (Humbertus de Romanis, de vita regulari, ed. Berthier sv. II., str. 2/

Ako izuzmemo pogrešku glede uživanja mesa, ovo nam stranica Jakova iz Vitry-ja, kad je jasno prevedeno, očituje kakav je utisak propovjednički Red svojom pojavom učinio na suvremenike

1. Propovjednici su regularni kanonici. Oni žive po pravilima sv. Augustina. Svoj prvi način života posuđivali su od premonstratežana, "Reda koji bijaše dotjerao do vrhunca savršenosti ona kanonička pravila po kojima su živjeli naši oci /Humbertus de Romanis, de Vita regulari edit. Berthier sv. II. 2. str. Nose nešto malo promjenjenu odjeću bijelih kanonika. Poput njih u svojim crkvama koje spadaju u skupinu kolegijalnih, oni pjevaju danju i noći kanoničke časove. U službenim aktima nose naslov kanonika, mjesto kojega će doskoro upotrebljavati naziv klerika, koji im se više mili radi svog [illegible]skog obilježja, ali se ne će sasvim odreći prvoga [illegible]jednički Red ne spada dakle, u veliku monakalnu obitelj, već u obitelj potpuno različitu regularnih kanonika. Poput svih ovih i propovjednici su već po samom svom staležu kao u većini posvećeni svim crkvenim službama. Naprotiv su monasi po svom postanku svjetovnjaci, koji se posvećuju djelu svoga osobnog posvećenja. Sv. Dominik, dotada regularni kanonik u Osmi ustanovio je Red propovjednički kao Red kanonički, i kao takav ga je Honorije III. na prvi mah potvrdio.

2. Ali su propovjednici, kanonici – propovjednici, i to ih potpuno razlikuje od ostalih regularnih kanonika, oni su nova vrsta već postojećeg Reda. "Oni poljepšavaju kanonička pravila darom propovjedanja i poučavanja, spajajući na taj način Red propovjednika s onim kanonika". /Sv. Dominik/ pod pravilom sv. Augustina revno se zaputio prema savršenosti ali se poslije promjenio od kanonika u apostola" [illegible] koji [illegible] bio potvrdio pod nazivom kanonika [illegible] u Toulose-[illegible], poslije mjesec dana nazivlje propovjednicima.

3. [illegible] je bila velika [illegible] što je iz temelja imala da promjeni tradicionalni način života regularnih kanonika

a/ [illegible]romaštvo bolonjski kanonika-propovjednika živo dira kardinala Jakova iz Vitry. Oni i kao zajednica odriču se ne samo nepokretnina već i ostalih prihoda. To siromaštvo koje su oni dotjerali do prosjačkog redovničkog stanja razvilo se iz njihove propovjedničke službe. Njega sv. Dominik-barem pod svojim posebnim oblikom nije uzeo kao sredstvo osobnog posvećenja. Nadahnut primjerom apostola on je u njemu vidio sredstvo kako da ulije poštovanje prema propovjednicima kod onih koje su imali podučavati i najsgo[illegible] [illegible]njim

prilikama kako da ih oslobodi briga oko vremenitog [illegible]
a ipak da ih dovoljno materialno obskrbi. Ništa nesmije da
smeta propovjedanje ni nauk koji služi kao priprava. Mi smo već
gore spomenuli važne [illegible] sv. Dominika, on je htio da i izbor
starješina koji su imali upravljati samostanima i provincijama
bude podredjen potrebama propovjedanja i poučavanja. Braća koja
su uspješno vršila jednu ili drugu službu pod nikakovu cjenu
nijesu ih smijela napustiti, ako bi im bila
povjerena služba starješine ili ekonoma. Zabrana da se jaše
konja tako uporno naglašena očituje nam uz osjećaj apostolske
poniznosti i čvrstu volju, da se ostrani svaka zapreka, sve da
bi privido pripomagala glavni cilj Reda naime propovjedanje na
putu. Ipak siromašto kod Propovjednika, budući da služi kao sred-
stvo apostolata, ukoliko se tiče njegove naravi i svrhe za
kojom teži, sa svim se razlikuje od siromaštva sv. Franje.

Za sv. Franju siromaštvo koje je on dotjerao do
lišenja svega radije se ima ubrojiti u djela posvećenja nego
li u sredstva posvećenja. On ga je ljubio kao upriličenje s
Kristom siromašnim i golim i kao dokaz ljubavi prema njemu

b/Propovjedanje takodjer brišše iz života pro-
povjednika ono što je predaja u životu regularnih kanonika
još bila sačuvala ručnog rada, i ono ih upučuje na svojo pro-
učavanje svetih znanosti. Propovjenički Red, komu su rimski pape
povjerili da sudjeluje pri obuci kršćankog puka da brani vje-
ru od napadaja krivovjerstva da posvuda širi svijetlo obja-
vljene istine, nalazise radi toga u sasvim novim prilikama.
Papa Honorije, koji ih je postavio i imenovao propovjednicima
označio njihovu službu i već unaprijed prodičio njihovu ulogu
u krilu crkve: "Promišljajući da če braća toga Reda postati
branići vjere i prava svijetlost svijeta..." Ono redovito red
vhičko razmišljanje nije dovoljno da pripravi i njeguje u či
sto naučnu službu. Izvanredno djelo ljubavi, kao što su sva ona
što sačinjavaju posebnu zadaću raznih redovničkih zajednica,
dominikasko je propovijedanje djelo ljubavi, koja je dugo i
duboko razmišljala u svjetlu stalne i sigurne teologija. I
tako se doskoro razvila kod Propovjednika čitava školska or-
ganizacija, možda najveća novotarija tog reda tako novog. Već
se u početku uz propovijedanje pojavljuje školsko poučavanje
objavljene istine, a jedno i drugo tijekom vjekova nastavlja
se u broinim plodovima literalnog djelovanja. /Constitutiones
SOP, Prologus, Decl. 1./ crkvene znanosti i da se svojski bavi na
ukom, proizvela je sa svoje strane mnogobrojne izmjene u onda-
šnjem načinu žitota regularnih kanonika. Kao regolarni kano-
nici, morali su se propovjednici posvetiti službi božjoj i vr-
šenju koralnog oficija. Ali njihova pravila propisuju: "Sve će
časove vršitit u crkvi kratko i bez otezanja, da se kod braće
ne umanji pobožnost i da se njihov nauk ni u čemu ne zapri-
jeći." /Constitutiones S O P, Dist. I Cap. I. Tectus 2./ Nadalje
"Kapitu će se držati poslije matutina, kadkad poslije prvog
časa a prema mišljenju starješine može se koji put izostavi-
ti da se ne ometa nauk." /Toma, Dist. II, cap. VI. tecstus 1./ A
osobito je važno, da nailazimo kod njih na novo razumjevanje u
pogledu dispense: "U ovim stvarima, to će reći u onom, što se
tiće opsluživanja kanoničkih pravila, imat će starješina u
svom samostanu vlast da od vremena do vremena dispensira braću
kad mu se bude činilo zgodnim osobito u onim stvarima koje bi
mogle smetati nauku, propovijedanju i spasavanju duša. "Jer je

poznato da je moš Red već od početka bio ustanovljen na osobiti način radi propovijedanja i spasavanja duša, i da naš nauk ima naročiti cilj da se revno i podpuno učinimo sposobnima, kako bismo koristili duši bližnjega."/Toma, Prologus, III./

Radi nauka izmjenit će se i ona starinska uredba samostana. Umjesto zajedničkog spavališta, uz koje su uz prizemlje postojale velike zajedničke dvorane, odredjene za duševni i ručni rad, imademo pojedine sobice/ćelije/, koje se rado ustupaju osobito onima, koji se bave naukom. "Uz ovu crkvu sv. Romana u Toulouse-i bi doskora izgradjeno dvorište, nad kojim su bile zgodne sobice za nauk i spavanje./Jordanus de Saxonija 28./ Tu se govori o prvom samostanu Reda. Napokon su propovjednici napustivši sela i osmuljena mjesta, podizali svoje stanove u gradovima, a davali su prednost velikim školskim središtima koja su pogodovala nauku i poučavanju.

d/ Konačno je služba posvudašnjeg propovijedanja, kojoj se Red posvetio ne samo po čitavom kršćanstvu već i preko njegovih granica, prekidala zadnju vezu, koja je samostanca vezivala uz njegovu opatiju, i još tješnje, regularnog kanonika uz njegovu crkvu. Nema za njih više samostana ni kaptola podpuno neovisnih, sve da su ovi medjosobno sačinjavali kakvu kongregaciju, nego se je više samostana udružilo u redovničku pokrajinnu, a ove su sačinjavale jedinstven i općeniti Red. Nisu oni više kanonici, koji su i po profesiji vezani na službu koje crkve, već bra a propovjednici i putnici radi Krista, i ako pripadaju nekom samostanu-u rukama pokrajinski priora/Provincujala/ i generala Reda, postaju slobodni gradjani svega kršćanstva.

e/ Propovjednici, svijesni da sačinjavaju vijeće bilo pogledom na upravu bilo pogledom na izobrazbu postavljaju temelje novom načinu uprave. Svi se starješine biraju tajnim glasanjem. Pravo je glasa razborito podijeljeno, i braća ga uživaju u velikoj mjeri. Jedino se general bira doživotno. Pokrajinski i samostanski prijori koji se redovito biraju za kratak period koji je dulje vremena ostao neodredjen, svake su godine podvrgnuti ponovnom izboru to jest potvrdi. Svakog starješinu pomaže vijeće čija je odluka pravomoćna u svim težim stvarima. Općeniti i pokrajinski zborovi, što se do polovine XIV. vijeka drže svake godine osvježuju zakonodavstvo, ispravljaju zloporabe i stvaraju moćne zaključke glede svega što se tiće dobrobiti bilo čitavog Reda bilo pokrajina. Smijemo predpostaviti da je Red već u početku shvatio i sa simpatijom promatrao onaj duboki pokret, koji je prisilio društvo XIII. vijeka da zbaci sa sebe feudalni jaram čije se propadanje sve jasnije očitovalo, i koji već nije odgovarao prilikama, da mjesto njega postavi na raznim poljima političkog, socijalnog i ekonomskog života nove oblike vlasti i upravljana koji su imali biti više ograničeni i i više kolektivni. Svakako se je Red uredio u tom dunu na takav način, da predstavlja posebni tip u velikoj obitelji kanoničkih redova.

Vjera i razum svetost i genijalnost sudjelovali su u osobi sv. Dominika i njegovih prvih sinova u ovom tako velikom djelu, kakvo je djelo Red propovjednika. Sv. Toma ga sa udivljenjem, koje se opaža da je zrelo promisljeno slavi kao uzvišen oblik ljudskog života, koji je podpuno razuman i božanstven.

DIO

KRATKA POVIJEST DOMINIKANSKOG REDA

Teško je u malo stranica prikazati sedamstogodišnju povijest Dominikanskog Reda.Mi ć- mo je pokušati sabrati u pet velikih glava,od kojih će nam prvu prikazati nutarnju po- ijest reda,druga,njegovu djelatnost na znanstvenom polju, treća,njegovo apostolsko djelovanje medju kršćanima,četvrta, njegovo apsotolsko djelovanje medju nevjernicima,krivovjercima,a peta,će nam ga kao sinteza i kruna prikazati u službi kršćanstve i Rimske Crkve.

Glava I.

Regularni Život

Nesmijemo . . niposumnjati da nije i kod Dominikanaca regularni život iskusio sve ove promjene,kojima su izložene sve trajne stvari ovoga svijeta.U drugom nizu vjekova,što nam ocrtavaju njegovu povijest,možemo razlikovati tri razdoblja.Prvo:Od Sv.Dominika do Sv.Katarine (13-14 st);Drugo:od Sv.Katarine do Tridentinskog sabora (15-16 st.).Novije razdoblje koje započinje obnovom velokog Oca Lacordaire-a i Oca Jandela ,obradit će mo u trećem dijelu.

Prije nego započnemo u širkim potezima prikazivati nutarnju povijest Dominikanskog Reda,moramo imati pred očima, kako je u njemu uredjen redovnički život i jasno označiti uzrok savršenog života,koji on hoće da ostvari.

"Crkveno pravo ovako označuje redovnički stalež: Stabilis communi vivendi modus,quo fideles,praeter communia precepta,evangelica quoque consilia per vota obedientie,castitatis et paupertatis sucipiunt"(Can.487).Stalan način života u zajednici u kojem se vjernici obvezuju da će,osim općenitih zapovijedi,izvršavati i savjete evandjeoske i to prvo savjeta poslušnosti,čistoće i siromaštva.(Dakle bez zajedničkog života nema redovničkog staleža u pravom crkvenom smislu)Red pak ovako isto crkveno pravo označuje:"Societas alegitima ecclesiastica auctoritate aprobata,in qua sodales,secundum propriae ipsius societatis leges,vota publica,perpetua vel temporaria,elapso tamen tempore renovenda,nuncupant,atque ista ad evangelicam perfectione tendunt (Can.488,§I.).Društvo,potvrdjeno od zakonite crkvene vlasti,u kome članovi po vlastitim zakonima društva polažu javne savjete-bilo vječne bilo privremene ,ali ovi se poslije minulog roka moraju obnoviti i na taj način teže za evandjeoskim savršenstvom." To evandjeosko savršenstvo (savršenstvo ljubavi tumači sv.Toma ovako:...Perfectio (caritatis) test in hac vita haberi...duplicitertuno modo in quantum ab affectu hominis excluditur omne illud quod contrariatur caritati,sicut est peccatum mortale;et si ne tali perfectione caritas esse non potest,unde est de necesitate salutis; aliu modo in quantum affectu hominis excluditur non solum illud quod est caritati contrarium,sed etiam omne illud quod impedit

ne affectus mentis totaliter dirigatur ad Deum"(II-II qu. 84 a. 2).

Isti svetac (II-II qu 188.a.6.)pita:Utrum religio que vacat vitae contemplativae sit potior eaque vacat operibus vitae activae?,pa ovako odgovara:simpliciter loquendo,vita contemplativa potior est vita activa:equidem vita contemplativa occupatur in laudibus divinis,adhaerendo circa Deum versatur; vita autem activa circa proximum;prvo actiones que sunt immediate circa Deum perfectiones sunt ex natura sua iis que sunt circa proximum;-secundum quid vero et in casu particulari potest quod vita activa praeferenda sit vitae contemplativae," "propter necessitatem praesentis vitae";-utrique profferenda vita mixta;"sicut enim maius est illuminare quam lucere solum, ita maius est contemplata aliis tradere,quam solum contemplari". Vita autem mixta ipsa est quae fructus seu effectus contemplationis non tantum sibi sed etiam aliis communicat,quatenus scilicet actiones circa proximum in huius vitae genere facilius et perfectius a contemplatione animantur.Hinc Christus et Apostoli mixtam vitam elegerunt.Ali rad bilo aktivni bilo kontemplativni nesmije samo slijediti jedan iza drugoga,već se moraju prožimati i jedan iz drugoga izlaziti.

Cilj je dakle redovničkog života vrhunaravna svršenost, a to znači savršenstvo ljubavi Prvo serdstvo,koje redovnički stalež upotrebljava da postigne tu svrhu,i koje mu daje posebno obilježje jesu redovnicki zavjeti.Doista,savršenstvo se ne sastoji u vršenju zavjeta siromaštva čistoće i poslušnosti, ali njihovo zavjetovanje i vršenje priprav[illegible] i postavlja redovnika uspješno i da tako kažem,neposredno na put vrhu naravne savršenosti.I zaista nam sv.Toma prikazuje zavjete kao žrtvu i oslobodjenje.Oni su najprije žrtva,jer se po njima redovnik posvećuje službi i dvorenju Bogu,odričući se triju najglavnijih vrsta čovječjih dobara:Sreće,tijela i slobodne volje. One nazivamo redovnicima piše andjeoski naučitelj,koji se potpuno posvećuju službi božjoj prikazujući sebe da tako rečem kao žrtvu poljenicu Bogu",a to se vrši po redovničkim zavjetima."A savršenstvo čovječje nastavlja isto,koji je cilj redovničkog života sastoji se u savršenom sjedinjenju s Bogom". (Summa Theol.II-II,qu.186,a.1.)Bez sumnje,to sjedinjenje s Bogom,koje se preko zavjeta ostvaruje u obliku posvedenja Bogu,još nije konačno sjedinjenje,koje ne može biti djelo moralne kreposti,kakva je poštivanje Božje već bogoslovske kreposti ljubavi.Ali je ipak jasno da prva pripravlja i stavlja dušu na put.Mi smo stvorovi Božji,pa ako nam se on udostoji iskazati svoju milost put,kojim treba da postignemo njegovo prijateljstvo je taj,da mu služimo.Nadalje su zavjeti oslobodjenje.Odricanje kojim se redovnik odriče dobara sreće tijela i slobodne volje, oslobadja ga koliko je ovdje na zemlji moguće-od vesa i briga, koje ova dobra proizrokuju.Njegovo pamet i njegovo srce postaju dakle potpuno kadri,da motre Boga i gaje božansku ljubav u čemu se upravo sastoji savršenstvo.

Redovnički život kod dominikanaca,koji se temelji na svečanom zavjetovanju triju redovničkih zavjeta i koji shvaća njihovu ulogu,nastoji,razborito i vjerno ih izvršujući,da postigne onu savršenu ljubav,koja mu je jedini cilj.Pravila Reda da što bolje osiguraju to vršenje zavjeta,predvidjeju jedan čitav niz sporednih sredstava,koje ona nazivlju "opslužitvenja kanoničkog reda"(Const.F.O.P.,Prologus,1.)Najprije život i zajednici o kojem sv.Toma uči da je normalan put za one,koji-

iako nisu savršeni,obavezali su se da će postati i obavezali su se da nastoje oko toga.Zatim ustajanje u ponoći,da se izmoli officij,redovito uzdržavanje od mesa,neprekinuti post od 15.septembra do Uskrsa,samo vunena odjeća,jednostavna i tvrda postelja,muk,klausura.Sv.Tome u ovom pogledu sasvim opravdano opaža,da se vrijednost nekog načina redovničkog života ne mjeri u glavnom prema strogosti njihovih "opsluživanja",već prema razboritom udešavanju cilju,za kojim teži i vrijednosti toga istog cilja./Summa Theol.II-II.g.188,a.6,/

Kontemplativne vježbe stoje i nad opsluživanjem zavjeta,koji imaju zadaću da pripreve na to dušu.Kod dominikanaca se one sastoje u koralnom vršenju dnevne i noćne službe Božje i u onim skrovitim molitvama,što se sada nazivaju razmatranja.Dok se kog aktivnih redova molitva ili bolje"razmatranje"uglavnom smatra kao sredstvo napredovanja u vršenju kreposti,kod dominikanaca,koji spadaju u vrstu i kontemplativnih redova,"skrovite molitve"i ista službe Božje postaju odlična djela božanske ljubavi.Za njih su to djela savršenstva koja ne pripadaju više u sredstva već u svrhu.Još i više!Ako kontemplacija kod dominikanaca ima da koristi bližnjemu ipak je Red -iako je sredstvo-ne smatra podredjenom svom apostolskom djelovanju,već on smatra, da ju je dužan vršiti u takvoj savršenosti i u tolikoj punini,da se onakao šalje od sebe i iz obilja razlikuje u propovijedanje i poučavanje božanske istine.A to je u djelu i riječi sasvim nešto drugo.Doista Red Sv.Dominika spada u skupinu mješovitih Redova,to jest onih,koji nisu samo kontemplativni niti jedino aktivni,već istodobno i s jednakim pravom jedno i drugo.Njegov je cilj kontemplacija i njezino priopćivanje na spasavanje duše,razmatranje i dvostruko aktivno djelo:propovijedanje i poučavanje božanske istine,te mu baš ovo,izmedju raznih vrsta aktivne djelatnosti,daje posebno obilježje./Constitutiones,Decl.1;Summa Theol.II-II.g.188,a.6./

Iz ovoga poziva dominikanaca,da se zadube u kontemplaciju i to poslije priopći propovijedanjem i poučavanjem bližnjemu,slijedi kao nužna posljedica,da se mora posvetiti nauku teologije.Sve da mu se Bog udostoji ubiti one oblike čisto vjerske ili mistične kontemplacije,u redovitim prilikama nisu mu dovoljne.On je po svom zvanju vezan na naučnu kontemplaciju.Kod njega znanstveni i pobožni nauk teologije spada u bitnost redovničkog života,u bitnost kontemplativnog života,kojega pripravlja,zaokružuje i hrani naukom./Summma theol.II-II,g.180,a.3./

Tako se kod dominikanaca razvija veličanstveno zamišljen i razborito izveden,redovnički život.Još moramo spomenuti,da načelo dispense,koje se temelji na podredjenosti sredstava cilju i na društvenom ili kolektivnom obilježju dominikanskog Reda,pruža starješinama sredstvo,da mogu učiniti gipkom upravu,da mogu razborito razdijeliti službe medju braćom i tako osigurati podpunu korist.

P r v o r a z d o b l j e -XIII. i XIV.v.-

Da bistro označimo ideje,bit će najbolje,da najprije

iznesemo kratki statistički pregled vanjskog napredka,što ga je Red ostvario u toku ovog razdoblja.Godine 1221.,u doba smrti sv.Dominika,red je brojio oko 60 samostana,podijeljeni medju osam provincija:španjolska,provansalska,francuska,lombardijska,rimska,njemačka,ugarska i engleska,ali su se ove dvije posljednje počinjale tek stvarati.Godine 1277.na generalnom kapitulu u Bordeaux-u,imamo još četri nove provincije:poljsku,dacijsku(skandinavske zemlje),grčku i palestinsku,i preko četri stotine samostana.Od godine 1303. šest se provincija razdijelilo na dvije i tako ih od tada ima 18,na ime:španjolska,tuluška,francuska,lombardijska(donja),rimska,ugarska,silicijska,engleska,njemačka,dacijska,poljska,palestinska,grčka,češka,aragonska,saska,provansalska i (gornja) lombardijska.Te je godine Red imao 582 samostana.Teže je označiti broj redovnika:godine 1256.bilo ih je oko 7000,a koncem vijeka 10.000,za vrijeme generalnog kapitula u Brugesu godine 1337. 12.000.

Izmedju velikih dogadjaja svjetske povijesti,koji stvaraju okvir,u kojem se razvija redovnički život dominikanaca,i pri kojima radi svog zvanja oni živo sudjeluju,dovoljno je spomenuti samo ove:zadnje dvije križarske vojne(1248 i 1270.)i podhvate kršćanstva na istoku;opreku Fridrika II. i papinstva /1237-125o/;još strahovitiji sukob Filipa Lijepog Bonifacija VIII./1296 - 13o3/;borbu rimske stolice s Ljudevitom Bavarcem i fratičelima /1314-1347/;boravak rimske kurije u Avignonu /13o5 - 1378/;početak stogodišnjeg rata /1328 - 138o/,i velikog zapadnog raskola.

Kad promatramo historijski razvoj dominikanskog Reda tokom 13.i 14.v.prikazuje nam se njegov nutarnji život pod prilikom krivulje,koja se u početku smjelo diže,te se zatim veličanstveno razvija,a onda se opet počinje savijati, da oko polovine 14.v.duboko padne pod kosom :"crne smrti", što je ova prouzrokovala,slijedeći u tome općeniti tok vrhunaravno života kršćanstva u tom razdoblju.

Prvih šezdeset godina predstavljaju u Redu mladenačku dob,živu,veselu,punu života.Djela godišnjih generalnih kapitula,u koliko ih poznamo,očituju nam razvitak organizacije i stvarne težnje.Kolorodna pisma generala Reda,procesi kanonizacija - osobito sv.Dominika i sv.Petra mučenika,a naročito "Vitae Fratrum" Gerarda iz Frachet-a otkrivaju nam u nekoj mjeri pravu dušu Reda : u njima se jasno očituju karakteristične crte braće Propovjednika onakove,kakove su ostale tokom vjekova,naravno s manje ili više reljefa u pojedinom razdoblju.Naročito ističemo onu čistu,živu,gorljivu vjeru,koja je ispunjala čitavu dušu dominikanaca mišlju o Bogu i davala joj prednost u svim mislima,molitvama,djelima : u svemu,posvuda i uvijek.On je smatran kao najveće dobro čovječanstvu.On je njegu je gorljivo i odlučno.On joj služi predano i neustrašivo.Nema li zar,da ga na to bodri,primjer njegovog duhovnog Oca,koga Dante slavi :"...l'amoroso drudo Della fede cristiana,il santo atleta,Benigno a suoi,ed a nemici crudo?"Nadalje čestu,srdačnu,ali jednostavnu i ozbiljnu bogoljubnost prema svemu,što se tiče poštovanja i službe Božje? Čitav život brata Propovjednika u prvom razdoblju Reda i to :redovničko opsluživanje,vršenje savjeta,učenje crkvenih znanosti,korslno moljenje oficija,misne molitve,apostolat,poprimaju biljeg srdačnosti i veselja,koji nas općara-

veju
vaju i diraju u srce.Ta pogoljubnost ne izvire samo iz kreposti pobožnosti.Tko u njoj ne može raspoznati žarki plamen ljubavi?Napokon Red goji divnu ljubav prema I.Djevici Mariji,koju smatra svojom Kraljicom i Majkom.

Braća Propovjednici,obučeni u bijeloj odjeći, pojavljuju se na pozornici srednjeg vijeka kao svijetla četa istine i čistoće.Ali crni plašt,kojim su zaogrnuti,otkriva drugo lice njihove duše i njihovog života : zapt,prevlast razuma,ozbiljnu zrelost.Gore spomenuta knjiga "Vitae Fratrum" prikazuje nam ih odmah poslije smrti patrijarhe Dominika,u doba kad je Red posredovanjem bl.Jordana privlačio sebi na stotine učitelja i učenika.Život kljuće velikom silom,ali ipak nije uklonjena svaka nesigurnost.Zapažaju se kao dva različita pravca: jedan više sklon umu,drugi više sklon čuvstvima.Bl.Jordan sa svojom opreznom i blagom razboritošću nastoji ih pomiriti.Kad su ga mnogi u svojoj neodlučnosti pitali za savjet,on bi im odgovarao: kao što se tjelesni život uzdržava izmjeničnom uporabom krutih i tečnih jela,tako i duševni život izmjenom molitve i učenjem svetih knjiga.

Ali Bog bijaše pridržao sv.Tomi čast,da Redu dade teologijsku znanost,po kojoj će njegova misao i isti njegov život naći svoje konačno prosvjetljenje i svoje savršeno pravilo.Andjeoski naučitelj razvija naročito u drugom dijelu svoje teologijske Sume,koja je najoriginalniji i najsnažniji dio njegovih tvorevina,takvu moralnu psihologiju, takvu teologiju posvećujuće milosti,bogoslovnih kreposti,vrhunaravnih moralnih kreposti i darova Duha Svetoga,nadalje kontemplativnog i aktivnog života i redovničkog staleža,da one dubinom svoje analize i razmjerom svoje divne sinteze predstavljaju nenatkrivljivo djelo.To nije bilo kakova nauka, već čista nauka o milosti i vrhunaravnom životu,čiji nam savršeni uzrok predstavlja dominikanski redovnički život.Teologija sv.Tome obilježila je neizbrisivim pečatom duh i život dominikanca.Kao što mu je sv,Dominik otac,tako mu je sv. Toma učitelj.Pravo je da uz njih - iako ispod njih - spomenemo Francuza Humberta de Romans,generala Reda od 1254-1263. Pravi sin sv.Patrijarhe Dominika,on je potpuno prožet duhom sv.Tome.Zar nije on bio onaj,koji je u opasnom času,kad je sam opstanak Reda bio u opasnosti,povjerio njegovu obranu andjeoskom Učitelju i naložio mu,da napiše onu veličanstvenu obranu dominikanskog života pod naslovom :"Contra impugnantes Dei cultum"./ God.1257.Poslije je /1259/napisao"De perfectione vitae spiritualis" i 127o.o istom predmetu"Contra retrahentes a Religionis ingressu/.On je u Redu,koji mu duguje znamenit tumač pravila i propisa,učitelj praktične mudrosti i snrnosti upravljanja./"Opera de Vita Regulari", izd.Berthier,Rim,1889./

Doba,koje je vidjelo smrt sv.Tome,drugi lionski sabor /1274/,okrunjenje Petrovom krunom,pod imenom Inocencija V.,bivšeg provincijala francuske provincije,Petra iz Tarentaise /1276/ može se lijepo označiti kao vrhunac razvoja nutarnjeg života i vanjskog utjecaja Reda.U svakom pogledu on je postigao potpuni duhovni porast.Njegovo vrhunaravno obilježje označeno je savršenstvom.On je učinio,da u obilatoj njegovi dozriju milosti,kojima ga je Bog obdario.Najvećim dijelom ide zasluga generalima Reda,koji su kroz prvih pedeset godina opstanka vladali njime,kroz koje vrijeme ipak nije bio pošteđen od kušnja.Blaženi Jordan Saksonac,prvi nasljednik

Sv.Dominika/1222-1237./,sv.Rajmund i Pemaforta /1238-1240/, Bl.Ivan nijemac /1241-1252/,Bl.Humbert de Romans /1254-1263/ i Bl. Ivan Vercceli-a/1264-1283/,iako redom i ćudi veoma ralićiti sačinjavaju neprekinuti lanac nenadkriljivi kod koji se učvršćuje i preko kojih se ostvaruje jasna svijest,koju dominikaski Red ima o svom pozivu i o svom duhu u krilu katoličke Crkve.U ostalom svi su poglavari bez takmaca našli u godišnjim zborovima sebi dostojne saradnike.Vidljivo su se ispunjale riječi što ih je sveti patrijarha upravio svojim sinovima na u moru:"Poslije smrti bit ću vam korisniji na nebu kamo idem nego li sam vam bio za života."

Duga je i slavna listina svetaca i blaženika koje je Red u mladenačkom naporu odgojio.Da nekažemo ništa o samome sv.Dominiku,tu nam je sv.Petar mučenik,kod kojega vidimo, da je oživio duh itog sv.Patrijarhe,njegova ljubav za vjerom, njegova nustrašivost/+1253.,/Bl.Vilim Ornaud i dva druga, mučenici Quignnonetöa /1242./;Bl.Sadok poljak i njegovih 48 drugova ubijenih od Tatara,dok su pjevali "Zdravo Kraljice" /1260./Evo nam velikih osvajača duša koji su takodjer baštinici milosti svetog oca; blaženi Reginald iz Orleans-a /1220/;blaženi Jordan Saxonac/1237/.Evo nam razboritih,blagih i odlučnih stariješina:Rajmunda iz Pennofort-a/1275/, blaženog Ivana iz Vercell-ja/1288/ i na istoj Petrovoj stolici blaženog Inocencija V.i bl.Benedikta XI.,prijašnjeg generala Reda Nikola Boccasini/13o /.Evo nam odličnih propovjednika,učitelja;Bl.Bertranda Gavrigne/1230/,bl.Ivana iz Salerma/1242/,bl.Gvala iz Bergama/1244/,bl.Nikola Palea/1255/ bl.Ivana iz Chiampa,/12/Bl.Bartolomea iz Bragance/1270/, bl.Amrozija Sansedoni/1286/,bl.Dominika i Grgura/poslije 1290 Bl.Jordana iz Pize,bl.Jakova Salomon/1314/.Evo velikih misionara;Bl.Česlava/1242/i brata mu sv.Jacinta1257 apostola sjeverne Evrope.Evo kontemplativaca,baštinika žarke i neprekidne molitve njihog Oca,bl.Manesa,brata sv.Patrijarhe /1230/,bl. Petra Gonzalez / 1246/,bl.Gundisalva /1259/,bl.Egidija iz Portugalske,sve Španjolci ili Portugalci.,bl.Albetra iz Bergama,koji je bio obični svjetovnjak i trećoredac/1279/ bl. Jakova iz Bevagna/13o1/.Napokon evo naučitelji:Sv.Albert Veliki/1280/ i sv.Toma iz Aquina/1274/.

Sjajna kruna na čelu mladog Reda,kojoj Crkva do danas nije prestala nadodavati nove ukrase.

Ali ipak u razmjeru kako se približujemo XIV,vijeku sve to jasnije se opažaju znakovi popuštanja u redovničkom životu kod Dominikanaca - u ostalom i kod čitavog kršanstva i to ne samo pojedinačkog jer je takovog uvijek bilo, već zajedničkog popuštanja.Čini se,da je to popuštanje najprije nastalo na području siromašta i zajedničkog života.Dva uzroka izmedju ostalih - izgleda,da su najviše tomu doprinjeli.Najprije sam napredak Reda to jest one raznovrsne službe koje su braći nametali rimska kurija,visoki crkveni dostojanstvenici kraljevi i knezovi/službe,koje su ih stabljave u sasvim druge pozicije,negoli one predvidjene za život prosijački i u zajednici.Drugi uzrok su promjene nastale u vjerskom,socijalnom i ekonomskom stanju kršćanstva,koje su i samim redovnicimakoji su živjeli u samostanima,otežavale i činile manje unosnim prosiječenje i dosljedno pravi život u zajednici.

Ova poteškoća sa siromaštvom,budući da se pogoršavala i davala podov drugim neurednostima,pruži priliku papi refor-

maroruBenediktu xII.da posreduje.Ganutljivom vjernošću i odlučnošću Red je,pod upravom Generala Huga de V[illegible]ncemain /1333 1341/,branio svoju predaju i svoju uredbu o potpunom prosijačenju.Borba je dovršena smrću pape Benedikta XII;/+1342/.Ali je pitanje i dalje postojalo,a Red je - na temelju svoje nauke novo izražene po Petru se Calude- bio sklon da ga riješi putem pojedinačnih dispensa.

Modjutim je "Crna smrt"od 1348.počinila svoja haranja pustošeći gradove i samostane.Diminikanci koji su- poput ostali prosijaččih Redova - preživjeli više manje sveopću buicu demoralizacije,pružili su dokaz takove požrtvovnosti,da ih je papa Klement javno pohvalio.

Ali samostani bijahu ostali prazni.Požurilo se napuniti ih,ali se pri izboru novaka pokazivala blagost i,budući da je stanje bilo nesigurno nije se pokazivla briga ozbiljno ih odgajati.Stim novim naraštajem uvukao se u Diminikanski Red kao i u druge Redove,novi način života,sasvim drugačiji od predjašnjeg:Mlitav i oslabljen.Poslijega se nazvalo"conventualnim",koje je riječ pozajmljena od Franjevaca.Privatni je život slavio slavlje."Tada su,piše sveti Antonin,prosijački redovi započeli svoj mlitavi i raspušteni život.Nesreća /kuga/je medju njima bila ugrabila veliki broj izvrsnih otaca i redovnika,koji su ih svojom naukom i svojim primjerom pordžavali .Strogost u jelu i ostalim opsluživanjima bila je popustila radi tolikih i tako teškoh bolesti.Kad je nestalo kuge nije se mogla uspostaviti stara strogost zbog mlaklosti novog podmladka"Doista započeo je život ali potpuno izmjenjen,iako je kod Dominikanaca ostao dostojan i potpuno častan,redovito neokaljan teškim čudorednim prekršajima.Osobito je bila popustila redovnička stega/disciplina/.

Već tamo na osvitu XIV vijeka,kad su se počeli opažati znakovi slabosti bijahu se nejasno pokazali reakcioni pokreti osobito u rimskoj provinciji .Tu i tamo stvarale su se skupine redovnika,kojima se prišivalo ime spiritualci,koje su fraticelli bili ozloglasili.Red,koje je svojom naukom i svojim ustrojem/temperamentom/veoma daleko od toga neurednog i maglovitog individualizma,a zanesen za razboritu stegu i jedinstvo, veoma je oštro reagirao protiv tog postupka na provincijalnom kapitulu u Todi/1319/i generalnom kapitulu u Firenci/1321/. Tu je bilo priznato i izjavljeno da su okrivljena braća nedužna.No Red je istodobno osudio svaku svaku vrstu duhovnih posebnosti i pobožnih udruženja,

Kasnije,kad se je jasnije opažalo padanje starije strogosti ,razorio se na Rajni mistički pokret pod imenom "Prijatelji Božji".Svoju je teologijsku nauku,na kojoj se je temeljio,primao od magistra I.Eckharta/+1327/,koja iako nije ni u izrazima ni u duhu bila potpuno sv.Tome,ipak je bila svedena u čvrsti sistem.Ivan Tauler/+1369/,Ivan iz Dambach-a/1372 i on dobar teolog,razvili su i ispravili učiteljevu nauku, što je tiče primjene da duhovni život.Ovaj pokret,čije je nježni cvijet blaženi Henrik Suzo i u čijem se krilu odgojio oštri asket Ditrih iz Colamr-a,dokazao je jakost svoje duhovne obnove osobito medju Dominikanscima na Rajni.Talijanski mistik, fra Neuturin iz Bergama/+1346/ bio je u neprekidnoj vezi s "Božjim prijateljima."

Iako žetva svetosti nije tako obilata kao u prošlom vijeku ipak je krasna i potvrdjuje medjusobnu vrijednostGospodina Boga i Reda.Neka su braća postala ispovjednici svete vjere Bl.Petar iz Ruffija/+1365/,bl.Antun Pavani /+1365/ drugi odli-

čni kontemplativci:bl.Dalmacije Moner/+1341/,Henrik Suzo /+1366/,Markolin iz Forli /1397/,kooperator bl.Šimun Balla-chi/+1319/;bl. biskupi Augustin Kažotić iz Trogira,biskup Zagreba i Luceria/+1323/,Jakov de Benefactis /+1338/,Andrija Franhi/+1401/.Svi ovi posvjedočavaju nepresušenu duhovnu snagu redovničke zajednice,koja ih je odgojila.

b/D r u g o r a z d o b l j e
/ 15. i 16.vj./

U povjesti Dominikanskog reda otvara se novo razdoblje sa sv.Katarinom Sijenskom,redovnicom trećeg reda iz Sijene,blagoslovljenom više od svih kćeri sv.Oca Dominika, i koju čitav Red s ljubavlju naziva svojom majkom.Rodjena 1347.Stupila je 1365.U bratstvo pokore sv.Dominika u Sijen bila je od Boga obasuta izvanrednim duhovnim darovima,koji su je imali podržati i što bolje uputiti u duhovnu baštinu Reda,u njegovu svetost i u duh tomističke nauke.Takodjer u apostolski poziv Reda,na koji ju je Bog osobito od 1370.pozvao povjerivšijoj zadaću,da dovede papu u Rim,da jače uz njega poveže sjedinjene katoloke i obnovi kod svećenstva i puka vrhunaravni duh.Stavivši se pod vodstvo Reda,čije je odjelo nosila i koje mu je svom odanošću pripadala,ona je vršila duboki utjecaj na jednu skupinu redovnika,koji su imali medju braćom postati promicatelji pokreta obnove.Na prvom mjestu stoje bl.Rajmund iz Capua,upravitelj škole u sijenskom samostanu,Toma Caffarini iz Bartul Dominici,učitelj bogoslovlja,obojica iz Sijenne.Sv.Katarina umrla je u Rimu u dobi od 33 god.,te je bila pokopana u Dominikanskom groblju sv.Marije nad Minervom.

Neka nam ova data 1380. služe kao polazna točka.Povijest,što je sada imamo kazivati,nije više ona krasna i jedinstvena dvaju prvi vjekova.Pred nama je dvostruka povijest,kao što je i dvostrug život u Redu.Uz onaj blijedi,oslabljeni redovnički život,koji nosi ime conventualis,ali koji je ipak - ponovno kažemo - bio sasvim častan i koristan crkvi,žilavo i veoma ganutljivo se razvio pokret obnove,koji iako nikada nije potpuno pobijedio,ipak je tim dvama stoljećima utisnuo pečat uzvišene strogosti i bio glavni izvor njihove plodnosti.Budući da smo primarani na kratkoću,mi ćemo se držati njega i ograničit ćemo se na prikaz njegove neprekidnosti uzimajući u obzir one neizbježive zastoje u prekidima u ponovnom preuzimanju.Još moramo nešto napomeniti :ako nam taj pokret obnove osvjedočava nepresušnu duhovnu nagu Reda,on mam svojim nastojanjem,da ne prekidne obiteljsko jedinstvo,svojim čisto baštinjenim nadahnućem i svojom uobičajenom razboritošću dokazuje izvanrednu čistoću dominikasnske duše i onaj tradicionalni zapt./disciplinu/misli i djela,koje Dominikanci uglavnom duguju svom tomističkom uzgoju.Nitko više od njih nije bio protivan onim pobudama /sugestijama/duhovnog individualizma,koji je uvijek više manje sjetilan i uobražen.

Petnaesti i osobito 16.vj.znače za povjesničara kršćanke civilizacije konačno rasulo kršćanske zgrade,koju je bio podigao srednji vijek i polagano stvaranje novoga Reda u običajnim trzajima.To su vjekovi koji su vidjeli John-a Wiclifa i Lollarde u Engleskoj/1366/- 1416/,veliki raskol na

zapadu/1378. - 1418/,drugo razdoblje stogodišnjeg rata/1380 -1453/,Hosov pokret u Češkoj 1417. - 1439.,pad Carigrada i turske navale na istočnui srednju Evropu,sabor i raskol u Baselu / 1431 - 1439 /,razvoj s poganskog humanizma,pronalazak štampe otkriće Amerike,1492/ protestansku reformaciju 1517 i napokon sabor u Tridentu,kojemu je bila dosudjena zadaća da podigne nagomilane ruševine.

Pod utjecajem politički promjena i obnovnih pothvata izvanjsko lice Reda neprekidno se mjenja.U zadnjim god. XIV.vjeka dok potpuno ili gotovo potpuno nestaje provincije Svete zemlje i Grčke;Sicilijiska provincija odcjepljuje se od ostale provincije kraljevstva/Napulj/ god.1395.Tokom XV. vjeka pojaviše se nove provincije Portugal 1418.,Škotska 1481.i Dalmacija 1380. koje se odijeliše od Španjolske Engleske i Ugarske.I Irska je provincija takodjer stvorena na zboru god.1418. i bila odcjepljena od Engleske,ali je polagano došla do potpune samostalnosti 1484,i tek god.1491,vidimo je zastupanu na sveopćem zboru u Mans-u po jednom definitoru.God.1514 odjeljana je provincija Betika ili Andaluzija od Španjolske,a slijedeće god,stvorena je provincija Holandije od jednog djela istoimene reformirane kongregacije Provincija Kalabrije potječe iz 1538.Napokon se pojavljuju smione tvorevine Španjolskih Dominikanaca,da na neki način nadoknade ruševine nagomilane u srednjoj i istočnoj Evropi: Provincija sv.Kiža na sv.Dominiku 1530.,sv.Jakova u Meksiku 1540 Sv.Ivana Krstitelja u Peru 1540.,sv.Vincenca od Chiape 1459,sv,Katarine u Ekvadoru 1571,sv.Antonina u Novoj Grenadi 1572;sv.Lovre u Chile 1592;sv.Hipolita u Meksiku 1596.God. 1592 organizirana je u Istočnim Indijama isto od Španjolaca - provincija sv.Krunice na Filipinima.Osim toga u Krilu starih provincija niču reformirane kongregacije,koje uživaju široku upravu autonomiju.Iz toga nastaju zapletena križanja koja je katkad i teško zamrsiti.Ali je Red,nastojeći promicati težnju za obnovom prvobitne revnosti,koja se posvuda javlja uz tu cijenu uspio sačuvati svoje jednistvo.

Ali raskol koji je razdijeli Crkvu nije ipak poštedio ni Red.Pod upravom generala Ilije iz Toulouse-e,koji mu je tada bio na čelu i koji je pristao uz Avinjonskog papu Klementa VII.,ostale su od 1380 samo Španjolska Tuluska Francuska,Argonska i Provancavska provincija.Ostale na broju 12,sabrane na Bologni,izabrale su generalom bl.Rajmunda iz Capue vijernog pristaše Urbana VI.One su tako ispunile jedno proročanstvo sv.Katarine.Iako je zbog čestih razdora redovničko opsluživanje bilo pomućeno u provincijama,što su prijanjale uz avinjonske pape,ipak je sačuvala prijašnji trag.Njima pripada sv.Vincencije Ferrer (1419),čije propovijedanje,čudesa i svetost sjaju čarobnim svjetlom u ova uzburkana vremena.Može se reći,da bi on bio uspostavio kršćanski duh srednjega vijeka,da je tako Bog bio odredio da učini.

Tokom godina 1380-87.pohodio je bl.Rajmund provincije u Italiji,Ugarskoj i Njemačkoj.Posvuda su mu braća otkrila želju,da se red povrati na potpuno opsluživanje Pravila.Osobito je na to poticao u Kölnu bl.Konrad iz Pruske. Bl.Rajmund,prihvaćajući njihove nakane,koje su se slagale s željama njegove svete majke Katarine i njegovima,poradio je bar kako se čini-da mu sveopći zbor u Beču dadne izričitu zadaću,da promiče povratak na prvobitni zapt.God.1389.povjerio je bl.Konradu,da provede obnovu samostana u Colmas-u

pozivajući braću dobre volje.Slijedeće godine izdao je jednu općenitu odluku o reformi.Naredjivao je,da sve provincije na svom vlastitom zemljištu moraju stvoriti bar jedan samostan potpunog opsluživanja,u koji će biti postavljena braća, koja budu željela.Način, i ako ne nacrt obnove,bio je nov. Probudila se živa protivnost,koja je dovela da priziva na papu.Papa Bonifacije IX.povjeri istraživanje posla kardinalu Filipu d'Alencon,a bl.Rajmund preda mu svoju Apologiju (B.Raymundi Capuani,Opuscula et litterae,ed.Cormier,str.57) U njoj je on tumačio i branio svoju nakanu,koja se sastojala u tomu,da se pssluži za uspostavu redovničkog zapta starim postupkom,koji su upotrebljavali za umni (intelektualni) odgoj Braće.Kao što je svaka provincija imala svoj "Studium Generale",gdje su se njezini bolji učenici upućivali u visoke bogoslovske znanosti,tako će imati i svoj samostan potpunog redovničkog života gdje će braća dobre volje ponovo naučiti cjelovito izvršavanje pravila.Poslije će se povratiti u svoje samostane,kao što su činili i učenici,da u njima budu stupovi opsluživanja.Kardinal d'Alancon uvjeren razlaganjem generala,upravi povoljan izvještaj Bonifaciju IX, koji dva put potvrdi odluku bl.Rajmunda,9.Januara 1391.i 1 Decembra 1393.

Dok je oko Rajne bl.Konrad malo pomalo razvijao svoju djelo obnove,bl.je Rajmund,uz pomoć Bartula Dominici i Tome Caffarini,koji su kao i oni bili učenici sv.Katarine stvorio u samostanu sv.Dominika u Mletcima drugo središte opsluživanja.Upravo je povjerio mladom lektoru Ivanu Dominici,koji je donedavno poučavao u velikom Mletačkom samostanu sv.Ivana i Pavla.I ovaj se s velikim žarom pozivao na sv.Katarimu,koju nije osobno poznavao,ali čiju je čudesnu moć i materinsku dobrotu bio okusio.Doskora je bl.Rajmind nad ono nekoliko samostana,u kojima je ponovno počelo svasti opsluživanje,postavi vikare:u Njemačkoj bl.Konrada iz Pruske, u Italiji bl.Ivana Dominici.

Bl.Rajmund je umro 1399.Pod njegovij nasljednikom Tomom iz Fermo (1401-14)reformni pokret,iako su mu bile oduzete administrativne povlastice,ipak je ostvario nekoliko novih uspjeha .Najglavniji je bio osnutak reformiranog samostana u Cortonu,uz pripomoć jedne duhovne kćeri sv.Katarine,naime bl.Klare Gambacosrta (+1419).U njemu su se,pod upravom blaženog Lovre iz Ripafrata (+1457) odgojili:budući floretinski nadbiskup sv.Antonin,bl.Petar Capocci i onaj bl.Ivan Andjeoski (Angelicus),čiji je život i djela prestavljaju slatki i plemeniti smješak obnove sv.Katarine.Iz Cortona su izišli osnivači samostana u Fiesole (1406).U isto doba,u daleko Portugalu,Vicenco iz Lisabone,osnovao je veliki reformirani samostan u Bemfica,koji je jedno stoljeće poslije imao postati ognjište apostolata portugalskih Dominknaca po afričkim obalama i u istočnim Indijama.

Na svršetku konstancijskog sabóra,koji bijaše povratio Crkvi jedinstvo,jedan spis Martina V.uspostavio je jedinstvo reda.Pod vlašću generala Leonarda Dati (1418) Ali njegovom nasljedniku ,Provancalu Bartulu Texier-u,pripada čast,da je dao novi i živ poticaj obnovi,što je je pred četrdeset godina započeo bl.Rajmund.

U Italiji,gdje je pokret osobito bio zahvatio široki opseg,bila su osnovana tri vikarijata u rimskoj,lombard ijskoj i siciljskoj provinciji.Na taj se način donekle

osiguravala "observantima"blagodat administrativne samostalnosti u krilu njihovih vlastitih provincija.Francuska opustošena stogodišnjim ratom,nije pružala zgodno tlo.Ipak je general Texier,uz pomoć bl.Andrije Abellon-a (+1450), nastojao da uvede reformu u provancalsku provinciju,koja je bila manje zahvaćena.U isto doba je u Španjolskoj,ali u prilikama abnormalnim,i koje su lako mogle dovesti u pogibelj jedinstvo Reda,razvijao svoj reformni rad bl.Alvara iz Cordova (+1420).General Texier okupio je opservante u Aragoniji oko vikara,kojega je on sam imenovao.U Njemačkoj je razvijao reforme,započetu od bl.Konrada iz Pruske,Ivan Nider te ju je uveo i u veliki bečki samostan.Njegova rječita i razborita"Apologija" može dostojno stajati uz ovu bl.Rajmunda iz Kapue.

Provincija istočne i sjeverne Evrope,koje su udaljene od središta Reda i k tomu većim djelom bile iskušane gorko,ostajale su izvan ovog pokreta.Ali bi bilo nepravedno smatrati ih,kao da su sasvim nisko pale.Samo slučaj Češke provincije bio bi dovoljan,da sjajno opovrgne ovaj površni sud.Od 1419. - 1431.je Husitski fanatizam nagomilao ruševine.Više od trista Dominikanaca prolilo je svoju krv za vjeru,Dakle uza sve popuštanje izvanjkog zapta Dominikanski se duh nije promijenio.Kad je bilo potrebno,znao se snaći kao plemeniti baštinik duha sv.Oca Dominika i sv.Perta mučenika Isto su se tako istakli Engleski Dominikanci svojom revnošu i oštroumnošću,osobito na IV.londonskom saboru,uborbi protiv Wikliffa.

Ukoliko se obnova širila utoliko je rasla poteškoća da se dovedu u sklad njeni probitci,a s druge strane provincija i jedinstvo Reda.To više,što su se tu i tamo izmedju "opservativnih"pojavljivala asketična pretjerivanja protivna duhu Reda ili administrativne težnje,u protivnosti s njegovom tradicijom.Teška zadaća,da nadje sredstvo,koja bi istodobno sačuvala općenito dobro Redai reforme,dopala je generalu Marcijalu Quribelli iz Avignona.On je izabran 1453 od pape Pija II.Svrgnut sa časti 1462. ponovo je izabran 1464.te je vladao redom do 1471.Lombardijiski observanti, mnogobrojni i veoma zaslužni,bili su dobili od Pija II.tako potpuno administrativnu samostalnost,da je prijetila pogibelj jedinstva reda.Poslije dugih nastojanja,u početku bezuspješnih,uspjelo je generalu Quribelli-ju,da ju je svela na mjeru, koja se mogla prihvatiti.A ipak na svršetku general Quirbelli utekao se tomu načinu upravljanja (kongregacije)ali je nastojao da očuva vlast generalnu i temeljna prava provincija u pogled tih malih administrativnih jedinica.Tako je on dovršio organizaciju holandijiske kongregacije,koju je bio ustanovio general Konrad iz Osti-ja,ali kojoj on godine 1459 bijaše u suradnji Oca Ivana Uytenden Hove-a postavio temelje, Osim toga on je stvorio reformirane kongregacije u Njemačkoj 1467.Španjolskoj primognut od kardinala Ivana Torquemade 1468 u Portugalskoj 1459.U to je vrijeme u Ugarskoj primicao reformu veoma zaslužan redovnik,profesor bečke universe,Otac Leonard iz Brixenthala.

Ovaj zamršeni posao organiziranja nastavljen je pod generalom Leonardom de Monsuetin god.1474-1480,koji je ustanovio reformirane kongregacije u Aragoniji,napuljskom kraljevstvu i Toskani.U to se je vrijeme otcijepila od Dalmatinske provincije reformirana dubrovačka kongregacija 1486.,ali se

i u Dalmaciji učvrstila reforma i bila presadjena u Francusku i s juga,gdje ja za nju revnovao Eleasar Garnier,i sa sjevera,na kojem je holandijska kongregacija pritezala sebi najbolje samostane Francuske provincije.Pod upravom generala Joakima Toriani osam reformirani samostana provansalske i tuluške provincije zadobiše od pape po moćnom zagovoru Karla VIII.,povlasticu da osnuju Frnacusku kongregaciju 1497. General Torriani iako nije bio protivan reformi,ipak mu se malo svidio taj način uprave sa samostalnim kongergacijama, ipak mu je već 1494 bila nametnuta kongregacija sv.Marka u Firenci koju je stvorio Jerolim Savonarola,i koja je izgledala kao reforma reformirane lombardijke kongregacije.

Činilo se da je potrebno pokušati umanjenje toga zamašnog križanja provincija,vikarijata,radi koga je nastajala i podržavala se neizbježiva borba izmedju opservantnih i konventualnih.General Vincenco Bandelli 1501 - 1508 pokušao je na taj način,da je s jedne strane poticao duh reforme kod provincija,a s druge da je neke kongregacije podigao na red provincija.Tako je učinio sa reformiranom Španjolskom kongregacijom.Magister Ivan Elerree dok je još bio samo generalni vikar holandske kongregacije reformirao je i pripojio svojoj kongregaciji samostan sv.Jakova u Parizu 1502.General Kajetan 1508 - 1518 budući da je morao odcepiti francuske samostane holandske kongregacije od onih, koji su pripadali carstvu,budući da je 1514 stvorio galikansku kongregaciju /24 samostana/ od drugih složi holandsku provinciju.S druge starne Škotski provincijal Ivan Adam provede u čitavoj svojoj provinciji reformu,koju je zbor u Rimu 1518 odobrio.Isti je zbor priznao reformiranu Irsku kongregaciju.

Čovjeku dosadi slijediti te neprekidne promjene od kojih smo mi ipak naveli samo glavnije.Ali ipak one pružaju riječiti dokaz,kako je Red ustrajno nastojao da obnovi redovnički žar a da ne uništi jedinstvo.I Bog mu je udijelio tu izvanredu milst,da u tom uspije.

U povijesti Reda XV.stoljeće nosi ime "Vijek blaženika".Ima ih 24,gotovo su svi talijani i svi su osim sv.Vincencija Ferrer-a potekli iz reformirani krugova. Sv.Antonin sjaje medju njima osobitom i prečistom slavom.16. vijek bio je vijek Španjolske i teologa.Sv.Pio V./+1572/sv. Ivan iz Goreum-a,holandeski mučenik pričesti i Crkve/+1572/. sv.Ljudevit Bertrand,apostol i asketa/+1581/dovoljno nam posvjedočavaju duhovnu povijest Reda.

Ostaje nam da spomenemo neka pitanja,koja se tiču zakonodavne povijesti Reda.God.1370 - 1374 bilo je zaključeno da se generalni kapituli,koji su do tada bili godišnji u buduće ne će držati nego svake druge godine.Sixto IV.god 1475.,udovoljavajući općenitoj želji braće koliko observanata toliko konventualaca,izdao je odluku,kojom je ublažio apsolutno prosijaštvo pod kojim je do tada Red živio,i dopuštao je uz neke uvijete zajedničko vlasništvo.Ta odluka koju su promjene na socijalnom i vjerskom polju kršćanstva potpuno opravdavale pružala je oslon u odlučnijoj borbi,što su je kapituli i generali Reda vodili protiv privatnog života,koji bijaše prvi i glavni izvor zloporaba,koje Red bijaše pretrpio General Kajetan,član lombardijske kongregacije, pokazao se neumoljiv kako u ovoj točki,tako i u onoj glede duhovne lijenosti,koju je opravdano smatrao tadodjer veoma pogubnom. Ge-

[neral Vincenco, Justiniani 1569 i osobito Sixto Fabri 1583 i sljedeći promjenili su "privatne molitve", što su se u Redu već od početka obavljale pojedinačno, u javne i propisno uredjene. Dapače se popuštajući duhu vremena, doskora počelo tu molitvu posebi konteplativnu označivati manje zgodnom riječju "razmatranje" i, da ga se što bolje obavi, propisivati naputke /metode/.

Ali evo približila se velika oluja protestantizma Red je zadobio u njoj udarce koji odgovaraju veličini usluga, što ih je iskazao katoličkoj stvari. Kad je mirbio nekako uspostavljen, i Red je moga nabrojiti duševine odkrio se obseg opustošenja. "Provincije Engleska i Dačijska/na sjeveru/piše 1561 general Vincencije Justiniani., potpuno su uništene. U ogromnom Ugarskom kraljevstu jedva postoje jedna ili dvije male kuće, Češka, Škotska, Irska ....provincija postoje samo po imenu. Veličina Reda je gotovo uništena u gornjoj Njemačkoj i Saskoj...."/K tomu treba nadodati opustošenje Francuskih provincija po Hugenotima/1562/ i teške kušnje koje je imala podnijeti Holandeska provincija.

c/ T r e ć e r a z d o b l j e

/ 17. i 18. vj./

Život Reda u ovom razdoblju pričinja se veličanstven. To je veličanstvo vijeka Ljudevita XIV. Moguće da stvarnost odgovara nepotpuno vanjštini, niti u provicijama srednje Evrope/Italija, Francuska i Španjosla/, gdje se Dominikanski život slobodnije razvijao. Bez sumnje ima više uzroka. Dva izmedju - ostali moramo istaknuti: Prije općenito teško ekonomsko stanje, koje prouzrokuje um nažanje malih samostana da bi se moglo živjeti, a u kojima je nemoguć točan redovnički život. Drugi, koji je vjerojatno glavni, jest podložnost Reda državnoj vlasti i odraz na njegovu upravu one nesretne utakmice izmedju dviju velikih katoličkih vladarskih kuća Francuske i Austrijske. Često Red ne može slobodno upravljati sam sobom.

Istodobno općenita povijest i politička nastavlja buran i opasan tijek svojih promjena; vjerski ratovi u Francuskoj Hugenoti-Kalvini 1560 -1595, grozničave rasprave o milosti 1592 do 1604, jansenizam od 1640, galikanizam - slobodštine osobito od 1682 okrutno progonstvo u Irskoj 1646-1656 filozofski pokret, jozefinizam u Austriji od 1763/, napokon francuska revolicija i njezin odijek u Evropi, Svijet se ponovo preobrazio i to protivukršćanskom duhu.

Moramo najprije spomeniti žilave napore generala i kapitula, da obnove porušene provincije. General Hipolit-Marija Beccaria/1589 - 1600/pohodio je bilo sam bilo preko poslanika Ugarsku Češku i Poljsku provinciju. U Poljskoj je ustanovio provinciju sv. Hijacinta, koja se nazivala i Ruskom/1595/. U Češku i Ugarsku je poslao redovnike iz Italije, da pomognu obnovu redovničkog života i nauke. Nešto malo kasnije general Serafin Secchi /1612 - 1628/ preuzeo je opet tu zadaću. Svojski se brinuo za Holansku i Njemačku provinciju, kamo je poslao u pomoć redovnike iz Španjolske, za kongregaciju u Koruškoj i Štajerskoj, za bijednu Grčku provinciju, za one u Češkoj, Poljskoj i Rusiji. Isti general i general Racaberti 1670 - 77.

Pokušali su -osobito drugi preko Oca Filipa Howarda-a,koji je bio iz porodice Norfolk-da bi obnovili englesku provinciju.

Ali ipak s najviše uspjeha ulažu generali svoju revnost u Italiji,Španjolskoj i Francuskoj,da u njima održe i razviju redovnički život.Ali sdruge strane vlast generala,koju često sapinje vjerska politika francuskog i španjolskog dvora hoće prema duhu vremena da postane Apsolutističkom.Kapituli u čije seobdržavanje uvlače nepovoljne neurednosti,gube pomalo svoju ulogu.Duh vremena u upravi Reda,kako smo vidjeli u XVI.vijeku u pogledu mislene molitve,prijeti,da će promijeniti tradiciju Reda.Nije li zar na kapitulu u Napulju 1600.godine general Beccarija htio sebi pridržati imenovanje provincijala,a ovima izbor priora?Bilo je potrebno odlučno posredno kardinala-Dominikanca Bernieri-ja iz Onali,da se od bije taj zahtjev.Vlast generalova,koja je istodobno težila, da postane apsolutnom, bila napadana,hoteći se uzvisiti,nalazila se u pogibli da ostane osamljena.

Obnova u Italiji,koja je u XV. vijeku doživila svoj procvat,teškom se mukom držala na visini,koju je prije bila dosegla.Red promatra,kako se njegova životna snaga rasparčava po nebrojenim malenim samostanima.Često stvarnje novih reformiranih skupina i brige generala,osobito Augustina Galamini/L608-1612/podržavlo ju je,ali je nije mogao dovesti do prijašnjeg cvata.

Španjolska,čiji apostolat u XV. vijeku i veličanstven procvat teologije u XVI.v.ne bijahu iscrpili dominikanski sok bila je dalje na čast Redu svojim krepostima i djelima.U Španjolskoj bl.Frano de Possadas /+1731/junački mučenici u Japanu Alfons Navarete i njegovih sto i dev et druggova,izmedju kojih je jedan Francuz Dominik Kastellet i osamdeset i osam Japanaca /1617-1628./,prvi mučenik Kine Frano de Capillas / +1649/i njegovi suborci bl.Petar Sauz i njegova četri druga/+1748./,sv.Ruža iz Lime,u kbjoj je kršćanska Amerika dala svoj prvi cvijet svetosti,bl.Kooperatori Martin de Porres /+1639/i Ivan Massijas/+1656./ pripadaju joj ili su rodjeni od njezine žarke vjere i njezine krvi.

Ipak u Francuskoj redovnički reformni pokret započet od Tridentinsko sabora,iako se ne razvija s najviše sjaja,a to bar u najveće opsegu.Reformirana francuska kongregacija bila je godine 1569. od generala Vincencija Justiniani pretvorena u provinciju Occitanije.Prvobitni je žar jenjavao kad se pojavio otac Sebastijan Mishaelis.Rodjen oko 1543. odgojen u Marseljskom a zatim u Touluskom samostanu,bio je g. 1589.izabran provincijalom Occitalije.Poslije nego je bez znatnog uspjeha pokušao podići razinu redovničkog života u provinciji,kojom je upravljao,potporom kralja Henrika IV.postigne od generala Augustina Galamini ustanovljenje reformirane Ocitanske kongregacije ili sv. Ljudevita /1608./Ova je kongregacija u doba osnivanja brojila šest samostana,rasijanih na području provincije Occitanije,Provanse i Toulouse-e. Nekoliko godina kasnije osnuje u Parizu veliki reformator sedmi samostan Navještenja u ulici St.Honore /1612/.U vrijeme njegove smrti Occitonska je kongregacija brojila 178 redovnika.Poslije smrti oca Michaelis proširio se je ljepi pokret, koji je on bio uspio da stvori izmedju mnogih poteškoća,na jug i na sjever rijeke Loise.Godine 1646..su samostani koje

je occitanska kongregacija posljedovala na sjeveru Loire-e, bili po generalu Tomi Turco sabrani u posebnu kongregaciju sv.Ljudevita.Oni drugi to jest,koji su bili na jugu Loire-e, povratiše se Toluskoj provinciji,u kojoj se širila reforma. Poslje je kongregacija sv.Ljudevita,koja je brojila 11 samostana,bila pretvorena u provinciju sv.Ljudevita.Od 1646., reformirana galikanska kongregacija u koj je napredovao regularni život,nosila je ime pariske provincije.U njezinom krilu sedam bretonskih samostana,u kojima je redovnički žar bio mnogo življi,sačinjavala su posebnu skupinu pod imenom bretanjske kongregacije,čiju je relativnu samostalnost potvrdio zbor 1647.

Jedan parižanin,član samostana Navještenja i kongregacije oca Mihaela,oca Antuna Lequien,postigne od generala Ridolfi dozvolu,da na području provanske provincije može otvoriti novicijat strožeg opsluživanja.Podigne ga u nekom selu blizu Avignon-a.On je na osobiti način kanio da obnovi u čitavom opsegu uzdržavanje prosjačenjem.Htio je da mu doda neke propise,tako na primjer hodanje bosi nogu,što je bilo podpuno tudja tradicija Reda,i htjelo se mnogo muke,dok ga se odvratilo od njegove svete tvrdoglavosti.Zbor u Rimu 1644.morao je uzeti protiv tih osebujnosti storge mjere.Sveti čovjek na svršetku se podložio,i njegova mala kongregacija ,nazvana Presvetog Sakramenta,koja se sastojala od sedam samostana,što su svi bili u selima,pobudno je djelovala u južnoj Francuskoj sve do Revolucije.

Ali ipak prava je nakana generala uvijek bila,da obnove regularni život u postojećim provincijama.General Secchi (1615.-16)bio je postavio tri posebna povjerenika,koji su imali promicati obnovu u Francuskoj,i čija su nastojanja urodila plodom.General Ridolfi počeo je pod utjecajem iste nakane, zanimiv nacrt,da u Parizu ostvori općeniti novicijat za Francusku, u koji bi se primali novici svih franeuskih provincija,da se u njemu odgoje i usavrše i tada da se povrate provincijama. Otac Ivana Krstitelj Carre,redovnik provincije sv.Ljudevita, koji je uživao Richelieu-ovo povjerenje,učini mu se zgodnim za sotvarenje te teške zadaće.Doskora je bio otvoren u Parizu jedan novi samostan pod nazivom Sv.Dominik od Soriano u predgradju sv.Germana (1631).Otac Carre,koji je bio postavljen vikarom,a poslije supriorom,htio je da iskoristi ovo poduzeće koje je imalo promicati regularni život u svim francuskim provincijama,gotovo isključivo na korist provincije sv.Ljudevita.General Toma Turco 1646.,bio je prisiljen skinuti ga sa službe.Zajednički novicijat,poslije nego je svladao ovu kušnju,proslijedio je svoju kušnju i sve do Revolucije iskazao je važnih usluga Dominikanskom Redu u Francuskoj.

Dakle se je Dominikanski Red držao na visini.u Francuskoj.Godine 1680.bile su sve provincije ili kongregacije, koje su bez važnijih promjena potrajale sve do Revolucije:na velikom području stare francuske provincije živjele su tri provincije:francuska /36 samostana/,pariska-stara galikanska kongregacija/29 samostana/,sv.Ljudevita-ranije kongregacija /11 samostana/;na jugu Loire-e tuluska /25 samostana/,okcitanska/3- samostana/,provansalska/22 samostana/.Tim provincija ma valja dodati:bretonsku kongregaciju-već ubrojenu u parisku provinciju /7 samostana/,kongregaciju presv.Sakramenta/7 samostana/,alsašku kongregaciju otcijepljenu od njemačke provincije/4 samostana/,ove su dvije posljednje bile samostalne.

Provincija sv.Ruže,odijeljena god.1686.od holandijske brojila je 11 samostana,od kojih je više njih bilo u francuskoj Flandriji.Još samo napominjemo dva vrijedna generala,koje je Francuska koncem 17.vijeka dala Redu:Oca Antonina Cloche (1686-1720)i Oca Antonina Bremond(1748-55).

Medjutim je 18.vijek nastavljao svoje neprijateljske pothvate protiv kršćanskih ustanova i običaja.Pomladjivanje Redova postajalo je iz dana u dan sve teže.U vrijeme službenog popisa 1790.Dominikanski Red u Francuskoj brojio je jedva nekih dvanaest stitina redovnika-svećenika i kooperatora-na 162 samostana.

Već prije toga vremena započela je kraljevska vlada u početku himbenu,a kasnije surovu politiku protiv redovnika,koja bi bila sve da i nije buknula Revolucija,uguši, laredovnički život u Francuskoj.Spis kojim se 1766.ustanovljivalo"Odbor za Redove"pod predsjedništvom tuluškog nadbiskupa Lomenie de Brienne,odluka god. 1768.kojom su se ukidali samostani,koji ne broje bar devet redovnika i koja je propisivala,da redovi moraju predložiti svoja Pravila odobrenju Odbora,naišli su kod Dominikanaca na živi,ali potpuno opravdani otpor.Prisiljeni da se sakupe na narodni zbor oni su nastojali što su bolje mogli vještim rukovanjem dovesti u sklad prava generalova i zahtjeve kraljevske vlade.General Toma Boxadors dodje im u pomoć i odlučno zapriječi tu varavu politiku izmirenja.

Ali odgoj podmlatka postajao je nemoguć.Dominikanski Red poput svih ostalih,životario je u slutnji blize katastrofe.Narodna skupština je dne 15.veljače 1790.izdala odluku, koja je putem uništenja dokidala sve Redove.To je bio znak raspusta samostana i raspršenja redovnika.Samostan sv.Dominika od Soriano,u kojem su bili sabrani redovnici pariskih samostana,njih oko petedeset,održao se do 5.oktobra 1793. pod odvažnom upravom Oca Ljudevita Breymond-a,priora,a poslije pod upravom Oca Faitot-a,nekoć priora sv.Jakova,koji ga je naslijedio kao vikar.

Odluka,koja je od svih umirovljenih redovnika tražila polaganje zakletve na"slobodu i jednakost"(1793),pogoršala je kušnju raspršenih Dominikanaca.Prognani ili utamničeni mnogi su bili ubijeni ili su umrli kao žrtve progona.

I u ostalim evropskim zemljama su dogadjaji nastavili svoj zlosretni tijek.U Austriji i zemljama o njoj ovisnim bijesnio je od 1765.jozefinizam,koji je na osobiti način uništavao redovnički život.Španjolski dvor,čije su političke namjere našle oslona u ličnoj taštini nekih redovnika istrgnuo je god.1804.papi Piju VII.bulu "Inter graviores",kojom je španjolske Dominikance dizao ispod izravne vlasti generalove,a stavljao ih pod vlast posebnog generalovoa namjesnika.U stvari je to bilo potpuno otcijepljenje španjolskih provincija i neovisnost poglede na generala,čija se služba u isto vrijeme skraćivala na 6 godina.Godine 1838."Cortesi" (sabor)je sa svojestrane ukinuo redove.Portugalski kralj Petar IV pretekao ih je jednakom mjerom 1834.

Otac Mortier opisuje stanje Reda god.1838,ovim riječima:"U Francuskoj nema niti jednog Dominikanca;U Španjolsko niti jedan ne živi samostanskim životom,osim onih za Filipine;u Portugalu nema ni jednoga Dominikanca.U Nizozemskoj.ko-

ja je sačinjavala provinciju Germaniae Inferiords,bar izvanj ski nema nijednoga.Ovi što bijahu ostali u Holandiji,da upravljaju župama,morali su ostaviti svoje odijelo.....Veoma ih je maleni broj u Njemačkoj.Austro-ugarska provincija imala je samo osam kuća sa 40 redovnika,češka 7 sa 43 redovnika.U Poljskoj,Litvi i Rusiji bijahu političke borbe umanjile ili uništile dominikansku obitelj.U Engleskoj je ostalo nekoliko redovnika.Irska je izdražavala nekoliko u Rimu;Louvain-u i Lisabonu;nekolicina stanovala je u domovini...Italija nije pružala ljepše lice.Samostani,opljačkani od Revolucije bijahu gotovo posvuda nanovo otvorili svoja vrata,ali znatno umanjeni broj redovnika nije bio niti sjena slavne i plodne prošlosti.Ne može se kazati,da su provincije Južne Amerike pretstavljale prijašnju životnu snagu Reda. Narodi J.Amerike,odijeljeni od Španolske,stajali su pod kobnim utjecajem novih ideja.Sve dominikanske provincije bijahu ili uništene ili oslabljene.Najhimbeniji zakoni,katkada zadahnuti crnom mržnjom,spriječavali su ili ograničavali odgoj podmlatka.I tako u Evropi i Americi,na čitavom svijetu Domi nikanski Red još tako moćan prije petedeste godina izdisao je veličanstvenom sporošću velikih stvari,što svršavaju.

Ali u srijedu 9.aprila 1839.otac Lacordair primio je odjeću sv.Dominika iz ruku. Ancarani u samostanu Minerve. Red se je nadkoro imao obnoviti.

Č e t v r t o r a z d o b l j e (19.i 20.vijek)

"Duh moj,što je u tebi i riječi moje,koje sam postavio na tvoja usta ne će biti oduzeti od usta tvojih i od usta sinova tvojih od sada i do vijeka."Ove riječi proroka Izaije,koje nam Crkva nalaže da ih kao kapitul čitamo u 6. času ofičija sv.Dominika,u nijednom razdoblju nisu otkrile na tako čudesan način svoje proročko značenje,kao što u ovom, u kojem je začudjeni svijet gledao,kako o.H.Lacorder uspostavlja dominikanski Red u Francuskoj,gdje je prije pedeset godina bio uništen.

On je bio stupio u Rimu u Red godine 1839.,a povrativši se poslije svršenog novicijata godine 1840.u Francusku, postigao je,da je 1845.bio otvoren samostan za odgoj francuske mladeži Chalais-u,biskupije Grenoble-a.Godine 1846. osnovao je samostan u Nancy,godine 1848.u Flavigny,biskupije Dijona,a 1849.sv.Jakoba u Parizu.Francuska provincija bila je uspostavljena 1850.sa svim svojim starim pravima i povlasticama,a prvi je provincijal postao o.Lacordair.

Dogadjaji,koje ćemo u kratkim crtama opisati,može se reći,da označuju novo razdoblje u povijesti Dominikanskog Reda.Oni su kao sjajna zora njegovog divnog preporoda,kojemu će redom pridonijeti svoju potporu sve pokrajine starogg i novog svijeta.Bog,koji bijaše odredio o.Lacordairea,da obnovi Red u Francuskoj,i koji mu na taj način bijaše pridržao izvanrednu čast,da mu u velikoj mjeri povrati u čitavom svijetu staru snagu i bujnost,Bog velim,obasuvši ga puninom naravnih i vrhunaravnih dobara,bijaše se pobrinuo,da ga učini sličnim sv.O.Dominiku.U njemu se je u velikoj mjeri nalazio

duboki i ozbiljni vrhunaravni život,zanesna ljubav za vjeron, nepokolebiva,srdačna i požrtvovna odanost sv.Stolici,divan razmjer razuma i praktična razboritost,pametni i samilosno srce i duh svaćanja potreba novog vremena,napokon ono vječno nutarnje bujanje kontemplativne i apostolske ljubavi,što bijaše učinilo sv.Dominika "osobitim sinom milosti Božje".

Papa Pio IX.pozva već god.1850.u Rim jednog sina francuske provincije i oca Lacordaire-a:Oca Vincencija Jandel-a.Nije se ustručavao,da mu pod naslovom generalnog vikara povjeri vrhovnu upravu dominikanskog Reda.I tim smionim potezom velikog pape obnovljeni dominikanski Red,opet je kao u 13.vijeku dolazio iz Francuske u napola porušene samostane. Kroz 22 godine je otac Jandel,najprije kao vikar,a od 1855. kao general uložio sve svoje sile,da obnovi dominikanski Red, da uspostavi opsluživanje pravila,da oživi nauk i ponovo udahne apostolski duh.

Obnovivši starinski običaj od god,1851.osobno je pohodio provincije Italije,Francuske,Belgije,Engleske,Irske. Godine 1853.sjedinio je u jedni provinciju tri provincije,koje su se prostirale na području napuljskog kraljevstva,kao veliki okvir,kojeje su nezgode vremena bile učinile gotovo praznim.Isto je tako slijedeće godine sjedinio tri sicilijske provincije,koje je kapitul godine 1841.stvorio na izričiti nalog pape Grgura XVI.Na Malti je dovršio organizaciju provincije, koju je papinska odluka bila stvorila 1838.U Belgiji,gdje su revni članovi potaknuti preporodom Reda u Francuskoj nastojali,da se ponovno urede,otac Jandel god.1856.trudio se,da uspostavi središte nauke,samostan u Louvain-u.Dvije godine kasnije otvara u Holandiji,gdje su se OO.održali kao župnici,novicijat u Huisennu.Godine 1862.već su se bili toliko podigli,da su mogli održati provincijalni kapitul i izabrati provincijala.Iste godine bijaše ustanovljena provincija Occitanije,čije je središte u Lyonu,te je ova nastojala oživiti starim redovnički zapt.

Prkoseći poteškoćama,dapače pogibeljima,o.Jandel bijaše godine 1856.poduzeo vizitaciju provincija središnje i istočne Evrope.15 samostana,koji su još postojali u Austriji, Moravskoj,Češkoj i Ugarskoj,bilo je skupljeno u jednu provinciju pod imenom "Provincija Carstva".Provincija sv.Jacinta u Galiciji,potaknuta njegovom veledušnom revnosti,počela je obnavljati u svojim samostanima strogi redovnički život.U Njemačkoj,gdje Red više nije postojao,trudio se o.Česlav de Robiano, pomoću oca Generala,oko osnutka velikog samostana u Düsseldorfu.Napokon je o.Jandel po drugi put pohodio Englesku Provinciju te pohvalio i još više obodrio njezino junačko nastojanje i naperdak.

Pio VII.,pod pritiskom političke nužde,morao je u Španjolskoj izuzeti ispod izravne jurisdikcije i faktične vlasti generalove i općenitih zborova španjolske Dominikance.Red je bio pretstavljen jedino po velikom samostanu u Occagna,u kojem su se odgajali misionari filipinske provincije,i od nekolikò časnih ostataka starih provincija,kojima su upravljali povjerenici,imenovani izravno od sv.Stolice.Ipak je jednomu od njih o.Antunu Orge,uspjelo,da je 1860.osnovao samostan u Corias,koji se je poslije imao krasno razviti.U tom pothvatu imao je požrtvovnog pomoćnika u ocu Mariju Josipu Larrocca,koji je imao kao general naslijediti Oca Jandela.Kroz to vrijeme nastavljali su se pregovori,koji su 1872.doveli do opoziva

bule Pia VII."Inter graviores" Španjolska se ponovo našla pod izravnom vlašću prečasnog generala Oca Vincencija Jandel-a, koji je tako opet postao:"Ponizni vrhovni Učitelj i sluga čitavog Dominikanskog Reda."Otada je nanovo počeo da cvjeta dominikanski život u toj zemlji žarke vjere.

Kongregacija za raširenje vjere,na molbu časnog biskupa u Baltimore-u presvijetloga Carrolla,uz izričitu privolu o.Pia-Josipa Gaddia,vikara Reda,bijaše god.1805.ustanovila provincija sv.Josipa u Udruženim Državama Sjev.Amerike Pravi je njezin Utemeljitelj O.Edvard Dominik Fenwick,član engleske provincije,ali američki državljanin.On je otvorio u Spriengfield-u(Kentucky)prvi samostan mlade provincije,a o.Tomo Wilson,njegov prvi drug i glavni pomagač bio je imenovan prvim provincijalom.Provincija sv.Josipa rasla je uporedo s napredovanjem kato ičke vjere u Udruženim Državama.Redu pripada čast,da su mladoj Crkvi dali nekoliko njenih prvih biskupa.Otac Cocane osnuje stolicu u New-Yourku,otac Fenwick u Cinncinati.Velikom je radošću slijedio i bodrio o.Jandel napredak,u početku polagani,a poslije sve brži,provincije sv. Josipa,koja danas divno cvate.Zanimao se takodjer razvojem dominikanskog apostolata u Kaliforniji.Doskora su bile osnovane stalne uredbe,koje su nalo poslije pretvorene u samostalnu kongregaciju,a u novije doba u provinciju presv.Imena Isusova.

Odijeljene od Španjolske,svoje majke,i poput nje odijeljene od središnje uprave Reda,provincije Južne Amerike bar one,koje Revo ucija ne bijaše potpuno uništila,ćutile su veliku potrebu da im se pomogne.O.Jandel poslao je već 1860. onamo u pohode Francuza O.Piersona.Ovaj je pohodio provincije Argentine i Čilea,ali mu vlada Perua uskrati privolu,da u toj zemlji izvrši svoju zadaću,a niti je mogao unići u Ekvador, iako ga je pretsjednik Garcia Moreno.Tok godine 1868.mogao je o.Jandel poslati tri redovnika u Quito.Tako je barem bila uspostavljena veza izmedju ovih udaljenih provincija.Naskoro se pojavio pokret za obnovu redovničkog života,te do današnjeg dana nije prestao napredovati.

Popis provincija,koje su bile zastupane na generalnom kapitulu u Gand-u 1871.,god.dane prije smrti generala Jandela,donekle nam otkriva napredak ostvaren pod njegovom upravom.Bilo ih je 13..:Tuluska,francuska,lombardijska,rimska,češko-austrijska-ugarska(Carska),engleska,dalmatinska,holandeska, irska,occitonska,piemonteška,belgijska i malteška.Na generalnom kapitulu u Rimu 1841.pod generalom Ancarani bijahu zastupane samo talijanske provicije.Osim toga 1868.kapitul je definitivno odobrio kao redovničku kongregaciju Trećeg Reda one Dominikance,koje je u Francuskoj o.Lacordaire osnovao za pouku mladeži.

Pod generalima Josipom-Marijom Larroca(1879-91),Andrijom Frühwirthom (1891-1904) +kao kardinal 1933),Jacintom M.Cormier(1904-16),Ludovicem Theissling(1916-25),Bonaventurom Garcia Paredes (1926-29) i Martinom Stanislavom Gillet(1929-46),Emanuelom Suarezom (1946-54).Red je nastavio,da se obnavlja i napreduje.Dovoljno je samo prolistati popis provincija, koje su bile zastupane na slijedećim generalnim kapitulima, da se uvjerimo o obujmu i neprekidnom napretku.Na zimskom kapitulu 1885.nanovo se pojavljuju provincije Španjolska,Ekvadorska,Čileanska,Argentinska i Galicijska,poslije otsutnosti od gotovo stotinu godina,a provincija sv,Josipa pojavljuje

se prvi put.Na Kapitulu u Lyonu 1891.zastupana je ponovo filipinska provincija.1895.je u Avilli nanovo uspostavljena njemačka provincija sudjelovala je pri vijećanju.U Beču 1898 preuzima svoje mjesto andaluška(Betica).Na kapitulu u Gand-u 1901.ponovo se pojavljuje peruanska.Na rimskom 1910.opet susrećemo češku,koja se otcijepila od carske i koja je bila prezuzela ime austro-ugarske;te one obnovljene columbijsku i sicilijsku.U Venloo-u 1913.evo nam stare aragonske i nove kalifornijske i kanadske.Ova posljednja je utemeljena od francuske provincije.Radi potpunosti treba ovim provincijama nadodati kongregacije S.Marci et Sardiniae,Regni i u centralnoj Americi,koja je zadnja odvojena od Španjolske provincijeä(1930:30 provincija i dvije kongregacije sa preko 6000 bredovnika.God,1910.bilo je oko 4500 redovnika).Koji lijepi napredak uza sva progonstva,kojih nije manjkalo-jednog starog Reda,za koji se pred jedan vijek moglo kazati,da je u smrtnim trzajima.(Po prilici:

Godina.	1847	1876	1910	1921	1930
Broj redovnika:	4562	3341	4472	4724	6000

Ipak bismo o procvatu Reda kroz 19.i 20.vijek imali nepotpunu sliku,ako ne bismo sebi predočili samostane dominikanki Drugog Reda i kongregacije Sestara Trećeg regularnog Reda sv.Dominika,u kojima se izvrsno očituje duhovna bujnost Reda,i po kojima se,udovoljavajući svim potrebama društva,nastavlja apostolat braće Prvog Reda.Po jednoj statistici iz godine 1921.bilo je Dominikanki oko 4825,a regularnih Trećoredica god.1928.oko 25.000,a svjetovnog Trećeg Reda(iste godine) 87.189.

(Bilješka:Prema katalogu Reda od 1948.Red je onda bio razdijeljen u 34 provincije,imao je 165 prioralnih samostana,a 341 kuću;broj redovnika je iznosio 7.661.Drugi Red je imao 313 kuća sa 5633 sestre,dok je Treći Red redovnički imao 2960 kuća sa 40.044 redovnica,

Godine 1952.Prvi Red je imao oko 8000 članova. Godine 1958.brojio je Red 37 provincija.)

G L A V A II.

Z n a n s t v e n a d j e l a t n o s t

Tko hoće,da drugoga uči,mora najprije sam naučiti,.Budući da je dominikanskom Redu zadaća propovijedanje i naučavanje objavljene istine,njegova je dužnost u isto vrijeme i u istoj mjeri,da se posveti nauku.Sa svoje strane nauk,koji je osobito u dominikanskom Redu zajednički i staleški,naziva se školom.Radi toga je bio prisiljen,da stvori za vlastitu potrebu potpuni školski ustav.Uistinu za tadašnje vrijeme za redovnički Red nova potreba,koja je imala pružiti Dominikanskom Redu prigodu,da-dok je istodobno izgradjivao svoj posebni karakter-pokloni svoj prinos znanosti.

Moramo kao uvod u znanstveno djelovanje dominikanaca iznijeti ili bar ukratko ocrtati povijest njihova škol-

1.Povijest školstva kod Dominikanaca

Sv.Dominik je u sv .Romanu u Tuluzi lično vodio braću na predavanja učitelja(magistra)AlexandraS Stavensby, koji je držao kaptolsku školu sv.Stjepana.Marljivost i točnost tih novih učenika djelovala je živo na dušu magistra. Braća,koju je sv.Dominik poslao u Pariz pod vodstvom Matije iz Francuske,"čovjeka učena i sposobna,da druge uči",primila su kao prvi uputu,da u Parizu uče.Honorije III.pišući učiteljima i učenicima u Parizu zahvaljivao im je na prijemu,koji su iskazali"njegovoj dragoj djeci,braći propovjedničkog Reda,koji su učili teologiju u Parizu."Magister Ivan iz Barastre bio je njihov prvi učitelj.(Balme et Lalaidier, Cartulaise,III.str.4.)

Kardinal Jakov iz Vitrya godine 1222.u Bologni ubraja svoje kanonike-propovjednike medju učenike,koji su stanovali u tom univerzitetskom gradu,da uče"Sabrani zajedno po nadahnuću Duha S vetoga svaki dan prisustvuju pouci iz sv.Pisma,koju daje jedan od njih".(Libri duo,quorum prior orientalis...alter occidentalis historiae nomine inscribitur ,Duaci 1597,str.349.)Već tu imamo samostansku teološku školu,o kojoj govore "prva pravila"nazvana bl.Jordana i koja strogo propisuju:"Neka se ne otvori ni jedan samostan,koji nema priora ni doktora".(De conventu mittendp,23).Moramo držati,da nam ovaj tako značajni propis otkriva misao samog sv.Dominika.

U načelu je ova samostanska teološka škola javna.Već sama znanstvena misija Reda,koje je on već od početka bio svijestan,bila je dovoljna,da joj osigura to obilježje.Izričite molbe biskupa još nam to bolje potvrdjuju. Tako biskup Metra 1221.i onaj Liege-a 1229.navode kao prvi razlog,što dopuštaju Dominikancima osnivanje samostana u njihovom biskupskom gradu jest korist,koju će njihov kler crpsti iz ove samostanske škole.(Srv.P.Mandonnet,La crise scolaire au debut du XIII.siecle).Ipak Red poduzima mjere opreznosti pogledom na sposobnost učitelja i vrijednost njihova prouavanja:"Nitko,propisuju Prva Pravila ne može javno kao doktor predavati,ako nije bar kroz 4 godine učio teologiju ", a to je za ono vrijeme bilo mnogo.(De Doctore).Osim Doctora samostanska je škola obuhvatala podlectora i učitelja učenika,čije su dužnosti ovako označene:"Prema mnijenju učitelja klerika pridržat će se posebno mjesto za njih,gdje će se nakon rasprava poslije večernje ili u drugo zgodnije vrijeme sakupljati,da u njegovoj prisutnosti iznose svoje sumnje i svoja pitanja.Dok jedan od njih bude imao riječ da pita ili tumači,ostali će šutjeti,da ga ne smetaju.Ako se dogodi,da koji učenik počini ka ovu pogrešku pitanjem,odgovorom ili neskladnim ili neurednim prigovorom,bučnim ili tvrdoglavim načinom,onaj koji predsjeda odmah će ga ukoriti.Bit će dane posebne sobice,ali ne svim učenicima,nego onima,za koje njihov učitelj bude smatrao da im je dobro dati.Sobice su učinjene,da se u njima čita,piše,moli,spava i,ako se hoće,da se radi nauka bdije po noći."(De dispensatione studentium) Doktor je svakodnevno držao braći predavanje,kojemu su morala biti prisutna sva nezapriječena braća,neizuzevši ni priora.

Opažamo,kako se nad ovom samostanskom teološkom

školom već rano podižu važnija središta teološkog poučavanja. Prvo od svih bio je sv.Jakov u Parizu.G.1229. su pariški Magistri,zbog sukoba s gradjanstvom i gradskom upravom,obustavili svoja predavanja.Ivan iz Saint Gilles-a ,čija su predavanja slušala braća iz sv.Jakova,dobio je od pariškog biskupa i kancelara dozvolu,da može u samostan prenijeti učiteljsku stolicu i tamo nastaviti svoja predavanja na isključivu korist redovnika.Dominikanac Roland iz Cremone pomagao mu je kao baccalaureus.Kad se iduće godine spor izgladio,Ivan iz Saint Gilles-a poput svojih drugova nastavio je javno poučavanje.Roland iz Cremone,koji je bio dobio licencijat,preuzeo je učiteljsku stolicu,koja je bila ostala prazna u sv. Jakovu.Njemu je pomagao kao bakalaurej brat Hugo iz Saint-Cher-a,koji ga je postavši u svoje vrijeme Magis ter naslijedio na stolici,kad je on 1231.otišao u Toulouse-u.U isto vrijeme primio je u sv.Jakovu Magister Ivan iz Saint Gilles-a odijelo Reda i tako je ponovno podignuo u samostanu učiteljsku stolicu.Tako je sv.Jakov imao dvije profesorske stolice,koje su istim pravom kao sve ostale bile sastavni dio univerze.I sačuvao ih je uza sve ponovljene navale,koje je poslije imao da izdrži.

Na škole sv.Jakova,bar u prvom redu,mora de se odnosi ova odluka Prvih Pravila :"Naredjujemo,da svaka provincija mora dati braći,što ih šalje na "Studium",bar tri teološke knjige.Što se tiče braće,koja su poslana na Studium, ona moraju uložiti sve svoje nastojanje i nauk oko Povijesti Izreka/Sententiae/ i teksta s tumačenjem."/De magistro Studentium,28/.Ovdje se radi o Povijesti za uporabu škola Petra Comestora,Sentencije Petra Lombardjanina i Biblije,što su baš one "tri teološke knjige",što provincije moraju da nabave svojim učenicima.Ali jedna druga odluka istih Pravila pretpostavlja,da je prije 1240.Red posjedovao osim "Studium generale"sv.Jakova i nekoja druga školska središta,važnija od proste samostanske škole."Priori pokrajina ili kraljevstava,propisuju isto,te će uznastojati odmah,ako imadu zgodnih osoba za profesorsku službu,da budu upotrebljene kao upravitelji /prvi lektori/,da ih pošalju na nauk ondje,gdje postoji "Studium".Oni,kojima ih uputi,moraju se čuvati,da ih ne upotrebe za druge stvari ili da ih pošalju natrag,osim ako budu opozvani."/De potestate Prioris provincialis,16/.Bez sumnje ovdje se radi o onim zavodima,što će uskoro dobiti ime "Studia solemnia",koji su nekako po srijedi izmedju "Studia generalia" i običnih samostanskih škola.Vremenom će svaka provincija imati jednoga ili više,i u njima će se odgajati najveći dio samostanskih lektora.

Kad je bl.Jordan Saksonac g.1230.pohodio englesku provinciju,naišao je u Oxfordu na početke osnivanja univerze.Jedan od profesora univerze,Robert Bacon,poslije nego je pristupio u Red,nastavio je u samostanu svoja predvanja,a brat Robert Fishacre pomagao mu je kao bakalaurej. I tako su braća u Oxfordu takodjer bila u posjedu jedne profesorske stolice,pa je samostanska škola bila sastavni dio univerze.

G.1248.univerzitetski Studium Oxforda,Studia Kölna,Montpelliera i Bologne bila su pretvorena u Studia Generalia ili teološke fakultete uz sv.Jakova u Parizu,kojemu se rado davalo ime "Studium generalissimum",i na kojega je padao odsjev izvanrednog ugleda pariške univerze.Sve su pro-

vincije Reda mogle slati učenike na ove "Studiume".Na onomu sv.Jakova broj nije smio prekoračiti tri.Većinom su to bili mladi profesori,koji su već vršili profesorsku službu u svo-joj provinciji.Kapitul u Bologni g.1285.odluči,da provincije španjolska i rimska imaju svoja "Studia Generalia".

Na ovim "Studia generalia" davao je teološku pouku magister ili regens,potpomognut od bakalaurea,koji je tumačio Sentencije,jednog drugog,koji je doslovno tumačio Bi bliju.Osim svagdanje pouke,kojoj je kao tekst služilo Sv. PI-smo tumačeno teološki,on je svakih petnaest dana držao javnu i svečanu raspravu/disputu/.Po sebi se razumije,da je "Studi-um generale" imao učitelja studenata,koji je nadzirao njihov rad i njihovo ponašanje.U manjim je školama glavni učitelj bio pomagan od bakalurea ili nižeg lektora.On nije mogao dr-žati javne rasprave,osim ako je bio posebno ovlašten.Svake bi godine generalni kapitul označio profesore generalnih "Studia".Profesori i učenici su bili podložni strogim škol-skim dužnostima,ali su uživali i neke povlastice.

Red,svijestan svoje strogo teološke misije,vje-rojatno već 1228.ako ne i prije,bio je izdao ovaj zakon:"O-ni(t.j.mlada braća)ne će učiti poganske knjige niti knjige filozofa,premda mogu malo u njih zaviriti.Ne će naučiti svje tovne znanosti,niti "artes liberates",osim ako general ili genarlni kapitul budu držali,da se kadikad može drukčije od-rediti.Svi;mladi i stari,imaju učiti samo teologijske knjige (De magistro studentium,28).Duh Reda,što se očituje ovoj od-redbi ne će se mjenjati.Nema razloga,da u njoj vidimo samo prostu mjeru opreza,ili da Red samo pretpostavlja teologiju i to radi zabrane,kojom je bila godine 1210.i 1215.udarena Aristotelova filozofija.Ono,što će se promijeniti ili bolje što će se proširiti,i to djelomično pod utjecajem ove aristo telovske filozofije,koju će Albert Veliki i sv.Toma,nadahnu-ti novim naputkom Grgura IX.iz 1231.godine,"pročistiti",to je ideja koju Red stvara o teologiji i njenim pomoćnim znanos timа.

Zaista vidimo od polovine 13.vijeka,kako se goto-vo posvuda u samostanske javne i općenite teologijske škole i škole logike ili liberalnih znanosti,zatim škole filozofi-je,fizike i metafizike i na koncu škole moralne i socijalne filozofije.Ali ipak za razliku od "Studia"teologije nijesu ove nove škole javne.Općeniti kapitul u Montpelier-u 1271. smatra potrebnim ublažiti žar učenika za filozofijom,a po-taknuti ih da se više posvete teologiji.I tako se po uzoru pariške univerze upotpunjava onaj školski ustav,koji nije i-mao nikakav sebi ravan.

Da upotpunimo prikaz,spominjemo napokon one je-zične škole,osobito za hebrejski i arapski,koje su od godine 1250.bile osnovane u Španjolskoj i drugdje,a imale su pripra-viti na rasprave sa Židovima i muslimanima.I znanje i upora-ba grčkog jezika morali su takodjer biti mnogo prošireni me-dju braćom,ako sudimo po zadaćama,što su im pape,povjeravali i po njihovim apostolskim poduzećima na istoku.

Znanstveni duh Reda očituje se u glavnim zakono-davnim i znanstvenim spomenicima,koje nam je u 13.vijeku os-tavio pogledom na ustanovu i praktično provodjenje dominikan-skog života s takovom širinom zamisli i odlučnošću provadja-nja,koje nadilaze svako očekivanje.Spominjemo izmedju drugih "Acta Capitulorum generalium et provincialium",a na osobiti

način odredbe o nauku,što su na kapitulu u Valentiennes 1529. sastavila petorica pariških učitelja:Braća Bonhomme,Florentije,sv.Albert Veliki,Toma Akvinac i bl.Petar iz Tarentaise.Tumačenje bl.Humberta de Romanis,petog generala Reda vehu regule sv.Augustina i Pravila Reda,spis sv.Tome:"Contra impugnantes Dei cultum",nijesu manje važni.U to doba t.j na kapitulu 1249.Red je uzeo mjesto naziva kanonik,koji su još uvijek braća u svečanim prigodama upotrebljavala,naziv klerik,da i time još bolje označe svoj znastveni karakter.Pri tome je bio vodjen od odgovora,što ga je sv.Toma u suprostavio napadajima Vilima iz Sainte - Amour-a:"Sve i da se dopusti,da monasi ne smiju poučavati,i i stoga ne slijedi,da je poučavanje zabranjeno regularnim kanonicima,koji su klerici."(Contra impugnantes.....opera omnia,izd.Parma,sv.XV.,str.6.)

O.Petar Mandonnet istaknuo je nekoliko uspjeha, koje je Red pri svršetku 13.vijeka ovim svojim odlučnim nastojanjem postigao.Dominikanski Red je posjedovao bar 1500 profesora,od kojih je polovica bila posvećena javnom poučavanju teologije.Uspjesi koje je znanstvena djelatnost Dominikanaca bila polučila,mogli su sami u dovoljnoj -dapače u obilatpj -mjeri opravdavati ono,što je sv.Toma godine 1257.u pogledu svih redovnika pisao u svom odgovoru na pogrdni spis Vilima iz Sainte-Amoure-a.Sekularni kler ni danas,budući da nema izučenih ljudi,ne može da provede odredbu lateranskog sabora,koja propisuje,da se kod svake nadbiskupske crkve postavi nekoliko profesora teologije.A to vidimo,da su milošću Božjom-ostvarili redovnici i mnogo više nego li je bilo propisano.To su najbolje mogli potvrditi biskupi,koji su se tako često obraćali na Dominikance,da preko njih dodju do ovih teologijskih škola,koje oni nijesu mogli ili katkada nijesu htjeli da osnuju radi potrebnih ekonomskih žrtava.Već smo spomenuli slučaj biskupa Metz-a i Liege-a.Nadbiskup Reims-a postigao je kod pape Inocenta IV.,da Dominikanski samostan bude premješten u blizinu njegpve katedrale.On je tim mislio da će njegovi kanonici s lakše i više mara moći pohadjati predavanja teologije,koja su se u njemu vršila.Isti je papa podijelio 1245.osobite povlastice klericima lyonske provincije,koji bi htjeli pohadjati tečaj teologije,što se podržavao u lyonskom samostanu.U gradu Lyon-u bila je od početka metrolitanska stolica teologije u rukama Dominikanaca.Na univerzi u Tolousi bila je teologijska stolica od 1230.-1341. zaposjednuta od 36 Dominikanaca.Sličnih slučajeva nalazimo zabilježenih posvuda.U Languedoci,Španjolskoj,Italiji,i t.d. Dapače i stari Redovi,a osobito cistercitski,s kojima su Dominikansci podržavali osobito tijesne veze,u više su prigoda primali od Dominikanskog Reda profesore teologije,koje oni nijesu imali."Ja sam",piše o.Mandonnet,tijekom svojih istraživanja naišao na stotinjak Dominikanaca,koji su u 13.i 14. vijeku poučvalai u biskupskim školama,dapače i na opatičkim Naprotiv,skoro nijesam nikako nailazio na imenea svjetovnih klerika ili drugih redovnika(P.Mandonnet,La crise scolaire, str.16.)

Koliko se Red više širio,toliko je umnožavao svoja velika šjolska središta.Na kapitulu 1302.bi odredjeno, da bi svaka provincija morala imati svoj"Studium generale". Kad su se na kapitulu u Bessancon-u nekoje stare provincije razdijelile u nove,stvoreno je bilo pet novih"Studija genera-

lija";u Napulju,Firenzi,Genovi,Toulose-i i Salamanci.

Veoma smo slabo obaviješteni o trajanju školovanja u 13,vj.Stari "Vetus Directorium pros studiis",što nam ga je sačuvao Codex Ruthenensis,odredjuje,da svi učenici moraju izučiti logiku.One koji nijesu bili odredjeni da postanu učitelji,poslali bi u školu teologije,gdje bi dvije godine slušali Sententiae Petra Lombarda.Budući profesori,kad bi dovršili logiku,prelazili bi u školu filozofije prije nego li bi bili pripušteni teologiji.(Analecta Ord.FF.Praed.sv.III. str.176).

Kapituli u Genovi 1305.i u Mlecima 1325.Jasnije su odredili Red i trajanje nauke,bar ukoliko se tiče budućih učitelja"Nitko,naredjuje zbor u Mlecima,ne će biti poslan na studium generale,ako ne bude pronadjen sposobnim za predavanje i ako prije toga nije bar dvije godine učio školu teologije."S druge strane nitko ne će biti pripušten u školu teologije,ako dvije godine nije slušao tečaj filozofije,niti pripušten na školu filozoije,ako tri godine nije učio logiku". A kad bi budući učitelj svršio" Studium gen rale", još ga se nije moglo poslati u sv.Jakova u Pariz.

"Nitko ne će biti odredjen da predaje filozofiju, odlučuju osim toga oci na zboru,"ako bar dvije godine nije Učio teologiju i nitko ne će moći poučavati logiku,ako nije uspješno dovršio dvogodišnji tečaj filozofije "/Monum.Ord-Frat.Pred.Historika,ed.Reichert,sv.IV.,str.157./K tomu ponavlja kapitul zabranu,mnogo puta izdani da se lektori-osobito oni koji izlaze iz kojeg"studium generale"nesmiju odvračati od predavanja,niti time da ih se učini priorima.Osobito nakon kapitula u Mlecima postaju odredbe za nauke sve češće,sve hitrije i usrdnije.To je doba kad mjestimično počinje da opada disciplina a s njom i nauk. Tim glasovima na uzbunu,koji od godine na gosinu postaju ganutljivi, ogovaraju žestoki ,dapače strašni prigovori Philobibliona,glasovitog djela Rikarda iz Buriy,biskupa u Durham i engleskog kancelara,ili radije fra Roberta Holcat-a,za koga se vjerojatno drži,da ga je napisao /1343/.Iako predbacuju redovnicima umnu lijenost,u koju su upali,pisac zanosno slavi usluge koje osobito dominikanci neprestano iskazuju kršćanstvu služeći kao posrednici i,ako se tako može reći,kao umna veza."Ako se na papinskom dvoru izvoru vjere",piše on,"izreče jedna pobožna riječ ili ako se tu rasprav ja o kakvoj znanstvenoj novosti,ako solidna pariška škola,kojoj je više stalo da prodube stara djela nego da stvori nova,ili ako engleska škola koja više voli nova iznašašća ako pve škole iznesu kakvu misao,koja bi mogla unaprijediti znanje ili očitovati vjeru mi smo bez odgadjana o tome obaviješte i./Navodi ga A. Martier Histoire,des maitres genereaux del'Ordr des freres Precheurs,sv.III.str.231.slj./

Zanimljivo je navesti kao osobito pojavu na polju školskog djelovanja Reda u XIV.vijeku,da je papa klement V.11305-14/stvorio u Avignonu u svojo palači teologijsku školu za klerike svoga dvora.Dominikanac kardinal Nikola iz Prato postigao je, da je ta nova stolica,čiji je naslovnik nosio ime Učitelj svete palače,bio za sva vremena dominikaskom Redu povjeren.Do tada se je Sveta Stolica zadovljavala školom dominikaskom, a poslije i drugih redova,onoga mjesta ,gdje je imala sijelo. Profesor samostanske škole kje nosio tada naslov"Kurijalni lektor"/Lector curiae/"

Kad je njemački car Karlo IV. Luxemburški,koji je bio

istodobno i češki kralj,dobio od Svete Stolice dozvolu da u Pragu podigne universu,prvu u srednoj Evropi,živo je molio dominikance s kojima je pdržavao prijateljske veze,da samostansku školu u Pragu pretvore u "studium generale",što mu je zbor u Bologni i udovoljio.Tako je taj novi studium služio mladoj universi kao teološki fakultet.Dominikanci su dali profesore universi u Dublin-u,kad je 1320.bila osnovana i njihov je studij bio pripojen unuversi.

Obnova započeta 1390.od bl.Rajmunda iz Capua,koja je svojim udesom imala ispuniti buduće vjekove,mnogima se mogla u početku pročinjati kao malo sklona školskom ustavu i nauci. Ona je pokazivala malo oduševljenja za magistre i ako ne za njihovu službu.Reklo bi se da ju je uznemirivao onaj hujni školski život koji je vodio učenike iz jedne škole u drugu i konačno je namiještao sposobnije u "studija generalia"na koji a se teškom mukom dao svesti u stroge kalupe zapta prebujan život i na kojima nijesu uvijek vodili glavnu riječ najuglednini.Već sama glavna briga reformatora koja je prožimala njihovu dušu,da naime obnove asketiku i uprave duše nutarnjem kadkad i mističnom životu,činilo se je da ih odvraća od nauke i živog školskog rada.Uistinu se u početku opažala u krugu refor,atora neko kole anje glede nauke i u nekim mjestima i časovoma kakova tjesnogrudnost,što se teško dade složiti s duhom Reda iinjegovom sigornom tradicijom.Ali to nije bio nipošto učinak već unaprijed stvorene odluke.Nacrt bl.Rajmunda i njegovih najpozvaniji nastavljača bijaše uspostaviti u svojoj potpunosti sta5i huh Dominikanskog Reda ne isključujući naravno nauk.Uostalom velika većina njih počevši od istog bl.Rajmonda pa sve do časnog oca Sebastijana michaelis, bijahu magistri. I doista njihova nastojanja pomogla su školskom ustavu i znanstvenoj djelatnosti.Oni samostani,kongregacije i provincije,u kojima će opet procvasti redovničko opsluživanje,davat će od sada Redu njegova najbolje teologe.

Zbor u Nürnbergu,kojemu je 1405.presijedao nasljednik bl.Rajmunda,general Toma iz Fermo-a,uveo je važne promjeme u školskom ustavu dominikanskog Reda.U buduće -osim ako general Reda drukčije odredi-bit će u svakoj provinciji ili narodnosti samo po jedno učulište,logike,filozofije i teologije.Bez sumlje taj je odredba izazvana u prvom redu radi poteškoće da se stvori dovoljan broj sposobni lektora,ali u drugom redu otkriva i želju da se otkupi i ustali školsko osoblje koje je do tada bilo posvuda raspršeno i nestalno.Ipak zbor dozvoljava,da one provincije,koje mogu ustanove jedan "studium generale"za logiku a drugi za filozofiju pouuzoru onoga teologije.Bilo je takodjer odredjeno,da provincijalni kapituli ili provincijal imadu ispitati učenike i profesore prije nego budu odredjeni za tu službu.Isto tako bili su točno odredjeni stupnjevi,koje je imao proči kandidat za magisteriju.Napokon kapitul,koji se tuži na sve to dublje neznanje latinskog jezika kod mladeži,poduzimlje oštre mjere da tome zlu doskoči.Svaka će provincija ili narodnost otvoriti bez oklijevanja gramatičke škole,uz bilo koju cijenu,i makar uz pomoć svetovnih učitelja.Budućnost je Reda na znanstvenom polju u pogiblji./Mon.hist.Ord.Pred.,sv.VIII.str.119./

Ovo nastojanje da se okupi na jedno mjesto školsko osblje,opet se očituje pod generalom Vincencijem Bandelli. Zavodi,što su na korist reformirane Španjplske provincije bili

stvoreni u Valladolid-u i Avili(1504),imadu sve naukovne te-
čajeve:logike,filozofije i teologije.Dapače onaj u Valladolidu
dobio je v'ast da dijeli akademske časti na i šam magišteri-
um-kandidatima,odobrenim od generala.Time što su se škole u
Redu centralizirale težilo se da se i deceniraliziraju.Veli-
ke provincijalne škole dobivale su malo po malo neka od onih
prava,što su u prvo doba pripadala samo studijumu sv.Jakova
u Parizu,a poslije su bila protegnuta na ona u Oxfordu,Bo-
logni i Kölnu.

Budući da je Dominikanski Red po duhu svojih pravila predan znanosti,nastvalja svoju djelatnu ulogu pri osnivanju i uredjivanju univerza,koje se podižu u velikom broju.Otac Frano Retz,generalni vikar reformiranih u Njemačkoj suradjuje godine 1384.pri sastavljanju pravila po kojima se imao vladati teološki fakultet mlade univerze u Beču. Ivan iz Wynighema,Kölnski magister,započinje godine 1433.p predavanja teologije na tek otvorenoj niverzi u Louvain-u i radi da se samostanska teološka škola pretvori u Studium generale.Ovaj Studium bio je pripojen univerzi 1447.O.Petar Niger bio je glavni pomagač ugarskog kralja Matije Korvina pri osnutku budimpeštanske univerze.

U 16.vijeku bilo je najvažnije školsko djelo ostvareno pod generalom Romeom iz Castiglione-a po generalnom kapitulu u Salamanci 1551.Zabrinuti da uspostave znanstveni život u samostanima,koji nijesu imali Studium u pravom smislu i u kojima je stara samostanska teološka škola bila samo uspomena,a potaknuti takodjer željom za obnovom, koja se odrazivaha na Tridentskom saboru,Oci su izdali slijedeću naredbu:"Naredjujemo,da se u svakoj provinciji osim Studija drže u raznim samostanima-osobito najvažnijim-predavanja iz sv.Pisma i teologije ili bar filozofije,i da se mlada braća vježbaju u tim znanostima.U manjim samostanima gdje se ova naredba ne će moći provesti,neka se urede kazuističke rapsrave ili kakova marljiva vježba iz sv.Pisma.(Mon. Mist.Ord.Praed.,sv.IX.str.316)ü

Isti je zbor,da uredi pristup akademijskim častima,sastavio službeni popis svih"Studija generalia" ili univerza Reda godine 1551.Bilo ih je 27."Na prvo mjesto naš samostan u Parizu.Zatim u provinciji Španije samostani u Salamanci,Valladolidu,Segoviji,Trianosu;U provinciji Tuluskoj samostan u Bordeaux-u;u provinciji Francuskoj samostan u Bourgesu;u provinciji obiju Lombardija samostan u Bologni;u provinciji rimskoj samostan u Perugia;u provinciji kraljevstva (napuljskoj)samostan sv.Dominika u Napulju;u provansalskoj provinciji samostan u Aix-u;u aragonskoj samostani u Barceloni i Valenciji;u sicilijskoj samostan sv.Dominika u Palermo;u provinciji portugalskoj samostani u Lisaboni i Bello; u betičkoj provinciji samostani u Cordobi i Sevilli;u donjoj Njemačkoj(Holandija)samostan u Louvain-u;u provinciji sv.Tome (Puglia)samostan u Andriji;u kalabrijskoj samostan u Cosenza;u kongregaciji galikanskoj(Francuskoj)samostan u Nates-u; u kongregaciji Francuskoj samostan u Toulous-i;u provinciji sv.Križa Indije (zapadne)samostan u Saint Dominique;u vikarijatu sv.Dominika samostan u Padovi;u rimskom vikarijatu samostan sv.Marije-Novelle u Firenzi;u vikarijatu sv.Petra mučenika samostan sv.Eustorgija u Milanu."(Mon.Mist.Ord.Praed. sv.IX.str.324.)

Ovaj nam popis odrazuje stanje Reda:izvanrednu bujnost španjolskih provincija,propast provincija srednje,istočne i sjeverne Evrope,cijepanje Reda u upravnoj organizaciji Reda, koje je uvela obnova započeta od bl.Rajmunda.

Svršetkom 16.i u toku 17.vijeka bila su podignuta nova "Studija generalia",na pr.onaj u Toledu 1583.i sobito ona',koja su izazvala stvarnaje novih provincija u zapadnim i istočnim Indijama:u Limi(1553),santa Fe de Bogota (1572), Quito(1580),Santiago u Chile-u(1592),Manilli(1592).

Red od pariškog kapitula 1279.nije prestao sv jasnijim i oštrijim mjera a naredjivati u svojim školama nauku sv.Tome.Mi ćemo dalje kazati nešto potanje o tome,a ovdje samo spominjemo važnu odluku kapitula u Salamanci:"Naredjujemo,da svi lectori uče,tumače,brane nauku sv.Tome ne samo u teologiji već i u filozofiji...Što se tiče Summula svak će se služiti onom Petra Španjolca,samo neka se nastoji dobro j je shvatiti i neka se ostave po strani sofistički domišljaji (to je glasovita Summula logicalis,što je služila kao tekst logike.)." logici će se tumačiti aristotelov tekst,a tako i u filozofiji s potpunim tumačem sv.Tome,ostavljajući po strani sofistička i beskorisna pitanja.U teologiji će se tumačiti čitav artikul sv.Tome,a tumačenje i rješavanje poteškoća uzimat će iz vlastitih djela sv.Tome i u svemu će se vladati po uzoru Capreolus-a i Cajetana.Neka se izbjegavaju osobna maštanja i istraživanja(Mon.Mist.Ord.Praed.sv.IX.str.316).Zbor osudjuje običaj,da se predavanja diktiraju,što je u Slamanci uveo Frano iz Vittoria.Moguće da se ovom napomenom obzirno htio da ogradi u pogledu njegove teologije,u kojoj se otkriva o utjecaj humanizma.

Napokon dugujemo generalu Sikstu Fabri(1583-1591) koji se je odlikovao u izdavanju uredaba,školski ustav,tzv." Ratio studiorum".S najvećom točnošću odredjuje u njemu trajanje nauka(dvije godine logike,tri filozofije,četiri teologije),predmete,koji se imadu učiti i razdiobu na propisane godine te napokon sastav predavanja i školskih vježbi.Jasno odredjuje da će učenici pisati predavanja svojih učitelja.(Naz. djelo,sv.X.str.265)

U 17.i 18.vijeku malo se što peomijenilo u školskom ustavu Dominikanskog Reda.Ipak vidimo kako kapituli svršetkom 16,vijeka,da provedu odluke tridentskog sabora preuredjuju učenje sv.Pisma.Rimski zbor 1694.zabranjuje lectorima sv.Pisma,da mjesto biblijskih pitanja obradjuju skolastička. Oni moraju,po ustanovljenoj metodi,raspravljati o razdiobi, o raznom značenju,o kanonicitetu i starosti knjiga.Nappse će se zaustaviti na poteškoćama,čije je razjašnjenje kadro da potvrdi istinitost svetih knjiga protiv neprijatelja Crkve(Mon. Mist.Ord.Praed.Tom.VIII.str.284.).

Još se jasnije opaža otpor protiv pretjeranog skolasticizma na kapitulu u Bologni god.1706.,pod predsjedanjem generala Clochena,pa onda u Bologni pod generalom Tomom Ripollom 1725:"Poznata je stvar,izjavljuje posljednji,da se naši redovnici,a osobito lectori dogmatike,gube preko mjere u neki skolastičkim pitanjima,koja nijesu toliko zamršena,ali su beskorisna.To ih dovodi da gotovo ili gotovo sasvim zanemaruju tako potrebito učenje sv.Pisma,crkvenih zakona,sabora i svetih Otaca,crkvene povijesti i današnjih prepiraka s krivovjercima na taj se način oni sigurno odaleču od puta,što ga je slijedio sv.Toma.Radi toga ponavljamo odredbu kapitula u Bologni

/1706/,po kojoj se propisuje,da se unaprijed obradjuju skolastička pitanja kratko,jasno i redom,koji im dolikuje,da se mjesto njih mogu uvesti najvažnije rasprave,koje se tiču Sv. Pisma ili crkvene povijesti,jednom riječju pozitivne teologije./Naz.djelo,sv.XIV.,str.66/

Zadovoljimo se ovim kratkim naortom povjesnog razvitka školskog ustava kod dominikanaca i predjimo na njihovu znanstvenu djelatnost.

2'.Znanstvena djelatnost dominikanaca.

Učenjaci Reda su proizašli iz njegovih škola. To je jedna točka,na koju je vrijedno svratiti pažnju.U njima je zajednička,uredjena,školska obuka pridonijela svoj plod, Ako su oni povećali umnu i znanstvenu baštinu Reda,to imaju zahvaliti obuci,koju su prije uživali.Ni sv.Toma nije iznimka.Doista,kod njega moramo pripisati veliki dio njegovoj osobnoj genijalnosti i,kad ga s višeg gledišta promatramo,moramo kazati,da ga je Bog kao izvanrednu milost udijelio dominikanskom Redu,ali je ipak i on u školskom ustavu i znanstvenoj trdiciji Reda našao najzgodnije tlo,da razvije svoje čudesne darove.

Već u prvom razdoblju,kad se tek počeo razvijati školski ustav u Redu,procvjetalo je prv o pokoljenje učenjaka,koje moramo sa zahvalnošću pozdraviti....

Krasan i pun nada nastup za Red.Ali je ipak [illegible] drugo pokoljenje učitelja zapala najvažnija i najteža zadaća.Grgur IX. god.1231.je opet načeo pitanje o Aristotelovoj filozofiji,koja je bila strogo zabranjena,ali se time nije bilo riješilo pitanje,te je povjerio katoličkim učiteljima, da je "pročiste" ili kako bismo mi rekli "asimiliraju",budući da je bila natrunjena arapskim tumačenjem,te je kao takova u prvoj polovici 13.v.živo i opasno uzbunila duhove na zapadu. Sv. Albert Veliki/+ 1280/,profesor u Parizu,a poslije u Kölnu,bio je kolovodja ovog teškog podhvata.Njegov znanstven i rad,koji djelomično još nije štampan,ističe se na osobiti način kao smiona i duboka analiza Aristotelovih ligičkih,filozofskih i znanstvenih djela.Naprotiv sinteza je tek narisana /skicirana/i malo primjenjuje Aristotelov u nauku na teologiju.Sv.Toma iz Akvina/+1274/,koji je bio učenik Albertov najprije u Parizu,a zatim u Kölnu/1245-52/,imao je ponovno preuzeti temeljito tumačenje i analizu Aristotelove filozofije, i on je,po dovršenom poslu imao obnoviti teologiju na taj način,što je u nju unio ne samo logiku već i psihologiju i metafiziku Aristotelovu kao analitičko i sintetičko pomagalo.

Znanstfeni rad ove dvojice učitelja tako je velik,da se ovdje ne može potanko navesti.Za jednog i drugog je rad u prvom redu plod školskog obučavanja.Učitelj i su u ono vrijeme započinjali službu tumačenjem knjige Sententiae Petra Lombardijca i dovršavali tumačenjem sv.Pisma.Osim toga držali su svečane rasprave/dispute/.Prema tome Albert i Toma su nam ostavili tumačenja Petra L.,sv.Pisma i.Raspravljena pitanja /Quaestiones disputatae/.K njima moramo pribrojiti kao jednu novost Tumačenje Aristotela.Ostalo su više manje prigodni spisi.Izmedju nekih 75 ili 80 djela,što nam je ostavio sv.Toma, znamenit je njegov Zbornik protiv pogana /Summa contra gentiles/i Teologijski zbornik/Summa theologica/,u kojima ljudski razum,poučen i izoštren od "vječne filozofije",nastoji da u

prvom redu osvijetli kršćanske istine vanjskim dokazima,a u drugom redu da ih prodube u sebi.Ta dva djela i danas,poslije više od šest vjekova,nemaju sebi ravna u sintetičkom pogledu.....

Još za života sv.Tome i uza sav njegov izvanredni ugled,koji je bio kroz kratko vrijeme stekao,prevelika novost njegove teološke metode i njegove nauke,osobito filozofske,bila je izazvala prosvjede i dala povod strastvenim napadajima.Poslije njegove smrti postao je otpor smioniji..

Dominikanski Red je pokazao bez oklijevanja, da je on usvajao pitanje sv.Tome i njegove nauke.Kapitul od 1278.,odaslao je žurno kao odgovor na osudu Kilwardlyjevu i učitelja u Oxfordu u Englesku povjerenike,koji su imali zadaću da ispitaju držanje neke braće,koji su "riječi o djelima časnog brata Tome iz Akvina sablazan za Red".Ako ih pronadju krivima,neka ih oštro kazne.Kapitul od 1279.odredjuje: "Budući da je č.brat Toma iz Akvina,neprolazne uspomene,uvelike proslavio Red svojim životom i svojim spisima dostojnim hvale,i budući da je nedolično,da braća govore o njemu i njegovim djelima bez poštovanja,te da pristaju uz nazore različite od njegovih,naredjujemo provincijalima i njihovim zastupnicima i odaslanicima,da takove ,ako ih pronadju krivim,oštro kazne."/Mon.histor.Ord.Frat.Pred.sv.I.str.2o4/.

Logotet i protonotar sicilskog kraljevstva, Bartol iz Capua,donosi slijedeći dogadjaj,koji mu je pripovijedao prijatelj Hugo iz Lucca,provincijal toskanski."Kasnije se pronio glas,da su spisi brata Tome napadnuti u Parizu. Brat Albert /t.j.sv.Albert Veliki,bivši biskup Regensburga, tada mu je bilo 8o godina/ izjavi,da će otići tamo,da brani te te spise.Ali su ga braća ,koja su se bojala njegove poodmakle dobi i dugog puta,neko vrijeme odvraćala od toga.Jednom je uživao brat Albert u Parizu veliki ugled i poštovanje,a braća su se radi njegove velike starosti plašila,da ne bi što trpio njegov ugled na dobrom glasu i općenitom poštovanju.Ali Brat Albert,koji je bio nadbiskup ili biskup Regensburga na koncu odlučno izjavi,da će ići u Pariz,da obrani ova tako krasna djela.I otišao je u Pariz i s njim brat Hugo,od koga je svjedok ovo saznao.Prispjevši u Pariz, brat se je Albert pred sakupljenim "Studium generale"popeo na katedru dominikanaca u Parizu i započeo ovim riječima : " Kakva korist za onoga koji živi,da ga mrtvi hvale?"On je time htio dokazati,da je brat Toma živ,a drugi da su mrtvi. I počne hvaliti brata Tomu divnim i uzvišenim riječima izjavljujući,da je on isti pripravan na zboru učitelja braniti spise brata Tome,u kojima odsijeva istina i svetost.... Zatim se je stari učitelj,poslije nego je iskazao ovo ganutljivo svjedočanstvo bivšem svom učeniku,povratio u Köln". /Acta Sanctorum Martii.sv.I.str.714./

U čitavom se Redu podigoše magistri,kao da se natječu,na obranu nauke sv.Tome,osobito njegovih filozofskih nazora,budući da su ovi bili napadnuti.....

Kad je Ivan XXII.g.1323.ubrojio sv.Tomu medju svece,borba je bila zapečaćena pobjedom.Papa je kod kanonizacije izjavio :"Koliko je članaka napisao,toliko je čudesa učinio",te proglašujući ga svecem htio je posvetiti ugled onoga,koga se već bilo uobičajilo zvati"zajedničkim doktorom" /doctor communis/.Od tada su bez prekida slijedila papinska svjedočanstva ,jedno jasnije od drugog,iz kojih je Benedikt XV.u svojoj enciklici"Fausto appetente die"od 19.lipnja 1921.

povukao ovaj zaključak:"Crkva je prisvojila nauku sv.Tome."

Medjutim je dominikanski Red sa svoje strane i samostalno bio proglasio filozofiju i teologiju sv.Tome svojom.Kapitul u Sarragossi 13o9.odredjuje:"Tražimo i strogo naredjujemo svim lektorima i pomoćnim učiteljima,da u svom tumačenju i razlaganju uzmu kao pravilo nauku i djela časnog doktora brata Tome iz Akvina i da tu nauku predaju svojim učenicima.Neka i učenici svom pomnjom nastoje produpsti istu."/Monum.hist.Ord.Praed.sv.II.,str.38/.Kapitul u Metzu ponovno propisuje:"Strogo zabranjujemo bilo kojem redovniku,da u svom poučavanju,u svom razlaganju ili odgovorima iznosi bilo kakvu tvrdnju,koja bi bila protivna onom,što se općenito drži kao mišljenje sv.Tome"./Nazn.mj.str.44./ U ovoj zadnjoj jasnoj od redbi,vidimo kako se stvara pravilo, koje će se vremenom utvrditi,a po njem općenito tumačenje nauke sv.Tome postaje obavezno.Kapitul u Sisteronu 1329.naredjuje:"Lektori i oni,kojima je povjerena obuka,će u svojim predavanjima i raspravama napose proučavati/nuku sv.Tome/,tumačit će je i dat će prednost zaključcima ovoga doktora.Ako budu iznosili poteškoće,koje mu se predbacuju,morat će ih razbistriti i po svojim silama pokazati njihovu neosnovanost."

U 14.vijeku ostao je mali broj dominikanaca više ili manje izvan službemog stava dominikanskog mišljenja.

Učitelji nastavljaju objelodanjivanjem kao i prije svojih Tumača knjige Petra Lombardijskog i sv.Pisma,budući da su vezani školskim programima,koji nijesu poznavali drugih službenih udžbenika.Osim posebnih rasprava,korektorija i konkordancija,ne možemo do polovine 15.v.spomenuti,što se tiče sistematskog tumačenja teologije sv.Tome,nego samo dva pokraćenja drugog dijela njegova teološkog Zbornika.Jedno i drugo nastalo je u Francuskoj.Prvom je začetnik Vilim Jardin/ab Orto/umro 1288.,a drugi je po naredbi pape Ivana XXII. sastavio Ivan Dominici iz Narbonne i objelodanjen je u godini posvećenja andjeoskog naučitelja.I upravo preko ove divne sinteze nutarnjih i vanjskih načela,ovim prikazom vrhunaravnog života,koji pravi poznavaoci smatraju kao najoriginalniji i najznatniji dio njegovog teološkog rada,nauka je sv.Tome počeka bacati svoje zrake na širu publiku.

Treba da dodjemo tek na Ivana Capreolusa/Cabrol ili Chabrol/,koji je umro 1444.,da napokon nadjemo sistematsko tumačenje teološke nauke sv,Tome za uporabu škola.Pa ipak ,i njegove"Defensiones theologiae divi Thomae"ne slijede divan red njegove Summe,već Sentencija Petra Lombardijskog. Dokaz,da u to doba škole Reda nijesu još imale drugog službenog udžbenika za teološku pouku osim Petra Lomb.i sv.Pisma.

Nastavljajući rad,što je već u prethodnom vijeku bio započeo Hervej iz la Quene/oko 135o/,objelodanio je Petar iz Bergama/+1482/ popis spisa sv.Tome u dva dijela,te je imao veliki uspjeh.Popis nosi natpis :Index universalis in omnia opera D.Thomae/I.dio/;a II.Concordantiae locorum doctoris angelici quae sibi invicem adversari videntur."Djelo je bilo preradjeno i upotpunjeno,te je doživjelo mnogobrojna izdanja..

Ipak se već svršetkom 15.vijeka počinje nadomještati u školskom podučavanju knjiga Petra Lombardijca Summom sv.Tome."Od 148o.,kaže O.Mandonnet,bivaju dominikanski profesori na univerzi u Paviji postavljeni ovom odredbom: qui legat opera beati Thomae de Aquino.....General Reda

Salvus Cassetta,u svojim odredbama za Studium generale u Kö Kölnu dne 14.veljače 1483.,prpisuje :Quod indefectibiliter semel in die non celebri,universaliter regens vel aliquis magistrorum loco eius,...legat in partibus sancti Thomae. / Dictionaire de theologie catholique,sv.VI.stupac 9o6./ Gerard iz Eltena ,profesor u Kölnu a zatim u Heidelbergu /+ oko 1482./ ostavio je Lectura super primamepartem sncti Thomae,koja predpostavlja,da je Summa služila kao udžbenik školskom poučavanju.Prije svršetka 15 vojeka Gašpar Grunweld /Grünwald?/oredavao je Summu na univerzi u Rostocku/Meklenburg/.Univerzitetske vlasti u Freiburgu/Breisgau/ dapače mu prigovaraju,da u svom predavanju nadomješta tekst Summe namjesto sv.Pisma.Općeniti Kapituli u Milanu 15o5. i Valladolidu 1523.,u neku ruku pripravljajući onu kategoričku zapovijed kapitula u Salamanci g.1551.,prpisuju,da se tumači tekst sv.Tome,a onaj u Valladolidu još jasnije označuje : "in schola suo nomini sacra".

I dosljedno opažamo,kako se na početku 16.v.pojavljuju veliki tumači Summe.Toma Vio,kardinal Kajetan,od 15o7 do 1522. sastavio je svoj liberalni tumač čitavog teološkog Zbornika,što bijaše plod petnaestgodišnjeg poučavanja u Padovi,Paviji i u Rimu. Vincenco Thierry g.1516.objelodanio je u Louvainu treći dio Summe s bilješkama na rubu .Konrad Koellin tiska u Kölnu g.1512 svoju Expositio in Primam Secundae. Franjo Silvestri iz Ferrare,drugi nasljednik Kajetanov u upravi Reda,sastavio je svoj majstorski tumač Zbornika protiv pogana god.1516.Pavao Soucinas/+1496./,kome se je divio Piko iz Mirandole,i Hrizostom Javelli iz Bolonje/+1538/ kod koga se opaža znatan utjecaj humanizma,tumače Aristotela u duhu sv.Tome.

Godine 1567. svoglasio je sv.Pio V.sv.Tomu crkvenim naučiteljem i propisao,da se njegova svetkovina slavi poput svetkovine četvorice velikih naučitelja zapadne crkve.Nastojanju i darežljivosti istoga velikog dominikanskog pape duguje kršćanski svijet prvo potpuno izdanje dijela andjeoskog naučitelja u 15 in-folio svezaka,koji su izšli 1570./Editio Piana/.

Tada su se pojavili veliki španjolski doktori.Oni predstavljaju medju tumačiteljima svetog Tome novo pokoljenje, koje stoji pod znatnim utjecajem humanizma i prepiraka s protestantima.Zbor u Salamanci god.1551.neodobrava potpuno njihov način tumačenja i tom načinu,koji je slobodan i više ličan,stavlja nasuprot način Capreolusov i Kajetanov.Frano iz Vittorija,koji je svima bio učitelj bijaše u Parizu učenik Petra Crockarta/+1514./,koji je od nominaliste postao tomist, poučavao je u velikoj zavodu Svetog Grgura u Valladolidu a zatim u Salamanci od 1526. do 1546.Melkior Cano/+1560./predavao je u Valladolidu,Alcali i Salamanci.Njegovi De locis theologicis označuju preokret u razvoju teološke metodologije.Dominik Soto/+1581./,začetnik probobilizma,poput Cana najviše je zadahnut hunanističkim duhom.Naprotiv s Dominikom Bannez opažamo,kako oživljuje u čitavoj jakosti filozofski duh tomizma.Portugalac Ivan Svetog Tome,koji je bio odgojen u Louvainu od jednog španjolskog učitelja,koji je poučavao u Alcali,sastavljat će dubokog i opsežnog Currus theologicusa. Taj nije tako literalan kao Cajetanov tumač,ali vjerno slijedi raspored Summe i u svoje doba njegova vrijednost i sjajna ljepota nisu bile dovoljno priznate.Uz španjolsku školu nado-

vezuje se još jedan priličan broj učitelja,od kojih je dosta da spomenemo Tomu iz Valgornera s njegovom dragocjenom Mystica theologija divi Thomae/+1662/.

Ovo suho nabrajanje najodličnijih imena tomističke škole 14.,15.i 16.vojeka pruža nam tek slabu sliku znanstvene djelatnosti dominikanskog Reda,koja je bila i voma obsežna i mnogostruka....

Sedamnaesti i 18.vijek su u povijesti tomističke škole na osobiti način zastupani od Francuza.To je doba, kad se vode prepirke s reformiranim,u čemu se je odlikovao Bossuet,s jansenistima i s galikansima,kad se vode rasprave o milosti i probabilizmu.

Ivan Nicolai/+1671/,Natalis Alexander/+172o/ Jacint Amat Graveson/+173o/ su bili najviše upleteni u rasprave, izazvane jansenizmom.Papa Benedikt XIII,dominikanskog Reda, izdade bulu 6.novembra 1726."Demissas preces"protiv nekih klevetnika,koji su protezali osude,uperene protiv jansenizma na "Inconcussa tutissimaque dogmata"sv.Tome i sv.Augustina. Španjolci Toma Lemos/+1629/ i Diego Alvarez/+1635/vodili su borbu glede milosti/De auxiliis/ a Francuz Jakov Serry/+172o/ napisao je njezinu povijest.Vincencije Baron/+1674/vodio je ogorčenu borbu protiv probabilizma Medine,koju su nauku dalje bili razvili neki tolozi družbe Isusove.Poslije njegove smrti nastavio ju je Talijan Daniel Concina/+1756/.

Medjutim u mirnijim prilikama umnožavao se je broj dobrih tumača sv.Tome:Antun Goudin/+1625/sa svojim raspravama o milosti,Vincencije Contenson/+1674/ sa svojom lijepom Theologia mentis et cordis,Ivan Krstitelj Gonet,čiji "Clypeus theologiae thomisticae"štampan je od 1659 do 1669., Antun Reginald/+1676/,Antun Massoulić/+17o6/Karlo Renat Billuart/+1754/ i t.d.

Italija može s ponosom spominjati:Serafina Capponi/+1614/Jeronima Medicis/+1622/,koji su ostavili vrijedne tumače sv.Tome;Dominika Gravina/+1643/,Vincencija Gotti /+1742/,koji su unaprijedili teološku nauku. "de regula fidei" i "de vera religione".Kardinal Jerolim Casanati/+17oo/time, što je osnovao znamenitu knjižnicu u samostanu Minerve,koja je nosila njegovo ime,i jedan internacionalni zavod i dvije stolice za nauku sv.Tome,postao je veoma zaslužan za tomizam.

Ipak je glavno obilježje znanstvene djelatnosti dominikanskog Reda kroz ova dva vijeka iznendni procvat pozitivnih nauka.Izmedju generala,koji su promicali taj pokret, moramo u prvom redu spomenuti dva Francuza:Antonina Cloche-a /1686-172o/i Antonina Bremond-a/1748-55/.Francuzi su i Jakov Goar/+1653/,Frano Combefis/+1679/,mihovil Laquieu/+172o/,koji se takmiče s Maurincima na području istočnjačkih nauka.Lequienov Oriens christianus još je i danas najvažnije djelo za povijest istočnih crkava.Saksonac Ivan Mihovil Vansleben /+1681/u svoje doba najbolje je poznavao jezik i književnost etiopijsku.

Nikola Coefeteau/+1624/odlikovao se u prepirkama s kalvinima.Natalis Alexander/+172o/,teolog i povjesničar ubraja se medju bolje crkvene povjesničare.

Dominikanski Red se je brinuo,da sabere zbornika službenih djela,da sastavi sve ljetopise i učini galerije

svojih svetih i glasovitih muževa.na tomu su radili Toma Malvenda/+1628/,Vincencije Fontana/+1675/Toma Mamachi/+1792/, Francuzi Stjepan Toma Soueges/+1698/i Antonin Bremond/+1755/, podigli su sa svoja dva sveska "Scriptores Ordinis Praedicatorum na slavu dominikanskih pisaca od 13.do 18.v.spomenik, koji je još važniji radi solidnog kritičkog duha nego radi obilja obavijesti.Talijan Bernard de Rubeis/+1775/vještak je što se tiče povijesti spisa sv.Tome.

Zadovoljimo se ovim kratkim i jednostavnim nacrtom.Jedva se može donekle pregledati i procijeniti izvanredan opseg,povezanosti i mnogostrukost znanstvene djelatnosti,koju je dominikanski Red kroz vijekove razvio.Ordo Praedicatorum,Ordo doctorum: Sinovi sv.Oca Dominika mogu biti svijesni,da su bili vijerni svojoj zadaći i svome imenu.A Bog je ipak sa svoje strane dao potrebito,da su mu dostojno odgovorili.)

3.Znanstvena djelatnost u naše doba.

Nauka sv.Tome,poticanjem jednog velikog pape ponovno je u zadnjoj četvrtini 19.vijeka postala voditeljica umova u krilu katoličke crkve.Pismo"Aeterni Patris",objelodanjeno 1879.povratilo joj je prvo mjesto,koje u mnogo mjesta bijaše izgubila,u službenom poučavanju teologije,i ponovno je na sebe svraćala pažnju umova i izvan krila katoličke crkve.Pri svršetku ove iste godine Leo XIII.osnuje Rimsku akademiju sv.Tome Akvinca,da u istom središtu kršćanstva osokoli procvat tomističke nauke.God.1880.proglasio je sv.Tomu zaštitnikom svih katoličkih škola.Iste godine osnovao je u Louvain-u univerzitetsku stolicu tomističke filozofije,čiji je utemeljitelj i prvi profesor bio glasoviti kasniji kardinal Mercier,nadbiskup u Malines-u/Belgija/.Za svoga vladanja upravljao je Leo XIII.mnogobrojna pisma velikim redovničkim redovima,u kojima ih živo poziva,da vijerno slijede filozofsku i teološku nauku andjeoskog naučitelja.Napokon u pismu o odgoju francuskog klera god.1899.odredi papa,da se mora obilato u sjemeništima uzimati teološka Summa sv.Tome,da se valjano odgoji mladi kler.U svim ovim djelima očituje se jedna zrelo promišljena nakana i čvrsta volja da je se ostvari.

Dominikanski je Red bio i uvijek ostao vijeran neusporedivom učitelju,što mu Bog bijaše udijelio."Nije toliko,kako kaže papa Benedikt XV.slava dominikanskog Reda,što je dao andjeoskog učitelja,već da se nije nikada kroz vijekove ni za dlaku odalečio od njegove nauke".Kad je god.1852. general O.Jandel sastavio program nauka,što su se u obnovljenom Redu imale gojiti,Summa sv.Tome,"našeg učitelja"izričito je spomenuta kao udžbenik za formalne učenike teologije.Kapitul u Gand-u 1872.ponovio je obvezu i jasno izrazio obrazac zakletve vijernosti nauci sv.Tome,koju su učitelji u Redu morali polagati "zdravoj nauci sv.Tome".Oci Toma Zigliara,član rimske provincije ali rodom Korsikanac i Zefirin Gonzales, član španjolske filipinske provincije,prvi svojim poučavanjem u Rimu,a drugi u Madridu,a obojica svojim spisima mnogo su doprinijeli da se izvan Reda s mnogo više poštivanja postupalo prema tomističkoj filozofiji,a u Redu da je bio obnovljen zanos.Otac Zigliara,koji je učio u Perugi i tu bio za-

redjen od nadbiskupa Pecci,bio je počašćen time,da ga je Lec XIII.izabrao za osobito pouzdanika i službenog suradnika u divnom nacrtu,za kojim je težio papa,da naime obnovi katoličku nauku na temelju pravog i živog tomizma.Godine 1879.imenovao ga je kardinalom i gotovo odmah učinio ga prefektom zbora o naucima.Isto tako htjede Leo XIII.da nagradi Oca Gonzaleza za usluge,koje bijaše iskazao tomizmu,podignuvši ga na čast kardinala.

Kapitul u Gandu,kojemu je 1871.predsjedao O. Jandel,bijaše izrazio želju,da se u Rimu otvori "Studium generale"za učenike čitavog Reda.General Jacint Cormier imao je sreću,da uz pomoć pape Pia X.ostvari taj nacrt.Papinska univerza pod imenom "Angelicum",koja od godine 1910.nastavlja i proširuje lijepu tradiciju sveučilišnog poučavanja,stvorenu od minervitanskog i kasanatenskog kolegija,sakuplja u svoja tri fakulteta:crkvenog prava,filozofije i teologije zbor odličnih profesora i na stotine učenika bilo svjetovnog bilo redovničkog klera.

Već od 17.v.pruža papinska i kraljevska univerza u Manili na velikom otočju Indijskog oceana solidnu teološku, pravnu filozofsku i znanstvenu pouku,a tu ima zahvaliti znanstvenoj spremi i požrtvovnosti dominikanske filipinske provincije.Teološki fakultet univerze u Fribourgu u Švajcarkoj, čiju je upravu Red primio godine 1890.,neprekidno napreduje. Općinska univerza u Amsterdamu,koja je 1894.osnovala jednu stolicu za tomističku filozofiju,dosad ju je povjeravala dominikancima.Dominikanci provincije sv.Josipa u Sjedinjenim američkim državama,daju profesore katoličkim univerzama u Washingtonu i Indianopolisu.Nove univerze u Lublinu,Milanu i Nimwegenu već su u prvim počecima pozvale u pomoć sile Reda. Velike univerze u Oxfordu,Cambridgeu i Londonu pozivaju na suradnju pod raznim oblicima engleske dominikance.Mlada provincija sv.Dominika u Kanadi zastupana je na univerzi Laval u Montrealu.I u nekim sjemeništima,osobito Propagandinom i Lateranskom djeluju dominikanci.

Francuske provincije,u kojime je osobitom jakošću ponovno procvjetao redovnički i apostolski život,požurile su se da zauzmu svoje mjesto u ovoj obnovi tomističkih nauka.Rimski učitelji,koji su bili poslani,da kod njih obnove školsku predaju,što je časovito bilo prekinuta,bili su Otac Quadlia u samostanu u Saint-Maximin-u i Otac Lepidi,poslije učitelj papinske palače,u Flavigny-u.Doskora su one mogle davati profesore francuskim katoličkim univerazma /institutima/ i univerzi u Fribourgu,a poslije zavodu "Angelicumu"u Rimu. Godine 1893.započela je izlaziti "Revue thomiste",pod upravom Oca T.Coconnier-a,člana tuluške provincije profesora univerze u Fribourgu,kao glasilo za raširenje,obranu i primjenu načela sv.Tome na današnja pitanja.Prvi suradnici Oci Guillermin, Schwalm,Gardeil,Manndonet,Montagne i t.d.puno su doprinjeli, da su misli andjeoskog učitelja ušle u kolotečinu današnjeg intelektualnog života.

U isto vrijeme povjesno proučavanje srednjega vijeka zauzelo je do tada nepoznati opseg.Nametalo se je pitanje,da se filozofija i teologija sv.Tome postave u historičku sredinu,iz koje bijahu izašle i po kojoj se bijahu proširile.Na taj se je način najbolje mogao shvatiti duh i nakana,a takodjer i procijeniti bujna originalnost.Dva dominikanca O.Henrik Denifle član austrijske i O.Petar Mandonnet član

francuske provincije preuzeše zaslužnu ulogu krčitelja na tom tada još malo istraženom tlu.Chartularium universitatis Parisiensis,što je prvi u suradnji s E.Chatelain-om,godine 1889.i slijedeći objelodanio i Siger de Brabant,koga je drugi 1911.štampao,a iznose nam pred oči školski život i intelektualno stanje 13.v.,znače novo razdoblje u istraživanju ove vrsti.Uz ovaj znanstveni pokret,komu je vlastita zadaća da proučava povijest postanka mističke misli,njezin nutarnji razvoj i njeno vanjsko širenje,zatim postanak i razvoj tomističke škole,uz ovaj pokret nadovezuje se osnutak Povjesnog zavoda tomističkih nauka,što je godine 1921.podignut u Saulchoreu gdje se nalazi "Studium generale"francuske provincije, i koji je namjenjen mladim redovnicima,koji su dovršili redoviti tečaj filozofije i teologije.Isti samostan objelodanjuje od 1907."Revue de sciences philosophiques et thelogiques", koja na osobiti način hoće da služi kao informativni i spojni organ na čitavom području filozofski i teološki bilo spekulativni bilo pozitivni nauka,koje su danas tako mnogobrojne i tako raširene.Od 1922.izlazi u istom samostanu pod uredništvom Oca Mandoneta "Biblioteka tomistička",povijesni zbornik o životu djelima, i misli sv.Tome Akvinca.

Francuska provincija od 1909.sa svojom "Revue des Jennes",a tuluška sa "Vie spirituelle"od 1919.,koje smotre djeluju na brojnu i izabranu publiku u francuskoj i vani, uspješno šire tomističke ideje na području vjerske misli,nutarnjeg života i djelovanja.

Praktična škola biblijskih nauka,koja se nalazi u samostanu sv.Stjepana u Jeruzalemu i koja stoji pod izravnom upravom generala Reda,zajedničko je djelo francuskih provincija.Pod znanstvenom upravom Oca Marije-Josipa Lagrange, svoga utemeljitelja,ona je svojim predavanjima,svojom "Revue biblique"i svojim zbornikom pod naslovom "Etudes bibliques" mnogo doprinjela krasnom napretku biblijskih nauka medju katolicima.Francuska je vlada priznala visoku vrijednost toga zavoda time,što je u njemu stvorila svoju "Francusku arheološku školu" za Palestinu godine 1922.Francuska provincija diči se,da je u osobi Oca Vincencija Scheila,člana francuskog Zavoda i profesora na školi visokih nauka,dala asirološkim naukama jednog od najboljih radnika.

Moramo natuknuti,iako nemožemo potanko napomenuti,usluge,koje je španjolska provincija,vjerna svojoj slavnoj prošlosti,počela iskazivati tomističkoj stvari svojom lijepom smotrom Cencia tomista,osnovanoj 1911.i kojoj se je 1923.pridružio zbornik pod naslovom Biblioteca de Tomistas Espanoles.Studium generale belgijske provincije u Louvainu s univerzom i Isusovačkim teološkim zavodom sačinjava dio odbora koji od 1922.tiska Spicilegium Sacrum Lovaniense,koje bi imalo da proučava povijest kršćanske nauke do tridentinskog sabora.Godine 1922.cijenjeni časopis "Divus Thomas",što ga je izdavao prelat Dr E.Commer,prešao je pod upravom Otaca Mansera i Hefelea,profesora univerze u Fribourgu.Da dostojno završimo ovo sasvim nepotupno nabrajanje znanstvene djelatnosti dominikanaca naše dobi,spominjemo lijepo Leonovo izdanje djela sv. Tome,koje je poduzeto po nalogu pape Lava XIII.i za koje se brine jedan odbor dominikanaca.

/Još je vrijedno spomenuti "Bulletin thomiste" od 1923g.,u kojem Oci pariške provincije recenziraju sva djela i članke,koji se odnose na nauku sv.Tome.Ista provincija nešto

kasnije,osniva svoju izdavačku kuću"Cerf",koja spada medju naj veće u katoličkom svijetu.

Poslije Drugog svj.rata,težište naučnog rada se prebacuje na Eclesiologiju(nauku o Crkvi),i na apostolski rad. Nastojanja i plodovi ovog rada se objelodanjuju u raznim kolekcijama i revijama:kolek-"Unam Sanctam","Rencontres" i u reviji "Parole et Mission"(osn.1957)za eklesiologiju;u kolek. "L'esprit liturgique","Lex orandi" i u reviji "La maison Dieu" za liturgiju.Istoj svrsi služi revija "Fetes et saisons",koja je namijenjena za široku javnost.

Najpoznatiji teolozi su Yves Congar(eklesiolog) i M.-D.Chenu (povjesničar teolog);egzegete:R.P.De Vaux i R.P. Benoit.U tomist.filozofiji se najviše ističe L.B.-Geiger.

U Njemačkoj je naročito razvijena sociologija. Otac Eberhard Welty prednjači na ovom polju.

Papinski zavod "Angelicum"u Rimu izdaje od 1922. istoimeni časopis za filozofiju,teologiju i crkveno pravo.

III. P o g l a v l j e

A P O S T O L A T

1.Prvo doba apostolata Reda

"Poznata je stvar,da je naš Red na osobiti način ustanovljen radi propovijedanja i spasavanja duša.Prva i glavna briga i u našem nauku mora da bude,da postanemo korisni duši bližnjega."Ovako se izražavaju prva naša Pravila u svom predgovoru.Slično govore i papinske povelje.Grgur IX.preporučujući još jednom mladi Red poglavarima Crkve po čitavom svijetu dne 4.veljače i ovako ih označuje:"svoje drage sinove, propovjednike,koji su se potpuno posvetili naviještanju riječi Božje".

Propovijedanje sa strane biskupa je malo po malo iščezavalo.Četvri lateranski sabor,držan 1215.radi toga se uznemiruje i nastoji pomoći."Izmedju svih djela,što promiču spasenje kršćanskog puka,nema nijednoga,koje bi bilo tako nužno i tako očito potrebito kao davanje kruha riječi Božje.A ipak se često dogagja da biskupi-zapriječeni mnogobrojnim svojim poslovima ili tjelesnim bolestima ili neprijateljskim prijevalama,a da šutimo o ne dostatku znanja,što se u njihovom slučaju mora potpuno osuditi i što se ne smije trpjeti-nijesu u stanju da to - osobito u velikim biskupijama-u dovoljnoj mjeri provedu.Radi toga mi postavljamo ovu općenitu naredbu:biskupi će odrediti ljude,koji će moći korisno vršiti svetu službu peopovijednika,koji će biti mogući djelom i riječju.Kad oni budu zapriječeni ovi će propovijednici mjesto njih pohoditi puk njima povjeren,te svojom riječju i primjerom poticati ih na dobro.A biskupi za uzvrat morat će osigurati njihovo uzdržavanje da ih ne bi prisilili napustiti svoju službu radi nestašice.Naredjujemo,da se odrede zgodni ljudi za stolne i ostale samostanske crkve,koje će biskupi moći upotrijebiti kao pomoćnike i suradnike,ne samo u propovijedanju,već i u slušanju ispovijedi,u nalaganju pokore i ostalim službama,koje se tiču spasa duša."Tako upravo bijaše učinio tuluski biskup Fulko postavivši sv.Dominika i njegove drugove-propovijed-

nicima u svojoj biskupiji.

Sv.Stolica,potvrdjujući djelo sv.Oca,bijaše stvorila pod svojom neposrednom vlašću jedan Red propovjednika, raširen po svem svijetu,kojega je po svojoj molji mogla upotrebljavati u poučavanju kršćanskog puka.Ali je trebalo,da mu osigura nesmetanu slobodu ove apostolske službe,koju mu je smatrala zgodnim povjeriti.I za to će se razviti jedno novo pravo izmedju neizbježivih protivnosti i različite sudbine.Načelo je postavio Grgur IX.u jednom svom pismu dne 10.svibnja 1227.On piše nabiskupima i biskupima:"Naredjujemo Vam,da blagohotno primite naše drage sinove,braću propovjedničkog Reda,da mogu vršiti p opovjedničku službu što im je povjerena.Nastojat ćete upozoriti pučanstvo,vama povjereno,neka iz nji ovih ustiju slu_ša riječ Božju i kod njih se ispovjeda.Oni su ovlašteni od nas da slušaju ispovjedi i nalažu spasonosnu pokoru."

Medjutim Red se je pobrinuo,da braća budu razborito vršila ovo časno poslanstvo,što im vrhovna vlast bijaše povjerila.Prva Pravila postavljaju dva praktična načela:1)Nitko ne smije propovijedati u biskupiji jed oga biskupa,koji mu je to izričito zabranio,osim,ako je osobno i pismeno dobio od pape općenito ovlaštenje.2)Kad braća prispiju u koju biskupiju, najprije će po mogućnosti pohoditi biskupa,čije će upute primiti.Za čitavog svog boravka revno će mu se pokoravati u svemu što se ne protivi Redu.

Služba ispovjednička još više nego propovjednička imala je biti uzrok sukoba.Dušobrižnici su odlučno tražili strogo izvršavanje bar 21.propisa četvrtog Lateranskog sabora,koji je naredjivao svim vijernicima,da se bar jednom na godinu ispovijede kod vlastitog"svoga svećenika".Razvile su se živahne rasprave o značenju ovoga izraza.Doskora se je činilo,kao da sukob stavlja u sumnju papinsku vlast i vlast istih biskupa.U takvim je prilikama bilo neizbježivo da pobijedi gledište redovnika,koje je s druge strane štitilo slobodu vijernika.Jedino je bilo potrebno,da se jasno odredi način, na koji bi bilo zgodno da vrše ovu svoju službu.Pape su to dozvoljavali sad obilatije a sad obzirnije,dok tridentinski sabor nije otvorio novo pravo.

Propovjednički Red,čije je ime u početku bilo "sveto propovijedanje" brzo se je spremio da može trajno i temeljito naviještati evandjelje kršćanskom puku.Njegove provincije razdijelile su medjesobno kršćanske vijernike primajući svaka jedan dio,koji se je sužavao stvaranjem novih provincija.Samostani su pak unutar pojedinih provincija dobili svoj vlastiti djelokrug,koji je bio njihovo "propovijedanje" ili njihov okrug.A ovo "propovijedanje"prije svršetka 13.v.bilo je podijeljeno na "medje" ili kotare.

Već prva pravila poznaju dvije vrste propovjednika: Propovjednici općeniti/generalni/ i -kako se bl.Humbert izražuje - propovjednici obični /communes/.Prve,koji su morali imati 35 godina i barem tri godine teoloških nauka,imenuje provincijalni kapitul ili starija vlast.Oni vrše svoju službu pred bilo kojim slušateljstvom i bilo u kojem uobičajenom obliku,na čitavom području njihove provincije ili pače i preko njega.Osim toga oni su članovi provincijanog kapitula i uživaju neke osobno povlastice.Obični propovjednici,koje nakon ispita i izvještaja o njima odobrava provincijalni kapitul, propovijedaju pod nadzorom svoga priora u samostanskom krugu.

Ali prior je ovlašten,da u okolini svog samostana i pod nadzorom kojeg starijeg,dozvoli propovijedanje i onim mladjim svećenicima.koji su svršili bar godinu dana teologije i čini se,da se bez pogibelji mogu vježbati u vršenju te službe.Ipak kapitul u Brives 1346.zabranjuje,da se dozvoli propovijedanje izvan samostana onima,koji prije pred samostanskom zajednicom nisu dali dovoljan dokaz svoje sposobnosti.

Red već rano sastavlja takodjer za svoje članove rasprave o propovijedanju.Najvažnija je ona bl.Himberta iz Romans : De eruditione Praedicatorum. Sadržava dva dijela: De praedicatorum munere seu officio i De modo prompte cudendi Sermones circa omne hominum et negotiorum genus, koje već same po sebi označuju sadržaj i kažu nam njihovu praktičnu stranu.Propovjednici su još više cijenili one zbornike gradiva ili već gotove govore,koji se obilato množe u drugoj polovici 13 v. Izmedju najuglednijih dovoljno je napomenuti Tractatus de divrsis materiis praedicabilibus ordinatis in septem partes secundum septem dona Sancti Spiritus Stjepana Bourbona/+1262/,Dictionarius pauperum omnibus praedicatoribus pernecessariu Nikole Biard-a/+125o/,Summa Guiotina ili zbornik govora Gvida iz Evreux/+13oo/.Dapače su učenici tako zaokupljeni,da za sebe ili druge sastavljaju zbornike govora,da zanemaruju nauk i kapituli moraju uspostaviti red.

Ispovjednici su bili opskrbljeni udžbenicima i praktičnim priručnicima,koji su im bili potrebni.Summa de Poenitentia sv.Rajmunda iz Pennafort-a i Summa Confessorum Ivana iz Freiburga bile su veoma proširene.Zbor u Bologn-i 1235 izdao je ovo naredjenje,koje je poslije bilo često ponavljano:"Preporučujemo,da braća,prije nego počnu ispovijedati,budu u tome pomnjivo poučeni".

Propvjednička služba dominikanaca već se od početka vršila osobitom ljubavlju izmedju sveučilišnog osoblja,u kojem su se oni kretali u prvo doba kao učenici i uskoro kao učitelji.Bl.Reginald iz Orleans-a /+122o/,bivši profesor prava na pariškoj univerzi započeo je tu osobitu vrstu propovijedanja najprije u Bologn-i a zatim u Parizu sa silnim uspjehom.Bl.Jordan Saksonac,magister artium pariške univerze,razvio ju je dalje stvorivši one konferencije poslije večernje u nedjelje i blagdane,koje su i drugamo uvedene te još i danas postoje.U Parizu,Padovi,Bologn-i i drugdje njegova je riječ proizvela izvanrednih plodova medju učenicima a takodjer medju učiteljima.Profesori Reda lako su prihvatili službu.Glasoviti učitelji,na osobiti način sv.Toma,rado su tom posebnom vrstom apostolata nastavljali teološku pouku, kojoj se u prvom redu bijahu posvetili.Uostalom govori pred univerzom ubrajahu se medju školska djela.

Po svoj prilici ta ljubav Reda za ovo univerzitetsko propovijedanje tumači nam gradjevinski stil crkve na dvije ladje,koji svršetkom 13.v. bi prihvaćen za velike dominikanske crkve.Taj raspored,koji opažamo u Touluosi ,sv.Jakovu u Parizu,vjerojatno duguje svoj postanak nastojanju,da pridrži počasno mjesto sveučilišnim učiteljima i djacima.Odijeljeni od ostalog svijeta,ovi su na neki način bili postavljeni upored redovnika.Taj oblik,koji je nastao u Francuskoj, proširio se po Italiji,Njemačkoj i t.d.

Poslije univerzitetskog svijeta dolazio je gradjanski.Dominikanci,koji se bave propovijedanjem,ne podižu

svoje stanove po selima ili osamljenim mjestima,ka ko su bile stare opatije monaha dapače regularnih kanonika,već u gradovima.Lakše je naviještati i oduševiti za Kristovu nauku gusto nego rasijano pučanstvo, Gradsko pučanstvo početkom 13.v. izgara od želje za znanjem,i kod njega se očituje kritički duh i sasvim nova sklonost da sve sudi,pa je s druge strane ljuta potreba,da bude prosvijetljeno i vodjeno.Crkve Reda, koje je Grgur IX.1228.proglasio samostanskim ili kolegiatskim,u velikim i malim gradovima brzo postaju središta javnog duhovnog života.U njima se bez prekida propovijeda i ispovijeda.Veliki broj svjetovnjaka i svećenika bira ih za svoje grobnice.Svake vrsti bratovštine i udruge imadu u njima vjersko sijelo.Već od početka dominikanci se pojavljuju kao najbolji apostoli novog staleža gradskih obrtnika i trgovaca,iz kojih će se razviti gradjanstvo.Njihovo se djelovanje proteže ne samo na vjersko područje u pravom smislu,već i na gospodarsko,društveno,dapače i političko.Na osobiti su način lombardijski gradovi iskoristili utjecaj,razboritost i požrtvovnost njihovu na razne načine i u najvažnijim poslovima.Bl.Gvala iz Bergamo,koji postade biskup Brescie,ibl. Ivan iz Vicenza igrali su u Lombardiji ulogu prvoga reda.Bl. Ivan iz Salerna u Firenci,bl.Ambrozije Sansedoni u Sieni zaslužili su da budu ubrojeni u red gradskih dobrotvora.

Ali ni sela nisu bila zanemarena.Osim onog možemo reći stalnog naviještavanja riječi Božje,kojemu su "okržja" služila kao okvir,i najzabitnija sela vidjala su ,kako često kroz njih prola ze pješke i bez tegotne prtljage,a uvijek u kretnji ove redovnike,koji su išli dva i dva i koji su svuda i svakom propovijedali: na trgovima,u crkvama, dapače na sajmištima,ne mareći za uzrok,radi kojega se je sabrao veći ili manji skup ljudi.Drugi dio rasprave Humbertove o propovijedanju daje nam jasnu sliku o različnosti slušateljstva i vrstama govora.

Već od prvog vremena,svjedoči Benedikt XV,u svom pismu "Fausto appetente die" za sedamstotu godišnjicu smrti sv.Dominika,propovijedanje dominikanaca otkriva ova tri sjajna biljega: veliku temeljitost nauke,prokušanu i odanu vijernost apostolskoj stolici,vanrednu pobožnost prema bl.Gospi."

Nekoji oblici apostolske djelatnosti dominikanaca zaslužuju,da ih napose spomenemo.

Ponajprije inkvizicija.Dominikanci su odmah bili pozvani,da sudjeluju u toj pravo biskupskoj službi,koja im nije bila mila,ali koju su odlučno tražili mir i sigurnost kršćanska.U ostalom ona je,osim prave sudačke djelatnosti,u sebi nosila lijepu prigodu tumačenja i obrane katoličkih vjerskih istina bilo usmenih bilo pismenih raspravljanjem.Slavni dominikanci 13. 14.v.u tome su se odlikovali a bili su sretni, kad ih je Bog zvao,da u službi svete vjere svom usmenom svjedočanstvu pridruže svjedočanstvo svoje krvi.Da su suzdržani i svladani patareni,valdovci i druge razne vrsti zabluda,koje su tada stavljale u veliku opasnost kršćansku prosvjetu,Evropa to duguje propovjedanju i mučeništvu bl.Vilima Arnaulda iz Avignonnet-a,sv.Petra mučenika,bl.Petra iz Ruffija,Antuna Pavonia,Bartula Cerverita i drugih.

Izmedju pokorničkih bratstva,koja su početkom 13.v.više-manje sama nikla,nekoliko ih se bijaše stavilo pod upravu dominikanaca.U njima je Red dobivao duhovne privržene

i nad njima je obilato širio svoje duhovno blago te su ona donekle postajala sudionici njegova redovničkog života. Sedmi general Munio iz Zamore /1281-91/smatrao je, da je nadošao čas da izjednači i uredi razna pravila i običaje, što su se do tada vršili kod dominikanskih pokorničkih bratstava. I tako je bio konačno ustanovljen i pridružen obitelji sv. Dominika treći pokornički red sv. Dominika. Unj je ušlo i ono nešto različito bratstvo, što je sv. Dominik osnovao u Toulousei, za vrijeme svoga apostolskog djelovanja u Languedoci, na molbu biskupa Fulka pod imenom "Vojska Isusa Krista". Njegov pravi cilj bijaše obrana vjere protiv krivovjeraca i zaštita kršćanskog puka protiv lihvara. To je bio viteški red, uredjen po pravilima templara a njime je upravljao meštar. No mjesto njegovog bjelog plašta nosio je bjelu tuniku i crni plašt, kojima je bio zaodjenut sv. Dominik, regularni kanonik Osme, i što su imali postati odjelom braće propovjednika. Kad je u Parmi bio uveden po bl. Bartulu iz Bregance, papa Grgur IX. postavi ga pod duhovno vodstvo bl. Jordana Saksonca i dominkanskog Reda.

U tom probranom duhovnom društvu, od koga se sastojaše pokornički red sv. Dominika i nad kojim su vršili brižnu djelatnost dominikanci, uzgojiše se mnogi svetci i svetice: bl. Zdislava Češkinja, bl. Albert iz Bergama, bl. Benvenuta Bojani, bl. Margarita iz Castella, bl. Ivana iz Orvieta. Blažena Emilija Bichieri pak godine 1256. osnuje u Vercelli redovničku zadrugu, valjda prvu, koja je živjela po Pravilima trećega reda.

Samostani Propovjednica (drugi red), koje su u strogoj klauzuri-radi čega ih je puk nazivao "Zazidanice"- živjele po Pravilima, koja sv. Dominik bijaše dao sestrama u Prouille-i i koja bijaše ispravio kad je stvorio samostan sv. Ksista u Rimu, tražile su kao veliku milost da s njima i duhovno i vremenito upravljaju braća propovjednici i to koji put protiv volje ili bolje preko mogućnosti istih. Neki su to i postigli. Lijepo dopisivanje bl. Jordana Saksonca s bl. Dianom Andalo, prioricom samostana sv. Agneze u Bologni, pruža nam dragocjeno svjedočanstvo o brizi reda za one, koje stari izvori često označuju savim ispravnim imenom: "Redovnice (kanonikese) sv. Aug ustina, koje žive po Pravilima sv. Dominika". Bl. Humbert iz Romansa oko godine 1259. izjednačio je i ispravio Pravila domikankinja drugog reda.

Drugi su redovi uživali bratsku pomoć dominikanaca, bilo kad su provadjali svoju obnovu, bilo kad su utemeljivani, koji put dapače službena. Red njemačkih vitezova, u ono vrijeme obrana kršćanstva na obalama Baltičkog mora, privolom Inocencija IV. pozajmio je od dominikanaca njihovu liturgiju. Bla ženi Teodor iz Celle, potaknut od prvog lyon-skog sabora i pape Inocencija IV., dao je jednom važnom ogranku starog reda križara, koji je on htio obnoviti, Pravila braće Propovjednika, koja nedavno bijaše uredio sv. Rajmund iz Penafort-a. Red Mercedarija za otkup sužnjih, koji je osnovan godine 1223. u Barceloni, bijaše donekle zajedničko djelo sv. Petra Nolasca, sv. Rajmunda iz Penaforta i aragonskog kralja Petra. Stara Pravila karmelićana bijahu po nalogu Inocencija IV. ispravljena od Huga iz Cher-a. Papa Benedikt XI. dominikanac konačno ih odobri 1304. Sv. Tereza pisaće kasnije: "Mi opslužujemo Pravila Gospe brda Karmela onako, kako ih je uredio Otac Hugo kardinal sv. Sabine i kako ih je odobrio papa Ino-

cenzije IV". Napokon razborito i odlučno djelovanje dominikanaca pridonijelo je, da se priviknu na zapt. i urede sve one gomile spiritualaca i begina, u krilu kojih se bez prekida gajio, a katkada nadmašio vjerski žar srednjega vijeka.

Mnoge pobožnosti, koje su se poslije imale raširiti zaslužuju da budu spomenute medju posebnim plodovima prvog dominikanskog apostolskog djelovanja. Poznata je uloga, koju je kardinal Hugo iz St. Cher-a igrao u ustanovi svečanosti Tijelova. Divni njegov ofičij što ga Crkva pjeva, djelo je sv. Tome Akvinca. Drugi lyonski sabor i papa Grgur X. pozvali su dominikance da obnove živo poštovanje imena Isusova u kršćanskom pukku. To je početak bratovštine presv. Imena Božjega i Isusova, koja je poslije bila sutanovljena i koju su odobrili Pavao V. i Inocencije XI. Sv. Dominik i njegovi prvi sinovi dali su živu pobudu štovanju bl. Gospe i bratovštine presv. Krunice; u 15. vj. bit će smatrane kao obnova i plod toga štovanja. Bl. Jordan Saxonac je propisao ophod Zdravo Kraljice poslije pjevanog Kompletorija. Škropljenje blagoslovljenom vodom donosi nam u pamet onu blaženu noć, kada je bl. Gospa prolazeći hodnikom izvršila sama svoj obred obrane i blagoslova nad braćom, koja su spavala.

Mislimo, da će biti drago našim čitateljima, što ovdje iznosimo ovaj pravedni sud, što ga je o. Mandonnet o propovijedanju u 13. vijeku izrekao, osobito onom dominikanaca. "Način propovijedanja u 13. vijeku veoma je različit od onoga, koji je poslije nastao. Pisani spomenici, što su sačuvani o propovijedanju tog razdoblja, veoma su brojni, ali nam pružaju nesavršenu sliku onoga, što je bilo pučko propovijedanje. Iako se je svetovnjacima uvijek propovijedalo na pučkom jeziku, ipak su svećenici svoje govore pisali samo latinski, budući da im to bijaše puno lakše nego li uporaba narodnih jezika, koji su se tek stvarali i koji još nijesu bili usteljeni, a da i ne spominjemo da je latinski jezik bio medjunarodan, pa da se je njim mogao poslužiti svaki svećenik bilo koje zemlje u zapadnoj Crkvi. Osim toga nekoji pokrajinski sabori bijahu u više prigoda zabranili vjersku književnost na pučkom jeziku iz bojazni da je ne bi zlorabila kriv vjerska propaganda. I Dominikanski Red morao je ići tim putem i na svojem saboru god. 1242. zabraniti braći, da u buduće ne prevode na narodne jezike Evrope svoje govore ili sv. Pismo. Bez sumnje ove su zabrane mnogo doprinijele što se nijesu sačuvali govori, što su bili upravljeni svjetovnjacima, u onom obliku, kako su bili izrečeni. Tek mnogo kasnije, t. j. iz druge polovice 13. vijeka ili iz početka slijedećeg vijeka sačuvani su nam govori na francuskom jeziku. Pet francuskih govora Lovra iz Orleansa pridruženo njegovoj glasovitoj Summa Rex, napisanoj za Filipa Smjelog, čiji je Lovro bio ispovjednik. Njemački govori glasovitih mistika magistra Ekarta i Ivana Tauler-a, oni talijanski bl. Jordana iz Rize, jedni i drugi ispočetka 14. vijeka, nastali su prepisivanjem slušatelja.

Veliki broj govora, što su nam se sačuvali do danas, bili su upravljeni kleru, osobito učenicima pariške univerze, ali u mnogo slučajeva iste teme dale su se upotrebiti u propovijedanju svjetovnjacima. Tada bi propovijednik pojednostavnio i doveo bi ih u sklad sa shvaćanjem slušatelja.

Propovijedanje u 13. vijeku po svojim vlastitim oznakama veoma se jasno razlikuje od onoga u 12. vijeku. Ono zadnje nosi sasvim očit književni i humanistički pečat, jer se je

nadahnjivalo uzorom sv.Otaca.Ono se vlada-koliko može-po pravilima retorike.Ali govori 12.vijeka isto kao i dijalozi često nijesu ništa drugo nego jedna prigoda,da se obradi kakovo vjersko pitanje.Često ti govori nijesu bili održani,ali su bili upravljeni samo redovnicima i kanonicima.U 12.vijeku gotovo i nije bilo pravih propovijednika zapuk.Na ajseto toga jednostavno se je tumačilo Vjerovanje i Očenaš.Propovijedanje, koje zaslužuje to ime,moglo je nastati tek ustanovom gradskih središta i komunalnog života.Dominikanci su postali prvi i veliki promicatelji peopovijedanja medju pukom,koji je neuporedivo više bio probudjen i pronicao nego li gomile robova pro šlog doba.

Lecoy de la Marche razložito drži,da su prvi dominikanci,pokrenuti gorljivim žarom,a još dobro neupućeni u tančine škole,morali propovijedati jednostavnije nego oni,što su ih slijedili i koji su bili odgojeni pod utjecajem napretka filozofskih i teoloških nauka.Tada uistinu propovijedanje u 13.vijeku poprima svoj vlastiti oblik.Ono je preobilno navodima iz sv.Pisma i sv.Otaca,natrpano razdiobama i podrazdiobama,mnogo rabi prenešeno značenje/alegoriju/i rado upotrebljava primjer i pripovijetku.Takav postupak čini govor ispreki danim,naglim,bez duše i nadahnuća,pa se je donekle opravdano moglo oštro osuditi propovijedanje 13.vijeka.Ali takav postupak djelomično izvire iz nedostatka historijskog smisla.Govori iz vremena sv.Ljudevita ne smiju se suditi prema uporedbi s govorima u doba Ljudevita XIV.ili s našima.Oblik se jednog govora mora prilagoditi potrebama neke odredjene historijske sredine i za to je 13.vijek napustio humanistički način prošloga vijeka,a stvorio govornički oblik za koristan i uspješan za kršćanski puk koji je upravo tada bio od njega prvi put dodirnut.Navodi sv.Pisma i sv.Otaca,diobe i podrazdiobe pročitana su vjerska obuka za potpuno nepismene slušatelje; prenesenm značenje/alegorija/pomaže da razum shvati i prisvoji uzvišene istine;pripovijetka je odmor za pameti,koje mogu kratko vrijeme biti pažkjive,a primjer svojim živim oblikom učvršćuje primljenu moralnu pouku.Ali mislilo se i sudilo,kako mu drago,propovijedi 13.vije a pune su takodjer crtica i skromnih,ali veoma oštrovidnih opisa,koji se dotiču običaja, navika i misli,privatnog i javnog života ondašnjeg vremena. U tom pogledu one su jedan od najdragocjenijih izvora za povjesničare.Surov jezik propovjednika,koji se katkad označuje prostačkim često je samo odraz onog društvenog stanja,koje je bez sumnje bilo malo neotesano,ali iskreno i bez pretvaranja i koji još ne bijaše prividne moderne pristojnosti.(P.Mandonnet,Saint Dominique,str.134slj.).

Prema Lecoy de la Marche polovina propovijednika. što su kroz godinu 1272.-73.propovijedali u Parizu pripadala je Redu sv.Dominika.Echard još točnije odredjuje:31 dominikanac sa 111 govora,14 franjevaca sa 39 govora i 17 drugih propovjednika sa 43 govora.Od ukupno 318 propovjednika u 13. vijeku za koje je Lecoy de la Marche-u uspjelo ustanoviti zvanje,ima 227 redovnika,a od toga 98 dominikanaca.Jasno je, da je kršćanski puk u 13.i 14 vijeku zahvaljući na osobiti način Dominikancima,bio poučen u vjerskim istinama,kako već nije bio od apostolskih vremena.Učesni apostol sv.Vinko Ferer ski po Španiji,Francuskoj,Švicarskoj,Italiji sjajno zaključuje ovo prvo razdoblje.

II. Reforma Reda i obnova apostolata

Obnova Redovničkog života, koju bijaše započeo gotovo poslije 50 godina znatnog popuštanja bl. Rajmund iz Capue (+1399) i koju uporno nastvaiše genrali što su upravljali Redom u 15. i 16. vijeku, morala je kod Dominikanaca oživiti onaj duh apostolata, koji se podržava naukom i razmatranjem, i koji nam označuje njihov poziv. U ovim zemljama kod kojih je obnova bi a lijepo primlj na, vidimo da je takodjer procvjetalo i donijeko plodova dominikansko apostolsko djelovanje. Italiju moramo spomenuti na prvom mjestu. Bl. Rajmund dopustio je observantima, da mogu po čitavom poluotoku propovijedati. Bl. Ivan Dominici (+1419) koji je bio glavni pomoćnik bl. Rajmunda, stavio se je na čelo tog apostolskog pothvata. On bijaše prožet humanizmom, pa njegove temeljite, žarke i razumljive propovijedi, lišene uobičajenih potankosti, prostota, proizvele su dubok i spasonosan utisak u Mlecima, Firenzi i mnogim drugim mjestima. Poznata njegova svetost pridavala im je velik ugled i uspjeh. Poslije njega podigla se slavna skupina talijanskih dominikanaca, koja je kroz čitavih 15. vijek nastavila čudesa prvog dominikanskog apostolata. Na čast Katrinine obnove moramo spomenuti bar nekoliko imena: Bl. Stjepan Bandelli (+1450), bl. Antun della Chiesa (+1459), sv. Antonin, nadbiskup, propovjednik i naučitalj (+1459), bl. Matej Carreri (+1470), bl. Kristofor iz Milana (+1484), bl. Andrija Grego, neustrašivi apostol Valteline (+1489), bl. Sebastian Maggi (+1496) i drugi.

Apostolski rad talijanskih dominkanaca donio je obilatih plodova i našao odličnih pomoćnika u bratovštinama i redovničkim zajednicama Trećeg Reda. Toma Cafferini bijaše godine 1405. postignuo od pape Inocencija VII. izričito odobrenje njegovih pravila, koja nekoć bijaše pregledao general Munijo iz Zamore. Pristaše reforme istodobno sa štovanjem svete Katrine Sijenske širili su revno i ovu granu dominikanskog stabla, koju bijaše toliko proslavila njihova majka bl. Marija Mancini i bl. Klara Gambacorta, utemeljiteljice samostana sv. Dominika dominikanki u Pisi (1385), učenice su svete Kate Sijenske. Zajedica u Mlecima osnovana od Tome Cafferini odlikovala se je svojim žarom. Bl. Kolumba iz Rieti (+1501) osnovala je u Perugia redovničku zajednicu pod pravilima Trećeg Reda.

Osim toga vidimo, kako se pristaše obnove predaju upravljanju ženskih, što živu u svijetu i vode ih putem savršenosti a da ih ipak ne nagovaraju, da stupe u samostan, te ih samo obavezuju na vršenje običnih kršćanskih kreposti i na vjerno ispunjavanje staleških dužnosti. Sačuvana su nam dva zanimljiva dokaza toga apostolata, a koji je u nekoj mjeri bio nov i koji se je imao tako divno razviti u 16. i 17. vij. Prvi je ona "Regula del governo di cura familiare", sastavljen od bl. Ivana Dominici za Bartolomeju Alberti u Firenzi, a drugi "Opera a bene vivere", što je sveti Antonin učinio za majku Lovra il Magnifico, Lucreciju Tomabuoni. Ovi spisi, koji dolaze poslije krasnih, a tako dubokih u njihovoj jednostavnosti duhovnih rapsrava sv. Vinka, naviještaju novo doba i daju naslućivati djela sv. Frana Sakeskog. Treba nadodati, kako su bl. Ivan Dominici i sv. Antonin u pogledu humanizma odlično zastupali razborito i umjereno držanje Reda.

Na jednoj i drugoj obali Rajne, djelovanjem osobito bl.Konrada iz Pruske, koji je u tim predjelima bio prvi pokretač Katarinine reforme, počeo je cvjetati redovnički život. Malo poslije proširio se je po Nizozemskoj i sjev.Francuskoj. Istodobno bilo je obnovljeno i apostolsko djelovanje. Ivan Nider, koji je nastavio djelo Konrada iz Pruske, ostavio je glas jednog od najvećih i uspješnih propovjednika ondašnjeg vremena. Petar Moer, prior u Gübweiler-u, otkriva nam pravi duh obnove na Rajni, kad piše kanoniku Ivanu Crützeru, kojega je htio nagovoriti, da stupi u dominikanski Red :"Bog te je odredio da postaneš propovjednik. U našem Redu naći ćeš, da je propovijedanje postavljeno u red staleške dužnosti, i ti ćeš je vršiti kao svoju vlastitu dužnost. Nosit ćeš dično ime Propovjdnika i imat ćeš tu čast, da se slavno boriš pod tako proslavljenim imenom.../P.V.Loe u.H.Wilms, Quellen u.Forschungen zur Geschichte d.Dominikanerordens, Heft 2, sr.76/.

U tim reformiranim predjelima sjeverne Francuske i na obalama Rajne konačno se je uredio i raširio ružarij ili Marijin psaltir. Prvi i glavni promicatelj toga pokreta, kojemu je bilo dosudjeno, da se tako silno proširi, bijaše Bretonac bl.Alan de la Roche, član samostana u Dinan-u. Godine 1462. bio je premješten u reformirani samostan u Lille-u, koji se je malo kasnije pridružio holandijskoj kongregaciji. Uzastopce predavao je teologiju u raznim samostanima te kongregacije, osobito u Donai-u i Rostocku prije nego je bio promaknut na čast učitelja teologije. Dok se god. 147o nalazio u Donai-u, ovlaštenjem generalnog vikara svoje kongregacije, Ivana Uyt den Hove, ustanovio je bratovštinu bl.Djevice Marije i sv.Dominika, koja je po njegovoj zamisli imala da naizmjence vrši molitve i dobra djela, i čiji su se članovi obvezivali, da će svakog dana moliti psaltir bl.Djevice/15o Zdravo Marija razdijeljenih u tri krunice po 5o/ ili bar jednu od tri krunice, od kojih je sastavljen. Malo kasnije god. 1478. Luka biskup S_benic-a i legat sv.Stolice potvrdio je obogatio raznim duhovnim milostima Bratovštinu psaltira Bl. Djevice Marije", ustanovljenu u samostanu u Lille-u i o kojoj piše:"Dobro smo upućeni, da su prior i redovnici samostana u Lille-u pred nekoliko vremena na čast Bl.Dj.Marije ustanovili, ili da bolje kažemo, uspostavili jednu bratovštinu, jer-kako kaže predaja - nju je jednoć propovijedao sv.Dominik, njihov Otac.....Nazivlje se "Psaltir Bl.Djevice Marije", a sastoji od tri krunice, od kojih svaka sadrži pet desetica, a svakoj je desetici dodan Oče naš...." Kardinal Juraj Hekker iz svoje palače u u Bruxelles-u podijelio je razne milosti onima, koji pohode ili ukrase kapelu Bratovštine psaltira ili krunice Bl.Djevice Marije, koja je ustanovljena u crkvi dominikanskog samostana u Lille-u.

U isto doba u Kölnu Jakov Sprenger, prior dominikanskog samostana, i on takodjer učitelj teologije, prigodom vojničkog pohoda Burgundjana protiv istoga grada, dne 8. rujna 1475. bijaše ustanovio bratovštinu ruzarija ili psaltira Bl.Dj.Marije. Obred je bio započet svečanim ophodom u dominikanskoj crkvi, kome su sudjelovali car Fridrik III. i poslanik Siksta IV. Aleksandar Malatesta. Car i carica su se upisali u Bratovštinu. Feliks Fabri, subrat i prijatelj Sprengerov, ostavio nam je o kölnskom ruzariju ili psaltiru podatke, po kojima možemo zaključiti, da je isti s onim magistra alana de la Roche. "U prvoj pedesetici, kako nam on točno

označuje,zahvljujemo na utjelovljenju i djetinjstvu Kristovu, u drugoj na muci,a u trećoj na uskrsnuću njegovu." I on naglasuje,da se radi "o jednoj staroj pobožnosti....gotovo dokinutoj u našim stranama....,a obnovljenoj po jednom učitelju teologije,Jakovu Sprengeru."U ovaj posao ulaze eto samo učitelji teologije.Budući da su podignuti prigovori,Jakov Sprenger utekao se je uobičajenoj praksi,te je po jednom učeniku i prijatelju Alana de la Roche ,Bretoncu Mihovilu Francois,obrani tu pobožnost jednom kvodlibetičkom raspravom u Kölnu/1476/.Poslanik Malatesta odobrò je Bratovštinu u Kölnu ponovno napominjući,da se radi o njezinoj obnovi,"jer se čita ,da ju je jednom propovijedao bl.Dominik i da je poslije bila zanemarena,te je pala u zaborav." Siksto IV.sa svoje strane odobrio je pismom "Pastoris aeterni "god.1478. Isti je na molbu dominikanskog biskupa u Dolu god.1479.upravio novo pismo vojvodi Bretagne odobravajući Djevičin psaltir, koji se takodjer bijaše počeo širiti po zapadnoj Francuskoj, gdje je ,čini se,nastao pokret Alana de la Roche.

Dominikanci u decenijima 15.v.propovijedju ruzarij gotovo posvuda: u Italiji,Španjolskoj i drugdje.

x

x x

Ali evo već započinju u Njemačkoj,Holandiji, Francuskoj,Italiji,Engleskoj velike borbe,u kojima će se Kristova crkva boriti za isti svoj opstanak s reformatorima.Dominikanci će,kao uvijek u takovim sudarima,igrati ulogu prvoga reda.

Najprije u obrani i to bilo kao učitelji bilo kao propovjednici.Kapitul u Valladolidu g.1523.svima daje ovaj odlučni naputak:"Preporučujemo svima zajedno i svakom pojedinom članu Reda,a na osobiti način onima,koji se odlikuju u nauku i propovijedanju,zaklinjemo ih u Gospodinu i, ako žele imati zaslugu posluha,mi im naredjujemo,da se bore protiv nauke Martina Luthera.....Neka u to ulože sve svoje sile i neka brane pravovjerje protiv izmišljotina i krivovjerstva toga čovjeka,ne samo molitvom,već svetim propovijedanjem bilo privatno bilo javno,u crkvama,u samostanima i van njih,medju pukom i bez iznimke kod velikaša i knezova"/Monumenta Ord.Praed.historica,vol.9.,str.186/.

Već u prvi čas umiješali su se u borbu učitelji tomističke teologije,bilo svojevoljno,bilo na poziv rimske crkve.Silvestar de Psierio na molbu Leona X.i u svojstvu učitelja papinske palače ispitao je i ocijenio Lutherovu nauku. Djelo,što je objelodanio 1518.god.,otkriva nam njegovu uvidjavnost.On tu na prvi pogled označuje srčiku pitanja: ni manje ni više nego ugled sv.Stolice.General Reda Kajetan obranio je crkvenu nauku s oprostima,zatim o žrtvi mise i o opravdanju.Ambrozije Catharini iz Siene odlučno se je borio protiv bivšeg kapucina Bernardina Occhino,koji si je stavio za zadaću,da pridobije Italiju za Lutherovu misao.Tomo Rhadini,koji, bijaše podrijetlom Nijemac,upravi njemačkim knezovima i puku dva govora,od kojih jedan je bio uperen protiv Luthera a drugi protiv Melanchtona.Tomo Badia iz Madene,nasljednik Silvestra de Prierio u časti učitelja papinske palače,svojim spisima i svojim poslanstvima u Njemačkoj iskazao je odlične usluge katoličkoj stvari.Od pape Pavla III.postavljen je čla-

nom odbora,koji je imao pripraviti put sazivu reformnog sabora,te je bio imenovan kardinalom.

Ali sama znanstvena obrana nije dostajala,trebalo je preći na djelo.O.Denifle sastavio je dugi popis njemačkih dominikanaca,koji su se odlikovali svojom revnošću i svojom odvažnošću u toj veoma ljutoj borbi.Luther je prostački oklevetao Ivana Tetzel-a/+1519/.Njegova nauka i njegovo osobno vladanje bili su sasvim ispravni.Herman Rab,njegov provincijal,bio mu je branič i drug u borbi/+1534/.Poslije njih spominjemo Ivana Menzing/+1541/,koji je postao biskup Halberstadt-a,Petra Raucha/+1555/,koji je bio promaknut na biskupsku stolicu u Bambergu,inkvizitor Jakov Hochstratten /+1527/, Konrad Köllin /+1536/,jedan od prvih tumača Sume sv.Tome, propovjednik Matija Sittard /+1566/,biblicista Ivan Fabri /+1558/,Ambrozije Pelargus /+1551/,humanist i Erazmov prijatelj i drugi humanist Ivan Faber /+153o/,napokon su se upustili u borbu sa svojim starim prijateljima,koji su bili previše popustljivi ili pače skloni novim idejama itd./H.Denifle,Die deutschen Dominikaner im Kampfe gegen Luther,19o3/ Oni su se riječju i perom,s univerzitetskih i crkvenih stolica ,kao inkvizitori i poslanici na saboru u Augsburgu /153o/,na raspravama u Wormsu /155o/ i Regensburgu /1551/, kod cara i knezova borili za održanje djedovske vjere i spas starog kršćanstva sve dublje shvaćajući,od kolikog je zamašaja borba.Gdje god je prevladala raforma,dominikanski samostani su bili opljačkani a redovnici rastjerani.Njemačka i saska provincija,koje su tako cvale na svršetku 15.v.,bile su oko polovine 16.v.samo ruševine.

U Italiji je inkvizicija osigurala obranu.Kad je god.1542.papa Pavao III.ustanovio zbor sv.Oficija,od šest kardinala,što su ga sačinjavali,dva su bila dominikanca : Ivan Alvarez iz Toleda,kardinal sv.Siksta i Toma Badia,kardinal sv.Silvestra.Važna služba komisara sv.Oficija bila je pridržana Redu i kroz pet godina vršio ju je Miho Ghislieri, kasniji papa Pio V.,koji,kad je 1558. bio postavljen kardinalom,pridržao je naslov "veliki inkvizitor".Ako je Italija bila poštedjena od protestantske zaraze ivjerskih ratova,to u velikom dijelu ima da zahvali kardinalu aleksandrijskom /sv.Piu/ i dominikancima.

Lutherove ideje u Francuskoj bile su raširene samo u izobraženim krugovima,a borbu je protiv njih vodila osobito pariška univerza.Ali drukčije je bilo ,kad se je proširio Kalvinov pokret.Dominikanci su veoma živo sudjelovali; bila kao inkvizitori,bilo kao propovjednici.

Francuski su dominikanci skupo platili svoju revnost za obranu katoličke vjere i vjerskog jedinstva svoje domovine.Mnogobrojni su samostani bili opljačkani ili šta više porušeni,a mnogi redovnici poubijani u zapadnoj,srednjoj i osobito južnoj Francuskoj.General Vincencije Justiniani,na svršetku kapitula u Rimu,u svom pismu na čitav Red, spominje ih za krajeve na jugu Loire neko dvadeset.Nadodaje, da je bilo drugih u Pikardiji,Normandiji i još drugdje /Monumenta Ord.Praed.historica,sv.V.str.116/.Francuska provincija čuva osobitim poštivanjem uspomenu neustrašivog Petra Divole,člana samostana u Auxerre-u/+1568/.Kapitul u Barceloni 1679.upravio je žurno pismo francuskim i holandijskim dominikancima bodreći ih,da bez popuštanja ustraju u borbi i

preporučujući njihovoj brizi vijerne sestre-dominkanke. Sv. Ivan iz Gorcum-a /+1572/,mučenik pričesti i papinstva,slava je holandijske provincije.Da se je Francuska ,nakon raspada Lige,tog zadnjeg i tragičnog pomoćnog srdestva,našla vijerna svojoj slavnoj vjerskoj predaji,puno su tomu doprinijeli dominkanci,koje ludi čin mladog redovnika Jakova Clement-a ne može pogoditi.

U Poljskoj i Španjolskoj je inkvizicija potpuno uspjela da očiva nepovredivu duhovnu baštinu,koju su vjekovi vjere ostavili.

Dominikanci su u Engleskoj pružili pothvatu Henrika VIII. otpor,koji u ogromnoj većini nije popustio,te su voljeli potpuno uništenje i progonstvo nego otpad.

Ali ne bijaše dovoljno samo pobijati Lutherova i Kalvinova krivovjerstva,već je valjalo lažnoj reformi suprotstaviti pravu,koja bi obnovila oslabljeni crkveni zapt i povratila kršćanstvu čistoću i snagu,što su bile uvijek u opasnosti.Tomu je providio Tridentinski sabor,na kome su dominikanci igrali ulogu,koja im je dolikovala.Dvadeset i tri biskupa i nadbiskupa,general Reda i preko četrdeset teologa sjedilo je izmedju Otaca ili je službeno sudjelovalo raspravama /1545 - 1563/.Nauka sv.Tome,za koju se može kazati,da je nadahnjivala saborske odredbe u vjerskim stvarima,našla je u Dominiku Soto svog najuglednijeg tumača.Naprotiv Ambrozije Catharini postao je smioni/pustolovni/ vodja nove teologije,što je proistekla iz humanizma.Sveti i strogi nadbiskup Brage,Bartul de de Martyribus bio je neumorni promicatelj odluka,koje su imale provesti ćudorednu obnovu.Bartol Spina,učitelj papinske palače,stavio je na službu svoje teološko znanje i svoj žar za čistoću vjere papi u Rimu,gdje Pavao III.bijaše ustanovio dobor sa zadatkom, da slijedi dogmatičke rasprave,što su se vodile u krilu sabora.

III. Tridentinski sabor i katolička protureformacija.

Katolička protureformavija,čija načela bijaše odredio Tridentinski sabor i kojoj isti bijaše udario glavne crte,od sada je imala da razvije svoju uspješnu djelatnost.

Pravni temelj,na kojem su dominikanci,poput svih ostalih redovnika,imali od tada da vrše svoju službu,mogao im se pričinjati manje zgodnim.Oni su se iskreno podložili tome stanju i nastavili svoju zadaću.Mi ih promatramo,kako se nastoje prilagoditi novim prilikama,koje su duh protestantski,humanistička revoucija i nove promjene na političkom i socijalnom području nametnule apostolskom radu.Čini nam se, da je Red već na kapitulu u Ferrari 1498.zaokupljen,kako da propovjednicima pruži potpuniju izobrazbu.Na kapitulu u Mlecima 1592 ponovno se vraća na tu stvar i traži ozbiljnu humanističku naobrazbu,tri godine teologije i učenje govorništva u samostanu za to odredjenom.Kao kruna svega imao je da bude ispit,koji se moralo položiti u samostanu,gdje postoji "Studium generale".Kapitul u Rimu 1629.potanje odredjuje,da se u samostanu,koji je odredjen za praktički odgoj mladih propovjednika,imaju držati predavanja o apologetskim vjerskim pitanjima i o drugim predmetima,koji posebno mogu

da zanimaju propovjednike bar kroz jednu,ako je moguće i kroz dvije godine.Zborovi,nadahnuti odredbama tridentskog sabora, traže da propovijedi budu temeljite,jednostavne,i prilagodjene slušateljima,zadahnute vjerskim duhom i prožete revnošću za spasavanjem duša.

Bog je iskazao izvanrednu čast Dominikanskom Redu time,što je izmedju njegovih članova izabrao papu,kojemu je dosudio zadaću,da provede u djelo reforme zaključka sabora.Sveti Pijo V.posjedovao je i razboritost i odlučnost i svetost,što je zahtijevala ta velika uloga,te je uspjeh okrunio njegovo nastojanje(1566-72).

Sabor bijaše povjerio trojici Dominikanaca zadaću,da sastave potpuni,ali kratki tumač katoličke nauke za upotrebu župnika.Za to odredjeni redovnici:Leonard de Marinis, Egidije Fascarai,obojica biskupi,i Portugalac teolog Frano Foreiro,podastriješe svoje djelo papi Piju V.,koji ga dade tiskati pod naslovom:"Chatechismus ex decreto concilis tridentini ad Parrochos Pii V.Pont.Max.jussu editum".Sveti Pijo povjeri istim bogoslovima ispravak rimskog brevijara i misala.

x x x

Tijekom 17.i 18.vijeka Red je nastavio svoj apostolski rad pomiješan kao uvijek s poviješću Crkve i takav,da ga ni ovdje ne možemo u cijelosti opisati.

Izmedju opustošenih provincija,koje vrhovna vlast Reda nastojaše podići iz ruševina,časni spomen zaslužuje Irska radi svojih kušnja i hrabrosti.Protiv nje vodilo se ogorčeno progonstvo pod vladom Elizabete (1558-1603),nastavljeno zatim pod Cronwelom(1649 i slj.).Zbor u Rimu 1656.sastavio je žalosni konačni račun:od 43 samostana,što je Red posjedovao u Irskoj,više ne bijaše ni jednoga;od 600 redovnika,što Irska provincija je brojila još 10 godina ranije,jedva jedna četvrtija bijaše bijegom izbjegla smrti,ali je Irska uvijek ostala katolička.

Apostolski rad Dominikanaca na osobiti način razvio se u Francuskoj i Španjolskoj.....

Bratovštine Reda kao Andjeoska vojska,sv.Imena Isusova,a na osobiti način ona Krunice(Ruzarija) su se pod upravom Dominikanaca sjajno razvile.Kao dokaz služe nam mnogobrojna djela,koja su posvećena bilo običnom načinu Ružarja, bilo takozvanog vječnoj Krunici(Ružarja).Mnogi izmedju ostalih I.V.Bernard (+1696),preporučuju Ruzarij kao sredstvo,da se uputi u život molitve i u njemu brzo napreduje.Nema sumnje, da su Ruzarij(krunica) i njegove neizbrojne bratovštine mnogo doprinijele,da se u Francuskoj,kroz 17.st.razvio duh molitve,kao što su bratovštine sv.Imena Božjega i Isusova pomogle,da je bio suzbijen ondašnji veoma rašireni zaoobičaj psovke.Izmedju apostola Ruzarija treba na osobiti način spomenuti bl.Ljudevita Grignon iz Montfort-a,Dominikanskog Trećoredca, osnivača otaca Družbe Marijine i kćeri Mudrosti,velikog misionara pokrajine Poitou,Anjou,Vendeje,Bretagne i jednog dijela Normandije.Bratovština Andjeoske vojske,koju je osnovao u Louvain-u otac Deurwerders i koja ima za zaštitnika sv.Tomu Akvinca bila je podignuta u Avignonu oko 1660 po Ljudevitu Banzel profesoru na sveučilištu istoga grada.

Papa Pavao III.bijaše godine 1553.potvrdio bratovštinu

presvetog Sakramenta,ustanovljenu u Rimu u crkvi Minerve,te joj bijaše podijelio razne povlastice i oproste,koje su uživale slične bratovštine.Kad su se u Francuskoj umnožile bratovštine presvetog Sakramenta kao naknada za pogrde,počinjne od Hugenota,naravno da su tada dominikanci preuzeli upravu svog velikog pokreta euharističke pobožnosti.

Osobito radom gosp.Henrika Bremonda sve se bolje upoznaje obujam i dubina one obnove duhovnog života,koja daje pravu duhovnu veličinu Francuskoj Henrika IV.,Ljudevita XIII. i Ljudevita XIV.Ta je djelomično nastala kao reakcija protiv isključivo asketičkog i moralnog shvaćanja vrhunaravnog života.Takav život nije bio nikada uzor dominikanca, učenika sv.Tome,toga naučitelja milosti.Dominikanci moraju biti prožeti razmatranjem još prije nego se dadu na propovijedanje i naučavanje objavljenih istina.Njihov duhovni život, iako je pokazivao neizbježiva popuštanja i uza sva žalosna ustupanja duhu i načinu života,koji bijahu tudji njihovom, ipak se je uvijek razvijao uslijed velikih liturgičkih molitava i teološke nauke,u neprestanoj kontemplativnoj vezi s Bogom po nutarnjem vježbanju u bogoslovskim krepostima.Duhovnim piscima Reda u 17.v.,kad su htjeli da odgovore na poticaj, što je tolike duše privlačio nutarnjem životu,bilo je dovoljno da protumače dominikansku trdiciju i onu nauku sv.Tome,koja je tako zgodna da sigurno stvori kontemplativne duše.To su izmedju ostalih učinili Ljudevit Chardon /+1652/,Antonin Massonilić/+1706/,Aleksandar Piny/+1709/,Franjo Billecoq /+1711/.Otac Massnilić je na osobiti način razvio lijepu tomističku nauku o ljubavi-prijateljstvu,a Otac Piny onu ne manje lijepu o svetom predanju Bogu.A da i ne spominjemo sve one,koji su na tološkom području zajedno s tomističkom naukom o milosti branili i nauku,da je Bog apsolutno prvi pokretač u vrhunaravnom životu i to istodobno kao početak i kao objekt,koji iz njega izvire,koliko bi drugih dominikanaca zasluživalo,da ih navedmo izmedju pokretača i vodja duhovnog života u Francuskoj kroz 17.vijek,počinjući s Ocima Michaelis i Lequieu,od koje dvojice ovaj zadnji se je malo udaljio od tradicije Reda,pa sve do onog apostolskog Antuna Chernois /+1675/,koji je putem ruzarija poduzeo da uputi u liturgičku molitvu one seljake,čiju nam je neotesanost uz nešto pretjerivanja narisao La Bruyere.A da se radi uskog prostora nismo bili odlučili ograničiti samo na Francusku,pružili bi nam izmedju drugih Italija,Španjolska,Nizozemska svaka redom obilatog lijepog gradiva.

Od 13 - 18.v.znači šest stotina krasnog apostolskog rada.Tko bi mogao kazati,koliko je dominikanski Red izmirio duša,i koliko ih je očuvao od grijeha,koliko ih je prosvijetlio,utješio,vodio,posvetio?To su stvari,koje povijest ne može da znade,te koje su i onima,kojima se Bog udostojao upotrijebiti kao orudje,ostale su većim dijelom sakrivene.

IV. Apostolski rad u 19.i 2o.vijeku

Apostolska djelatnost Reda preuzela je takodjer svoj stari žar i stari opseg medju kršćanskim narodima.Na žalost,što se toga tiče,mi ovdje ne možemo iznijeti nego nekoliko kratkih i suhih napomena.

Apostolska služba dominikanaca u zemljama,koje su očuvale staru vjeru,okretno i s razumijevanjem prilagodila se je novim potrebama.U Francuskoj se je osobitim sjajem razvilo svečano propovijedanje korizme i adventa,ali bez štete po misije u pravom smislu,pa duhovne vježbe svećenicima, redovnicima i svjetovnjacima.Stolica Notre Dame u Parizu,osnovana i proslavljena po Ocu Lacordaire-u,i dalje je nalazila u radovnicima francuske provincije propovjednika,dostojnih njezinog svjetskog glasa.Izmedju tih spominjemo Oce Monsabre Janvier-a;posljednji je vršio izvanredno dugi i plodni apostolat.Dominikanci su u Engleskoj,a još više u Holandiji,uz redoviti apostolat medju katolicima započeli živi i veoma lijepo primljeni apostolat medju nesjedinjenim kršćanima.U Belgiji,na čelu O.Rutten sa svojim pomagačima,u Njemačkoj,Španjolskoj i t.d. Red je igrao važnu ulogu kod socijalnog kršćanskog odgoja i staleškog organiziranja radničkog svijeta. Socijalne sedmice,kojih ugled neprekidno raste u Francuskoj, uživaju suradnju Dominikanaca.Smotrom "Revue des Jeunes",raznim vjerskim poučavanjem,znanstvenom i praktičkom potporom, koju u obilatoj mjeri pružaju mnogobrojnim ustanovama,dominikanci obilato pridonose,da se sve više produbi umni,umjetnički,duhovni i apostolski život osobito kod mladeži jednog i drugog spola.Red je po čitavom svijetu razvio veliku djelatnost,da u sve društvene slojeve raširi i praktički organizira bratovštine ruzarija.Ova molitva,zahvaljujući osobito papi Leonu XIII.,danas uz onu noviju pobožnost presv.Srcu Isusovu igra jedinstvenu ulogu u duhovnom životu kršćanskog puka.Osobito se u tom apostolatu kao i u onom trećeg svjetovnog Reda odlikuju talijanski dominikanci.Bratovština presv.Imena Božjega i Isusovoga postala je u Sjedinjenim Američkim Državama, uz pomoć redovnika provincije sv.Josipa,jedan od glavnih čimbenika,u krilu kojih se organizira i očituje pobožnost i Katolička Akcija.Kongregacije trećeg samostanskog Reda sv.O.Dominika,koje su se izvanredno tokom 19.vijeka umnožile po čitavom svijetu,dokazuju uspjeh dominikanskog apostolata.Sve provincije Reda tiskanjem smotra,duhovnih knjiga i drugim raznim djelima uspješno rade oko održanja i razvitka kršćanskog duha i nutarnjeg života u najrazličitijim društvenim slojevima .

Izmedju velikih vjerskih manifestacija,koje je Red u Francuskoj u prvim počecima zaštićivao,spominjemo narodna hodočašća Gospi u Lurd i podignuće bazilike Srca Isusova na Mont-martre kao narodnog zavjeta.Ne možemo opisati onaj ponizni svagdanji apostolski rad dominikanaca,kojemu više od jednog stoljeća tolike duše duguju,da su bile uspješno pomagane u kršćanskom vršenju njihove zemaljske zadaće postignuću vječne sreće na nebu. / Bilješka : Da se upozna apostolski rad dominikanaca ovog posljednjeg rata,treba pratiti savremene dominikanske časopise/.

G L A V A IV.

MISIJE U DALEKIM ZEMLJAMA

Misijska djelatnost dominikanskog Reda od 13.vijeka do danas može se razdijeliti u tri razdoblja,od kojih prvo obuhvata 13.i 14.vijek,drugo ide od 15.do svršetka 18.vijeka a treće se razvija u 19.i 2o.vijeku.Tijekom prvoga dominikanci naviještaju evandjelje po istočnoj i sjevernoj Evropi, prednjoj i srednjoj Aziji,po sredozemnim obalama Afrike poganima,nesjedinjenim kršćanima,židovima i muslimanima.Tijekom drugog propovijedaju kršćansku vjeru crncima po zapadnoj i istočnoj obali Afrike,urodenicima zapadne i istčne Indije, Kine i Japana.Napokon u trećem oživljuju gotovo posvuda svoje misije,što su skoro bile prestale u prvoj polovini 19.vijeka.

I. Prvo razdoblje : 13. i 14.vijek.

Kao što se je kršćansko propovijedanje u 13.v.obnovilo u sebi,tako je isto izvan granica kršćanstva razvilo osvajalačku djelatnost,kakva se nije vidjela od apostolskih vremena . U rukama papa su dominikanci i franjevci povlašteni vršitelji toga probudjenog apostolata.

Sv.Dominik je za čitavog života velikim žarom gojio želju,dapače nakanu da otidje propovijedati evandjelje onim narodima,koji su stanovali s onu stranu Karpata i koje se nazivalo Kumanima.On je htio dobiti duše Bogu,a sebi mučeničku krunu.Ono,što njemu nije bilo dano da ostvari,evo poduzimaju njegovi sinovi,baštinici njegova duha.

Kad se je sv Jacint povratio u Poljsku,presadio je tamo novi Red.Već g.1228.mogao je kapitul u Parizu stvoriti provinciju od samostana,koje je on bio osnovao.Isto je uradio u Češkoj bl.Česlav,potpomognut od brata.Ali doskora ovo polje djelovanja nije sv.Jacintu dovoljno.On preuzima,da naviješta evandjelje u Pruskoj i Pomorju.Dapače evo ga,gdje prodire u skandinavske zemlje. I provincija Dacije,koja je takodjer osnovana na kapitulu 1228. i čiji su samostani nanizani s jedne i druge strane Baltičkog mora,dobrim dijelom mu duguje svoj opstanak.Kršćanska se vjera po njemu i po njegovoj braći naviješta u Kurlandiji,Litvi i Estonskoj.Možemo kazati,da je polovinom 13.v.Baltič ko more postalo dominikansko.Gotovo po svim zemljama,koje graniče s njim,biskupi se uzimaju izmedju dominikanaca.

Sv.Jacint smjelo je razvio svoja apostolska poduzeća prema istoku i dopro sve do neposredne blizine Tatara.Osnovao veliki samostan u Kijevu.Bježeći jednog dana ispred Tatara i noseći na svojim rukama ogroman kip bl.Djevice Marije,on je u Kijevu nad Dnjeprom razastro svoj plašt i na njemu kao u ladji zajedno sa svojom braćom prešao preko rijeke.Mala Rusija,u koju je lakše bilo prodrijeti,uživala je u obilatoj mjeri apostolski rad dominikanaca.Brat Gerard,poljski provincijal g.1232.dobije naslov rusinskog biskupa.Drugi Poljak, brat Bernard,slijedeće godine učinjen je biskupom Haliča.

Zatim brat Henrik,nadbiskup Pruske,Litve i Estonske,kao papin legat u Kijevu kruni kraljem Haliča Danijela,koji se je pomirio s rimskom crkvom.

Malo kasnije putuju iz Ugarske,gdje bl.Pavao upravlja provincijom,koju je on ustanovio,misionari Kumanima.Tamo se,poslije nekoliko god.veoma teškog i u prvom po - četku neuspješnog apostolata,stvara veoma revna krščanska zajednica,kojoj je prvi biskup brat Teodorik./Gerardus de Fracheto,Vitae Fratrum,str.150/Ali na žalost tatarska je provala dvaput uništila dominikanski rad,god.1241.i 1257.

Isto tako salaze braća god. 1233 iz Ugarske u Bosnu i okolišne zemlje.Ivan Nijemac,budući general Reda upravlja poduzečem s naslovom bosanskog biskupa.Brat Ponsa naslijedi ga 1238.Dominikanci,obodreni od pape,prodiru i do u srce balkanskog poluotoka:Srbije,Albanije,Bugarske,Rumunjske t.j.do predjela,koji podpadaju pod vlast istočnog rimskog carstva.Tu se združuju s braćom grčke provincije,osnovanom 1228.i čija se djelatnost proteže do Carigrada,gdje ona posjeduje jedan samostan.

U to je vrijeme čitava istočna Evropa bila orošena dominikanskom krvlju.U prvi red tih mučenika,kojih je ime više puta zaboravljeno,treba spomenuti onih devedeset Madjara,izmedju kojih bl.Pavla i onih četrdesetidevet Poljaka u Sandomiru,medju njima bl.Sadoka,koji su bili umoreni od Tatara,i to prvi 1241. a drugi 1260 godine.

U sito vrijeme dominikanci su počeli apostolsko djelovanje u prednjoj Aziji.A osobito su francuske i talijanske provincije preuzele tu tešku zadaću.Provncija sv.Zemlje, stvorena 1228.,bijaše ustanovljena i razvila se je usred općenitog zanosa,Pariški kapitul g.1230.,gdje je bl.Jordan Saksonac upravio javni poziv braći dobre vol je,ostao je slavan u Redu.Tek što je prestao govoriti od svega onoga mnoštva gotovo nitko ne bijaše ostao,tko se nije bio bacio ničice na zemlju moleći sa suzama i jecajem,da bude poslan u Zemlju, koju Krist bijaše svojom krvlju orosio.Kada je to vidio brat Petar iz Reimsa ,tadašnji francuski provincijal,podigne i baci se i on poput drugih ničice na zemlju i reče generalu: "Dobri učitelju,ne uzimlji mi tako milu braću.Inače pošalji i mene s njima.Ja sam također pripravan,da idem s njima u smrt.Ovaj se je ganutljivi prizor tijekom vijekova više puta ponovio.Samostani bijahu osnovani i u Palestini,u Siriji, i na Cipru.Naskoro je nastalo veoma živo apostolsko djelovanje medjeu nesjedinjenim kršćanima,dapače medju samim Saracenima.Brat Filip,provincijal sv.Zemlje,pišući g.1237.papi Grguru IX.,daje mu ovaj kratku pregled postignutih ili u skoroj budućnosti s nekom sigurnošću očekivanih uspjeha.Patrijarh istočnih Jakobita,koji je kao putnik došao u Jeruzalem s velikom pratnjom nadbiskupa,biskupa i redovnika ,podložio se je rimskoj crkvi i,u času kad se je vraćao,obukao se je u dominiknasko odijelo iz poštovanja prema Redu.Patrijarh egipatskih Jakobita kao i patrijarh nestorijevaca na istoku isto su učinili."Faraun" jakobitskih Egipćana dao je sigurnih znakova svoga dobrog raspoloženja.Brat Vilim iz Montferrata,za svoga boravka u toj zemlji,sklopio je prijateljske veze s "catholicus-om"istočnjačkih nestorijevaca i dobio je od njega obećanja puna nade.Maroniti na Libanu,koji su dobrćudni i u kojima nema tvrdoglavosti,već su dulje vremena bili sjedinjeni s crkvom nastojanjem dominikanaca,Jedino

Grci ostaju u svojoj pakosti./Quetif et Echard,Scriptores Ord.Praed.,sv.I.str.1o4/ Grgur IX.je to dobro znao.On im g.1233.bijaše poslao braću Huga i Petra,koji ne postigoše ništa drugo nego sastanak sabora u Niceji,na kojem se bija- še očitovala prevrtljivost patrijarhe Germana i biskupa. " Šaljem braću u Armeniju",zaključuje provincijal sv.Zemlje, "da tamo nauče jezik,i otvaram u svim našim samostanima ško- le za jezike,osobito arapski."

Iz Evrope su nova braća bez prekida stizala.Do- skora bijahu Cilicija,obale Crnoga mora,Georgija s domini- kanskom biskupijom i velikim samostanima u Tiflisu,Perzija i velika Armenija trajno zaposjednute po dominikancima.

Pape bijahu stvorili smjeli nacrt,da u borbu, koju su zapadni kršćani vodili protiv Saracena,udju i Tata- ri.G.1245.papa Inocencije IV.pošalje kanu dvostruko poslan- stvo,sastavljeno na polovicu od dominikanaca i na polovicu od franjevaca.Dominikanci,koje je vodio brat Ascelin Lombar- dijac i koga su pratila tri brata Francuza,krenuli su preko istoka i Carigrada.Na putovanju im se pridružio brat Andrija iz Longjumeau-a.Braća,kad su prispjela do poglavice,koji je zapovijedao tatarskom vojskom u Perziji,zatražiše da budu pripušteni lično kanu.Započeše pregovori o iskazima pošti- vanja,koja mu poslanstvo ima da iskaže. "Mi ćemo mu rado is- kazati onaj znak poštivanja",odgovori Ascelin,"što ga redov- nici u Evropi iskazuju vladarima i knezovima." "A koji bi to bio?" zapita tatarski poglavica.Redovnik podigne rub kukulji- ce,kojom mu je glava bila pokrivena.Tatar je našao,da je to premalo,te se veoma rasrdi i dade ga baciti u tamnicu zapri- jetivši mu se smrću.Ovi su redovnici znali čuvati svoj polo- žaj i čast kršćanstva,koje su zastupali.Brat Andrija iz Lon- jumeaua g.1249.opet je otišao Tatarima,ovaj put poslan od sv.Ljudevita.Na drugom lionskom saborugod.1274.nalazilo se poslanstvo kana Obaghe.Ovo poslanstvo je vodio i služio mu kao tumač domonikanac brat David.

Naslovi pisama što su ih pape upravljale Redu, nabrajaju na dugo i slikovito imena naroda ,kod kojih su do- minikanci vršili svoju apostolsku službu.Evo jedne,o kojoj čitamo na početku pisma Inocencija IV.iz god.1253.:"Inocen- cije je biskup,sluga božjih službenika,svojim dragim sinovi- ma,koji idu Saracenima,Poganima,Grcima,Bugarima,Kumarima,Go- tima,Zikorkorcima/?/Rusinima,Jakobitima,Nubijcima,Georgijan- cima,Ormerima,Indijancima,Moskovitima,Tatarima,Ugrima Velike Ugarske,zarobljenim krščanima kod Tatara i drugim poganskim narodima na istoku i drugamo....."Pape su od časa do časa ponovo iskazivale znakove svoga povjerenja dominikanskom Redu i hrabrili njegovu revnost.Tako je KlementIV.god.1264.na po- nuku jednog misionara,brata Vasinpacea, naredio generalu da ponovo šalje redovnike Tatarima,Etiopljanima,Indijancim ,Nu- bijcima,Saracenima na istoku i na jugu.

U prvim godinama 14 vij.pojavljuje se iznenada pred nama već dobro uredjena kongregacija "brače putnika" Njom je upravljao god.1312.s naslovom drugi generalni vikar brat Franko iz Perugi-a,kad joj general Berengarije iz LOndare dade konačna Pravila.Od sada je ona,kao posebna i trajna za- jednica,obuhvatala dominikance,koji su se posvečivali naviješ- štavanju Evandjelja u istočnoj Evropi i prednjoj Aziji.UPeri na Bosporu i u Caffi na Crnom moru posjeduje dva velika samo-

stana,u kojima se nalaze škole za jezike.Ima pravo da prikuplja članove iz svih provincija Reda.

Već od početaka bila je Perzija,a još prije,ona zemlja,koju su tada nazivali Velikom Armenijom,glavno pozorište djelatnosti braće"putnika"God.1318.veliki papa Ivan XXII.na molbu brata iz Gerugia uredio je tamo katoličku hierarhiju . Bratu Franku,koji je bio učinjen nadbiskupom u Sutanich,bila su dodijeljena šestorica kao podredjeni biskupi a svi članovi dominikanskog Reda.

Od tog zajedničkog apostolskog rada braće "Putnika"u Perziji s posebnim sjajem ističe se rad i lični podhvati biskupa u Maraghi,Bartula Malenoga.On je stekao revnih učenika izmedju armenski monaha.Jedan od njih ,Ivan iz Cherme, posljije njegove smrti osnuje po Pravilu sv.Augustina i dominikanskim Uredbama društvo sjedinjene braće ili Unitatora. Ivan XXII odobri ga,a malo kasnije Inocencije VI. podloži ga pod vlast generala Reda.Sjedinjena braća pod upravom domikanaca,čije odijelo nose i čiju liturgiju slijede,lijepo napreduju.Tijekom vremena sve su se više izjednačivali.s Redom tako da su u 16 vij.sačinjavali "provinciju Nexiovan u Velikoj Armeniji."Nije joj manjkalo ni mučenja dapače ni progonstava,bilo sa strane Tatara bilo sa strane Turaka,a koj a su kadkada podjarivali nesjedinjeni Armenci.

Kad je pod neprekidnim turskim udarcima nestala,"braće Unitatoraca"i njihovog djela,bijahu već davno turskim osvajanjima uništene dominikanske naseobine u prednjoj Aziji. Kongregacija je bila dvaput raspršena,prvi put posljije"Crne kuge"koja ju biješe doslovce uništila,a opet je službeno bijaše uspostavio Grgur XI.iPio II.Konačno je nestalo je u 17 vij.Uostalom vrhovna upravo nad evandjeoskim djelovanjemm u poganskim zemljama imala je preći u ruke Kapitula za širenje vjere./1622/

X

X X

Već od prvih vremena bijaše postala Španjolska glavno i najbljiže pozorište apostolskog dominikanskog rada,izmedju Židovima i Maurima.Sv.Rajmund iz Penford-a bijaše marljivi i oštroumni pokretač.U sporazumu s generalom Reda,Ivanom Nijecem,otvori u Barceloni god. 125o u samostanu školu arapskog jezika,u samostanu Murciji školu Židovskoga,a malo kasnije drugu školu arapskoga u samostanu u Tunis-u.Rajmund Martin, koji će 1278.obželodaniti svoje glasovito djelo "Pugio Fidei" imajući pred očima rasprave sa Židovima,bijaše jedan iz prve skupine učenika,koji bijahu dodijeljeni samostanu i školi u Barceloni.Isto je tako na molbu sv.Rajmunda i da pomogne u njihovom apostolskom radu medju Maurima sv.Toma g.1258.-6o. sastavio svoju "Summa contra gentes".Redovnici su vezivali svoje apostolsko djelovanje s narodnim prodiranjem i osvajanjem i radom Španjolske inkvizicije,dok maurska prevlast nije bila potpuno uništena.U 15.v.sv.Vincencije Ferrer obnovit će čudesnim uspjehom tradicionalno dominikansko apostolsko djelovanje medju Židovima.

Dominikanci su bez oklijevanja prešli iz španjolske na afričku obalu.Brat Dominik dobio je g.1225.naslov biskupa Maroka.Honorije III.,da bi olakšao njihovu zadaću,dopusti misionarima,da se glede kose,brade i odijela mogu prilagoditi.

mjesnim običajima.I tako je doskora duž čitave berberinske obale bilo dominikanaca.Na osobiti način su mogli mirno živjeti u Tunisu.Tamo je bio osnovan znameniti samostan sa školom arapskog jezika.Tu i tamo bile su uredjene kršćanske općine,u prilog kojih su pape obnovili nekoje stare biskupske naslove.Još u 15. i 16.v. nosit će ih dominikanci,često kao uspomenu na svoje apostolsko djelovanje u Africi kroz dva predhodna vijeka.Brat Bonhorme,jedan od tih misionara,kojega je Klement VI. g.1343 učinio biskupom Maroka,ostavio je važnih spisa i glas vrlo vrijednog poznavaoca židovskog i arapskog jezika.

II. Razdoblje : od 15. do 18. vijeka.

Ali oko polovice 15.v. s velikim pomorskim poduzećima Portugalaca,evo se otvara novo razdoblje u apostolskom radu dominikanaca."Zeleni" rt bi oplovljen g.1445. a g.1486. onaj Dobre nade.Vasco de Gama g.1498.ploveći uz istočnu obalu Afrike dopro je sve do Melinde /Zanzibar/,udari ravno put istoka i doplovi u Kalabar na zapadnoj indijskoj obali.Doskora je čitava afrička obala od Zelenog rta do Zanzibara,motrila kako prolaze,a djelomično se i naseljavaju portugalski dominikanci .U okolini Zelenog rta na Zlatnoj obali,u Kongu, Angoli,a na istočnoj obali u Sofali osnovane su kršćanske općine i postepeno se razvijaju.Znamo za biskupe dominikance na Zelenom rtu g.1533, sv.Tomu na istoimenom otoku iz g. 154o, Konga-Angole,sv.Pavla de Loanda g.16oo.U 17.vijeku kraljevstvo Sofala bijaše kršćansko.U dominikanskom redu sačuvala se uspomena o jednom knezu kraljevske porodice,koji je stupio bez sumnje kao prvi crnac u Red,u kojem je pobožno proživio.

God.15o3.otplovio je Albukerk iz Lisabona za istočnu Indiju vodeći sa sobom četu misionara dominikanaca,kojom je upravljao fra Dominik iz Souze,njegov ispovjednik.Na povratku u Portugal i na izvještaj fra Dominika iz Souze,kralj Emanuel sloni papu Aleksandra VI. da je imenovao fra Eduarda Nuneza upraviteljem portugalskih Indija s naslovom biskupa Laodiceje.G.15o5. Albukerk je ponovno otplovio s Dominikom iz Souze i jedanaestoricom drugih dominikanaca. U Ormuzu, gdje se je 15o7 iskrcao,jedan od njih Ivan Kruničar/de Rosaire/ poduzme prve korake za osnutak onog samostana,iz kojega se evandjeosko propovijedanje imalo ra zviti po Perziji i Arabiji. G.151o.Dominik iz Souze zaposjedne lično u Kristovo ime Gou,budući glavni grad portugalske Indije. G.1513. dominikanci su na Ceylonu,gdje su raširili kršćansku vjeru, koja se je doskora lijepo razvila,no koju će Holandjani vijek i po kasnije uništiti.Malo poslije imenovani su biskupi,po čemu se dade razabrati brzo širenje evandjelja : Fra Ambrozije imenovan je od Klementa VII. g.1526. nadbiskupom Cochina g.1535.Fra Ivan iz Riperia postavljen je biskupom Kalkute.

U početku bijaše portugalska provincija preuzela samo teški teret indijskih misija.G.154o. na poticaj i pod upravom Diega Bermudeza,koji bijaše rodom Španjolac,ali koji je obavljao u Lisabonu službu podstarješine,bi osnovano pod imenom Kongregacije sv.Križa u Indijama jedno posebno društvo koje se imalo brinuti za održavanje i napredak započetog djela.Kapitul u Salamanki g.1551.potvrdio je službeno njegov

opstanak,i to društvo potrajalo je sve do početka 2o.vijeka.
G.1548.Diego Bermudez s jedanaestoricom drugova iskrcao se je u Goi.Osnovani bijahu samostani u Goi,koja će kasnije imati tri,a jedan od tih s teološkim fakultetom,u Negapatnam,Sao Tome u Meliapuru i t.d. Pavao IV.g.1557 mogao je definitivno stvoriti crkvenu hierarhiju. Goa bi uzdignuta na čast nadbiskupije,a kao podružne biskupije Cochin i Malaka, koje su bile pridržane dominikancima.

Jedan drug Bermudezov,Gaspard od Križa,prvi je prodro u unutrašnjost Kine.G.1569.bi imenovan biskupom Malake. Početkom 17.vijeka portugalski dominikanci proširili su evandjelje po Birmaniji.

X

X X

Istodobno su bili Španjolska i španjolski dominikanci zaposleni još većim pothvatima.Kolumbo,čiji smioni ali mnogo napadani nacrt bijaše uspješno podupro na kastilskom kraljevskom dvoru dominikanac Diego iz Deza,otkrio je g.1492.otočje Lucayes, a god.1493.Antile,a g.1498.američko kopno.

Već 151o.su dominikanci na sv.Dominiku /Domingo/ a malo poslije na Porto-Rico i Kubi.Odatle su sišli na kopno i nastavili na obalama Venezuele,u Panami i Meksiku.U svim prvim godinama na osobiti su se način istakla svojom revnošću u širenju evandjelja i svojom odanošću Indijancima dva čovjeka :Antun de Montesinos /+1545/i Bartol de las Casas /+1566/.Ovaj posljednji,koji u početku bijaše svjetovni svećenik,bijaše imenovan po kardinalu Ximenesu g.1516.zaštitnikom Indijanaca.Stupio je u Red 1523; bio je postavljen biskupom Chiape u Meksiku 1544.,a umro u Madridu 1566,kamo se starac od 8o godina bijaše vratio da prosvjeduje protiv nepravednog postupka,kojemu bijahu izloženi Indijanci.

Na kopnu bijaše.Meksiko od g.1525.sa Dominikom de Betanzas/+1549/ glavno pozorište dominikanske apostolske djelatnosti i ognjište,odakle će se postepeno razviti po središnjoj Americi.Kad je 1532.Franjo Pizarro poduzeo osvojenje Perua,imao je za duhovnika svojih četa svoga nećaka Fra Vincenca iz Valverde.Ovaj.ozlojedjen nečovječnim postupkom osvajača prema Indijancima,povrati se u Španjolsku da izvijesti Karla V.o onomu,što se dogadja.Car ga posla natrag u Peru kao biskupa Cuzeo-a davši mu k tome svojim kraljevskim pismom službeni naslov zaštitnika i braniča Indijanaca.Kako je napredovalo šire nje evandjelja,tako se je korak za korakom širio i uredjivao Red.Na kapitulu u Rimu 153o.bi osnovana provincija sv.Križa,koja je obuhvatala sve samostane utemeljene ili što su se imali utemeljiti u novo otkrivenim zemljama.Na 11.srpnja 1532.odijelio je papa Klement VII.samostane Meksika od provincije sv.Križa, a da stvori nezavisnu provinciju pod naslovom sv.Jakova.General Reda Augustin Recuperati,ovlašten od Pavla III. uredi kao provinciju samostane osnovane u Pežu,koji su do tada pripadali provinciji sv.Križa. To bijaše provincija sv.Ivana Krstitelja u Pežu.koja je osnovana 154o.Kao što je provincija sv.Križa imala svoju univerzu u kubi,ta ko je provincija sv.Ivana Krstitelja od 1553.god.

posjedovala svoju u velikom samostanu u Limi.Slijedećeg vijeka sv.Ruža iz Lime /+1617/,blaženi Martin Porres /+1639/ i Ivan Massias /+1656/ svjedočit će o njezinom bujnom životu. Istoga vijeka kad je nastala,ona se diči,da je imala kao utemeljitelje ili kao sinove : Vincenca iz Valverde,biskupa Cuzco,mučenog s drugovima na otoku Puna g.1543;Jerolima Loyasa, nadbiskupa Lime /+1575/;Fra Dominika sv.Tome,apostolaCordilliera,pisca prve slovnice Quichua/+1560/;Fra Garciu iz Toleda, koji je prije bio ispovjednik sv.Terezije /+1625/ i t.d.

God.1551 okolica Chiapas-a,na jugu Meksika,Gvatemala,Honduras i Nikaragua bijahu najprije uredjeni kao kongregacija a zatim kao provincija sv.Vincenca od Chiapasa. God.1549.O.Antun iz Valdeviesco,biskup Bikaragua pogine pod udarcima Španjolaca,jer je branio Indijance.Još god.1551.samostani Nove Granade bijahu sabrani u kongregaciju sv.Antonina,a zatim 1572.u provinciju. Tamo je od 1562 -1569.sv. Ljudevit Bertrand vršio svoj čudesni apostolat.Nova provincija imala je takodjer svoju univerzu u Santa-Fe de Bogota. Poslije dodje na red Ekvator,te u njemu bi ustanovljena provincija sv.Katarine de Quito /1580/,koja je nastajnog vijeka imala u Quitu bujnu univerzu. Na osobite se je način širilo propovijedanje evandjelja iz Ekvatora u unutrašnjost kopna prema istoku.God.1592.osnovana je u Chile,u kojoj dominikanci bijahu prvi vijesnici evandjelja,i u kojoj su mnogi poginuli mučeničkom smrću,provincija sv.Lovre s velikim samostanom-univerzom u Santiagu.Veliki razvitak Reda u Meksiku god. 1596.prisilio je,dasse razdijeli provincija sv.Jakova i da se stvori druga pod imenom sv.Hipolita od Oaxake.Napokon na početku 18.vijeka na obalama Atlantskog oceana bi podignuta provincija sv.Augustina od Buenos-Ayres,kći čileanske provincije.

Dakle latinska Amerika dobrim dijelom duguje svoju kršćansku vjeru i naobrazbu dominikanskom Redu.

Španjolci su 1543.imali naseobina na Filipinima. God.1570.zaposjedoše otok Luzon.Novo polje apostolata otvaralo se Španjolskim dominikancima,koji tada bijahu u najljepšem cvatu.Sama provincija Španjolske brojila je neke dvije hiljade redovnika.Saučenik i takmac Banez-a i Medine na dominikanskoj univerzi u Salamanki,Dominik Salazar,koji je bio misionar u Meksiku i na Floridi,bi od Filipa II.izabran god. 1579.prvim biskupom Manile i Filipina.Brat Ivan Hrizostom iz Meksika,imenovan vikarom kongregacije,što se je stvarala na Filipinima,god.1587.iskrca se na Manili sa trideset i dva redovnika,koje ponajviše bijaše prikupio u Španjolskoj.Medju njima se isticahu Mihovil Benavides,kasnije biskup Nove Segovije i Petar Soto iz Burgosa,koji se netom iskrca,položi temelje budućoj univerzi u Manili javnom obranom teza,prije nese je zakopao u najdivljije predjele otoka Luzona.God.1592. od dominikanskih naseobina po arhipelagu bi stvorena provincija sv.Ruzarija.Podmladak je dolazio u velikom broju iz Španjolske.Bl.Alfons Navarete dovede sobom 1610.dvjesta redovnika. God.1625.zabilježeno je više mučenika na otoku Luzonu.Isto u Cambodge-u na završetku 17.vijeka.

Iz Filipina redovnici su prešli u Japan 1601,u koji su do tada smjeli ići samo isusovci,ali koji Siksto V. bijaše otvorio franjevcima i drugim redovnicima.Pod upravom bl.Alfonsa Navareta,koji bi imenovan provincijalnim vikarom 1611.,nova misija je lijepo napredovala.Ali naskoro je buk-

nulobijesno progonstvo,kojemu bl.Alfons,svi njegovi drugovi i veliki broj kršćana podniješe 1617. i 1622.užasno ali slavno mučeništvo.Od dvije stotine i pet mučenika,što je 1867. proglasio blaženim Pio IX.;više od polovice pod raznim naslovima pripadalo je dominikanskom Redu.Japan je 1640.poduzeo stroge mjere,koje su katoličkim misionarima zabranjivale pristup na njegovo tlo.

Kina takodjer bijaše blizu.Već 1555.Portugalcu Gaspardu od Križa bijaše uspjelo da se nastani u Kantunu, odakle bi nekoliko godina kasnije protjeran.Španjolac Mihovil Benavides divnom neustrašivošću obnovi g.1589.njegov pokušaj.Ali netom se iskrca,bi prognan.No filipinski dominikanci,koji se na tim otocima bijahu predali osobitim žarom oko obraćenja kineskih useljenika,posjedovahu g.1587.samostan u Macao-u,južno od Kantona.God.1626.urediše misije i osnovaše sjemenište na velikom otoku Formozi.Kina ih je bez prekida pritezala.Naskoro su došli u Fo-Kien,gdje je prvom kineskom mučeniku bl.Franji Capillas,odrubljena glava 1640.U 18.vijeku je dominikanska kineska misija po drugi put proslavljena mučeništvom u osobi bl.Petra Sanz i njegovih drugova.

Tonkin je primio dominikance 1676. I ovog puta su došli iz Filipina.Vikarijat istočnog Tonkina bi stalno predan Redu 1677. I tamo je progonstvo u dva maha stvorilo mučenike : bl.Ignacija Delgada i njegovih dvadeset i pet drugova 1836. i bl.Jeronima Hermosilla i njegovih sedam drugova 1861 god.

Budući da su Antile u 18.vijeku većim dijelom prešle u francuski posjed,kongregacija sv.Ljudevita,a kasnije tuluska provincija su razvile tamo plodonosan apostolat. O.Ivan Krstitelj Labat,odgojen u samostanu Naještenja u Parizu,oštroumni promatrač i zanimljivi pisac,razvio je tamo od 1692 do 1705.veoma plodno djelovanje.Dominikanska misija na Antilama,upravljana vikarom imenovanim od generala Reda, potrajala je do revolucije.

X

X X

III.Današnje stanje misija

Evo stanja naših misija 1957/cf.Analecta O.P.66,1958, str.308 -309 /:

Misije u pravom smislu riječi :

			Bisk.	Sveć.	Koop.
1.Afrika/Južna/		engleska prov. /ima tu i urodjenika: 1 sveć.4 brata stud. i 1 kooperator/	-	19	-
2.Amoj	Kina	filipinska	-	-	-
3.Bak-Ninh,Sjev.Vietnam		"	-	1	-
4.Bejrut	Liban	Sv.Josipa SAD	-	3	1
5.Kairo	Egipat	francuska	-	12	-
6.Kanelos	Ekvador	Sv.Katarine Quito	-	8	10
7.Kasablanka,Maroko,		francuska	-	7	-
8.Charlottenlund,Danska,		francuska	-	5	-
9.Kolombo	Ceylon	filipinska	-	3	1
10.Carigrad	Turska	pijemontska	-	4	2

		Provincija :	Bisk.	Sveć.	Koop.
11.Kurasao	Hol.Antilje	holandska	1	62	-
12.Dakar	Senegal	lionska	-	4	1
13.Duala	Kamerun	francuska	-	4	-
14.Foochow	Kina	filipinska	-	-	-
15.Funing	"	"	-	-	-
16.Grenada	Engl.Antilje	enleska	1	15	-
17.Gvadelupa	Fr.Antilje	tuluska	-	5	2
18.Hajfong	sjev.Vietnam	filipinska	-	-	-
19.Hanoj	" "	lionska	-	4	-
2o.Helsinki,	Finska	francuska	-	3	-
21.Hongkong		filipinska	-	25	1o
	/Tu su još urodjenici:31 brat student,1o novica-klerika, 1 novic-kooperator/				
22.Japan		filipinska	-	21	-
23.Japan		kanadska	-	31	7
24.Koašijung,	Formoza	filipinska	-	31	1
25.Košijung,	Formoza	sjev.Njemačka	1	1o	-
26.Kienow	Kina	sv.Josipa SAD	-	-	-
27.Kroonstad,	Juž.Afrika	holandska	1	26	-
28.Lagos	Nigeria	sv.Alberta SAD	-	3	-
29.Langson-Kaobang,	Sjev.Vietnam,	lionska	2	2	-
3o.Leopoldopolis,	Belg.Kongo,	belgijska/fl./	-	4	-
31.Lund	Švedska	francuska	-	4	-
32.Maldonado,	Peru	španjolska	2	28	16
33.Mosul	Irak	francuska	-	16	-
34.Multan	Pakistan	rimska	1	21	-
35.Multan	"	sv.Josipa SAD	-	8	1
36.Nijangara,	Belg.Kongo	belgijska/fl/	1	73	12
	/Ima tu i urodjenika : 2 svećenika,13 braće studenata,15 br.koop., 6 novica-kooper./				
37.Oslo	Norveška	francuska	-	7	-
38.Port of Spain,	Trinidad,	irska	1	51	-
39.Sajgon,	Juž;Vietnam,	lionska	-	7	1
4o.Smirna	Turska	piemontska	-	5	1
41.Sokoto	Nigeria	sv.Albert SAD	-	3	1
42.Solomon	Sol.Otoci	australijska	-	2	2
43.Stockholm,	Švedska	francuska	-	7	1
44.Taj-Binh,	Sjev.Vietnam,	filipinska	-	-	-
45.Tingchow,	Kina	sjev.njemačka	-	-	-
46. Južni Vietnam		filipinska	-	37	12
	Ukupno :		11	58o	92

Misije u širem smislu riječi:

1.Batanes.	Filip.Otoci	filipinska	1	6	-
2.Bertrania,	Katatumbo	kolumbijska	-	17	-
3.Conceicao,	Brazilija	brazilijska	1	4	1
4.S.Fernand de Apure,	Venezuela	filipinska	-	45	2

Osim toga mnogo braće radi u Srednjoj i Južnoj Americi i drugdje,prožeti duhom misionarskim :

	Bisk.	Sveć.	Koop.
1.Španjolska prov.ima u Sred.i Juž.Amer.	-	1oo	24
2.Tuluska prov.ima u Montevideo/Urugvaj/	-	4	-
3.Lombardijska prov ima u Braziliji	1	2o	7
4.Aragonska prov.ima u JužAmerici	-	2o	5
5.Sicilska prov.ima u Chile	-	1	-
6.Andaluska prov.ima u Sred.iJuž.Americi	-	5o	1o
7.Holandska prov ima u Puerto Rico	-	34	-
8.Piemontska ima u Boliviji	-	4	-
9.Malteška prov.ima u Braziliji	-	3	-
1o.Provincija Sv.Marka ima u Japanu i Pakistanu	-	2	-
11.Austrijska prov.ima na Formozi	-	1	-
12.Prov.Sv.Alberta SAD ima u Boliviji	-	2	-

Ukupni broj naših misionara iznosi : 14 biskupa, 893 svećenika i 141 brat kooperator.Osim toga iamo tri apostolska prefekta i jednog poglavara samostalne misije.

Spomena je vrijedno i to,da filipinska provincija ima više od sto braće iz Kine,Indokine,Japana,Koreje i Filipinskih otoka.

/ Bilješka ; Ovdje u originalu,dolazi Glava V. : Red u službi rimske crkve i kršćanstva, koji radi nedostatka prostora izostavljamo /.

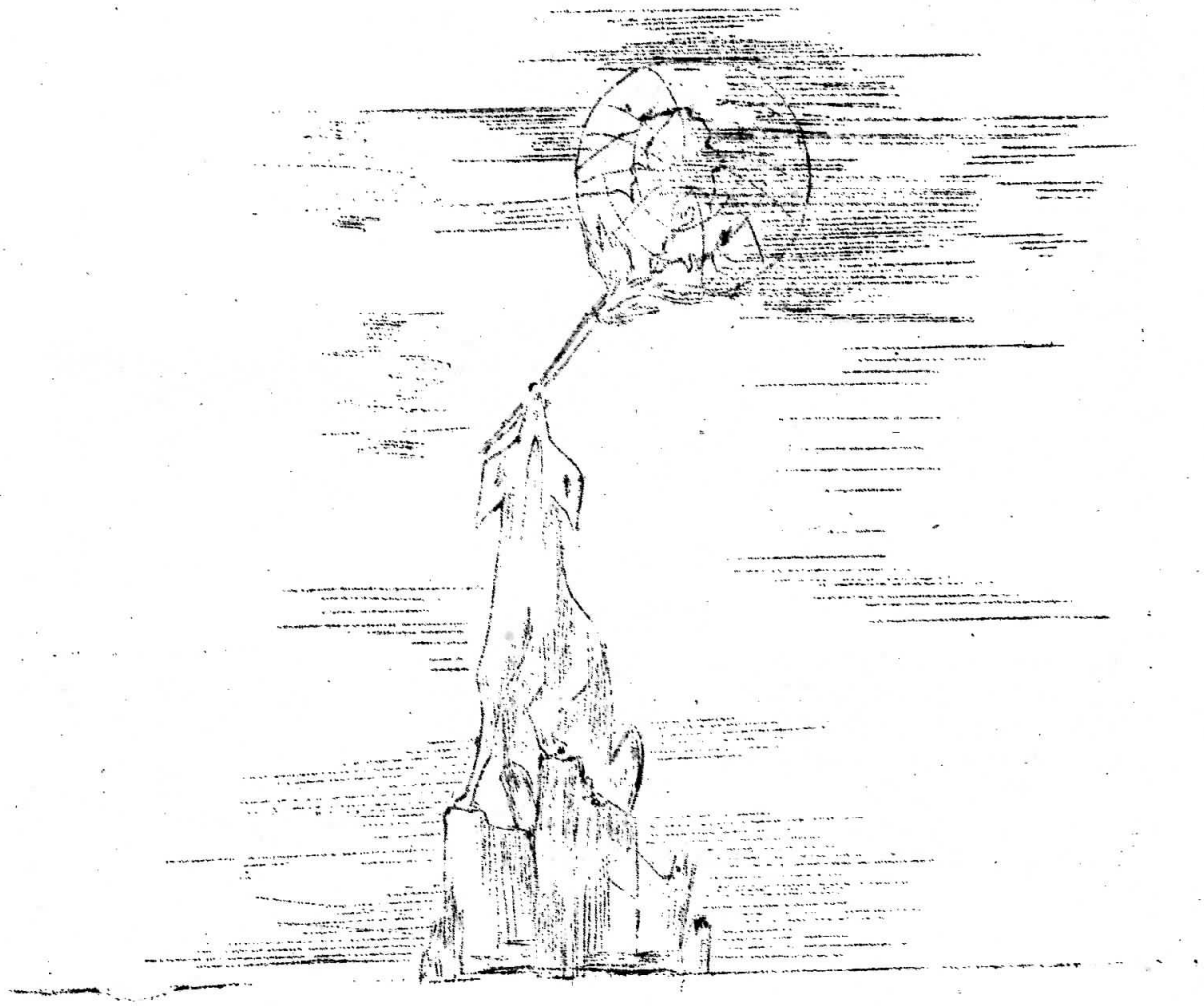

T R E Ć I D I O

Redovnički život

U dominikanskom Redu prava jedinica nije redovnik, nego samostan. Jedino samostanska zajednica pozvana je, da u čitavom svom opsegu oživotvori opširan i krasan program dominikanskog života. Ona sama to i može. I podpuno to može samo u velikim samostanima, u prvom redu u samostanima novicijata i nauka. Kratki opis redovničkog života, što ga niže iznosimo, a kokav se danas kod dominikanaca provodi, izravno se odosi na ono što se vrši u samostanima nauke naših francuskih provincija.

Poznat je tradicionalni uregjaj samostanskih zgrada koji dominikanci uz sve poteškoće i nestalnost savremenog života nastoje podržavati svim svojim silama. S njihove strane nije to samo prijanjanje uz prošlost, već i razborita primjena temeljnih načela psihologije, koja za život kao i za sliku traži udešeni okvir. Oko pravokutnog ili četvornog dvorišta nalazi se klaustar ili trijem na stupovima, koji je kod nas redovito zatvoren i kojemu jednu stranu sačinjava crkva, Pristupačna javnosti i s pravom kolegiate. Ispod toga trijema otvaraju se zajedničke prostorije, kapitul, školske dvorane, blagovaonica i t.d. Nad trijemom i gore spomenutim dvoranama, na one tri strane osim crkve, nalazi se spavališta/dormitori - umi/. To su dugi nizovi pojedinačnih sobica, rasporegjenih s jedne i druge strane širokog središnjeg hodnika, na kraju kojega se podiže Gospin oltar. Prostrana samostanska knjižnica, za čije uzdržavanje ih redovito povećavaju postoje strogi propisi, nalazi se u blizini spavališta, ako nije u prizemlju. Neprestani muk vlada u spavalištima, budući da nauk na osobiti način traži takvu zaštitu. Jedini ulaz svim samostanskim prostorijama su vrata uz koja bez prekida stoji brat vratar i uz koja se takodjer nalazi prostorija za primanje posjeta i gostiju. Pomoćne prostorije i vrtovi nalaze se uzduž samostanske zgrade i sve ogradjeno ogradom od vanjskog svijeta. Ženske mogu stupiti samo u dio samostanske crkve, koji je pridržan vjernicima i u prostorije za primanje, što se nalaze na samostanskom ulazu. Ni muškarci ne mogu biti pripušteni ni u klaustar, ni u zajedničke prostorije u koje se kroz klaustar ulazi, a osobito u spavalište bez opravdanog razloga i rijetko. Redovnici sa svoje strane ne izlaze iz samostana osim s dopustom i poslije nego su dobili blagoslov stariješine, da vrše svoje službe ili radi drugih opravdanih razloga.

U tom praktičnom, skladnom i mirnom okviru razvija svoj bujni život čvrsto uredjena zajednica. Čitava je postavljena pod duhovnu upravu svoga starijega, ali se dijeli u čete tri skupine, djelomično neovisne, kojih pojedinačno djelatnost sačinjava zajednički život. Pod duhovnim vodstvom učitelja koperatora i pod praktičnom upravom prokuratora, obojica imenovana od priora u njegovom vijeću, petnaestak braće kooperatora svojim požrtvovnim i marljivim radom osiguravaju redoviti tok vremenitih službа, potrebitih za život zajednice: služba na,

u sakristiji,u kuhinji,u blagovaonici,u praonici,krpanje i re djenje rublja,čišćenje zajedničkih prostorija,rad u vrtovima i pomoćnim zgradama.Ovi su kroz šest mjeseci postulantes,zatim obavljaju godinu kušnje,polažu jednostavne zavjete na tri godine,poslije kojih ih opet obnavljaju na tri godine i tada su konačno pripušteni da polože svečane zavjete,koji ih čine redovnicima u kanonskom značenju te riječi.

Predjimo na braću klerike.Poslije godine novicijata/kušnje/bivaju pripušteni da polože jednostavne zavjete na tri godine te odlaze u samostan nauka,u kojem istodobno stanuju zavjetovani novaci da se priprave na svečane zavjete, koje imaju položiti poslije svršenog ovog trogodišta i na svećenstvo koje će primiti tek iza kako su studirali četri godine javni tečaj teologije.Oni sačinjavaju posebnu skupinu, koji i usred samostanske zajednice čuvaju posebne prostorije i za svoj redovnički odgoj povjereni su isključivo učitelju za zavjetovanih novaka,kojemu pomaže podučitelj.Jednog i drugog imenuje provincijalni kapitul ili provincijal u svom vijeću, i u vršenju svoje službe,izravno ovisi o provincijalu.Zavjetovani novaci sudjeluju u redovničkom životu zajednice,a osim toga imadu neke posebne pobožne vježne,a osobito duhovne pouke,koje im njihov učitelj drži dva put sedmično.

Zavjetovani novaci istodobno su i učenici.S mladim redovnicima,koji su već zaredjeni i već izašli iz novicijata,ali još nijesu dovršili svoje nauke,koje/u francuskim/ provincijama traju sedam godina,s lektorima ili profesorima, kojima je povjerena zadaća da ih poučavaju i koje imenuje provincijal,sačinjavaju oni kolegij/filozofsko-teološko učilište/.Na čelu kolegija nalazi se regent /rektor/nauka,imenovan od generala Reda na prijedlog provincijala kao i baccalaureus kolegija i učitelj učenika,koji zajedno s njime sačinjavaju upravu.Ovaj kolegij ili Studium generale,koji obuhvata dva fakulteta:filozofije i teologije,viši je,univerzitetskog studija,otvoren stranim učenicima,i koji je od rimskog pape dobio vlast da može podjelivati akademske časti u filozofiji i teologiji uključivši i doktorat.Filozofske nauke traje tri,a teološke četri godine.Praktične vježbe podpunjavaju predavanja u pravom smislu.Znanstvena djejatnost sačinjava veoma znatan dio svagdanjeg života.

Redovnici svećenici,koji svršivši sveukupne nauke i dobivaju pravo,da mogu pod raznim oblicima obavljati apostolsku i naučnu zadaću Reda,sačinjavaju s priorom,pod čiju su vlast izravno postavljeni zajednicu otaca.Učitelj novaka u profesor predstavljju najstariji sastavni dio.Iz krila te zajednica stvara se samostansko vijeće i prior,u sporazumu sa spomenutim vijećem bira svoje glavne suradnike: podstarješinu,učitelja kooperatora,ekonoma,knjižničara,glavnog sakristana i t.d.Ova zajednica otaca osigurava unutar samostana vodjenje duhovnih vježba bilo zajedničkih bilo pojedinačnih,a izvan samostana razne propovijedi koje se mogu tražiti.Mladi redovnici i svećenici,koji još nijesu dovršili svoje nauke,ali koji su svečano zavjetovani i već su proboravili najmanje četri godine pod učiljem novaka te su napustili novicijat obično se nalaze pridruženi zajednici otaca.

Ovo su četri skupine,odjeljene ali uskladjene, koje u samostanu novicijata i nauka sačinjavaju zajednicu.

Katkada se novaci u kušnji i njihov Učitelj,ako se ne nalazi u posebnom samostanu,pridružuju zajednici kao peta skupina. Na ovaj način sastavljena je zajednica od stotinu redovnika, ali više,kojoj je moguće i ugodno živjeti potpunim dominikan. životom.

Ona je,više nego svaki redovnik osobno,dužna vršiti neprekidni nemrs,veliki post od 14.rujna do Uskrsa i neke druge manje,koji padaju u ljetno doba.Ona mora osigurati svečano koralno moljenje matutina i Lauda zavrijeme trećeg noćnog bdijenja,t.j.izmedju ponoći i tri sata u jurto.Veći broj redovnika omogućuje prioru,kako ga u tome i Pravila ovlašćuju i potiču,da oslobodi sada jednoga,a sada drugoga od ojedinih dužnosti,bilo da to traži jegovo zdravlje,bilo njegova posebna služba na korist zajednice.Isključiva uporaba vune za odjeću sasvim prosto pokućstvo u sobicama,tvrda jednostavna postelja, mnogobrojna pokoravanja života u zajednici,predstavljaju nam počela,da redovničkog zapta zapojedinačnog redovnika.Sve to zajedno s klauzurom(zabrana nepotrebnog izlaženja)i mukom,koji je prekinut dva put dnevno zajedničkom rekreacijom i to poslije objeda tri četvrta,a poslije večere pola sata;sve to sačinjava točno propisani,ali umjereno strogi način života,kojemu je cilj da osigura izvršivanje triju redovničkih zavjeta: Siromaštva,čistoće i posluha.A sve to zajedno:redovnički zavjeti ciljaju na to,da redovnika uvježbaju kako da dodje do "savršenstva ljubavi",što se danas zove "ascetikom",a nije ništa drugo nego neprekidno i dobro urodjeno vježbanje u ćudorednim vrhunaravnim krepostima.

U okviru ovih redovničkih opsluživanja razvija se u krilu s amostanske velike zajednice dominikanski kontemplativni život,koji je također djelo zajednice.Sve skupine u njemu sudjeluju,ali na različit način i stepen.I braća kooperatori,koji svojim radom osiguravaju klericima najveću mjeru kontemplacije slobodne,ipak imadu obilat dio u zajedničkoj kontemplaciji.Njihova kanonska molitva sastavljena od očenaša,pola sata svagdanjeg razmatranja,dnevno moljenje Krunice prenose ih u područje molitve,koja tako prepliće i prožima sav njihov rad.Duhovno čitanje svakog dana i duhovne pouke, što im se drže svake sedmice,dok ih poučavaju u njihovim praktičnim dužnostima,istodobno podržavaju u njima onu zalihu vrhunaravnih misli,koje goje molitvom.

Klerici:novaci i svećenici vršenjem koralne liturgijske službe,koja ih službeno pridružuje divnoj "laus perenis" katoličke Crkve,obavljaju prvo i najlavnije djelo svog kontemplativnog života.Iako možda ne dosiže sjajno veličanstvo benediktinske službe,koju ne dopušta socijalni poziv dominikanaca,ta služba ipak nije ništa manje svečana.Zajednička misa,često sa djakonom i poddjakonom,kompletorij i ophod sa Zdravo Kraljice svaki se dan pjevaju.Pjevaju se također Vespere druge,barem u nedjelje i blagdane;Prima,i Laude na veće svečanosti.Ovoj koralnoj službi,koja traje dva i po sata do tri,treba nadodati,kako za klerike tako za kooperatore,pola sata razmatranja i 20 minuta za jednostavnu i lijepu kontemplativnu molitvu krunice.Ovo razmatranje,osobito što se tiče učenika i njihovih profesora,prima hranu,dapače već se vrši u neprestanom i potpuno na Boga upravljenom nauku svih struka filozofskih,pozitivnih i teoloških,koje sačinjavaju svete znanosti. I doista,zar ovaj nauk,kao i samo razmatranje,nema svoj korijen i svoj završetak u Božjoj ljubavi?Nekoji po izbor uče-

nici i profesori su od istih Pravila oslobodjeni da zajednič ki prisiustvuju stanovitim dijelovima koralne službe,za to, da se mogu slobodnije baviti dijelima na korist zajenice i zajedničkim poslovima.To je smion postupak i potvrdjuje načelo,da se život u duhu dominikanskog Reda smije i uistinu može ostvariti jedino sudjelovanjem velikog broja i uslijed razdiobe rada.Duhovno čitanje za zajednicu,stara collatio ili pouka obavlja se preko večere.Evo ovako teče dominikan-

skog Reda smije i uistinu može ostvariti jedino sudjelovanjem velikog broja i uslijed razdiobe rada.Duhovno čitanje za zajednicu,stara collatio ili pouka obavlja se preko večere.Ovako evo teče dominikanski kontemplativni život,koji nije preopterećen nikakvom drugom zajedničkom molitvom,ali se mora produžiti u beprestanom sjedinjenje sa živim Bogom, čiji je stan redovnička duša.

Ova kontemplacija,u kojoj ima u obilju svjetlosti i ljubavi po naravi se izlijeva u školsko poučavnje svetih znanosti,u objelodanjivanju raznih spisa,uopće u znanstvenom djelovanju,pri kojem se ponovno i neprestano utvrdjuje načelo bratske suradnje.Prigodno se tome pri ružuje služba propovijedanja u ispovijedanja,ali u ograničenoj mjeri o koja se ne da usporediti puninom apostolata one braće, koja su mu se posebno posvetila i koja upotrebljavju svoje moći izravnoj službi duša.

Dominikanska Pravila,općenito govoreći i sama po sebi ne vezuju pod kaznu grijeha već pod kaznu pokore,koja se ima izvršiti,ako se prekrše.Prestupci,koji se mogu protiv njih počiniti nalze službenu zadovoljštinu u takozvanom kapitulu grijeha,koji se ima držati bar svake sedmice.Braća se tu sama priznavaju krivim,a može ih i svaki drugi optužiti za vanjske prestupke.Pravila,počinjene za vrijeme sedmice.Pokora,koju im nalaže prior,i ukor,kojim je popraćuje kad drži zgodnim,u isto vrijeme dok za svakoga sačinjavaju pravednu zadovoljštinu za njegovu nemarnost,jamče za poštivanje Pravila i točan red zajednice.

Takav je u svojim glavnim crtama redovnički život, što ga danas provode-iskreno odani slavnoj predaji svoga Reda-dominikanci napose pak francuske provincije,kojih odvažnost nije umanjilo niti vedrim pomutilo progonstvo i iazgnstvo:"Dragi sinko",piše papa Bendikt XV.genaralu Reda prigodom 700-te obljetnice smrti bl.Patrijarhe Dominika,"mi pomišljajući ovu prošlost,prije svega zahvaljujemo Začetniku i Darovatelju svakoga dobra za to,što je do sada u svojoj dobroti blagosiljao djelo vašega zakonodavca i oca,i mi ga žarko molimo,da se udostoji i u buduće pomagati ga istom brigom i zaštitom."

Ove nježne riječi neprežaljenog pape,kojeg je Treći red pokore sv.Dominika ponosno ubrajao medju svoje članove krasno izrazuju osjećaje čitavog Reda,jer je u njima pomiješana zahvalnost i pouzdanje.

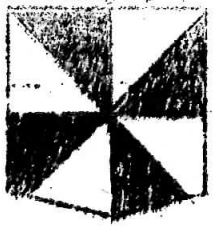

D O D A T A K

Opći pregled Reda u siječnju 1958.

		Bisk.	Sveć.	Klerici Zav.	Klerici Nov.	Kooperato Zav.	Kooperato Nov.	Ukup.
1. Španjolska pvrovicija		4	404	300	86	153	12	959
2. Tuluska	"	1	139	20	8	2o	-	188
3. Francuska	"	2	404	69	11	34	1	521
4. Lombardijska	"	1	111	21	8	3o	3	174
5. Rimska	"	1	132	19	2	13	1	186
6. Napuljska	"	1	91	23	5	22	1	143
7. Ugarska	"(1949.)	1	63	11	8	24	-	1o7
8. Sjev.njemačka	"	1	214	46	14	5o	-	325
9. Engleska	"	1	154	30	5	41	-	231
10. Poljska	"	-	87	83	18	41	4	233
11. Aragonska	"	-	128	50	15	21	3	217
12. Češka	"	1	55	9	1o	3o	4	1o8
13. Dalmatinska	"	1	59	14	17	7	4	1o2
14. Sicilijska	"	1	64	20	5	9	-	98
15. Andaluzilska	"	2	146	65	26	33	3	274
16. Holandska	"	1	233	99	13	92	4	591
17. Irska	"	1	50	62	21	54	1	372
18. Peruanska	"	1	73	27	8	14	1	1o1
19. Kolumbijska	"	2	193	15	7	22	6	124
20. Lionska	"	1	72	24	52	3o	-	261
21. Ekvadorska	"	1	24	19	6	45	5	148
22. Čilenska	"	-	405	9	8	3	-	44
23. Filipinska	"	2	147	164	31	87	2	699
24. Pijemontska	"	2	293	18	5	17	1	19o
25. Belgijska	"	1	45	58	7	57	6	423
26. Argentinska	"	-	513	11	1o	1o	-	76
27. Prov.sv.Josipa	SAD.	1	84	108	2o	45	4	691
28. Malteška	"	-	293	16	-	15	-	115
29. Kanadska	"	1	87	65	13	1o1	8	481
30. Prov.pres.Imena I.	SAD.	1	58	35	11	15	-	148
31. Prov.sv.Marka		-	75	14	-	2o	1	94
32. Južnonjem.(austr.)-e.		-	285	13	2	27	-	117
33. Prov.sv.Alberta	SAD.	1	51	131	22	55	6	499
34. Australijska provin.		-	46	24	5	9	1	9o
35. Brazilijska	"(1957.)	1	49	20	9	6	2	84
36. Švajcarska	"	-	22	13	7	8	-	77
37. Portugalska vikarija		-		20	6	17	1	67
	Ukupno:	39	573o	1748	461	1277	85	9340

Sjemeništaraca ukupno : 3.245

/Prema Analecta O.P. g.1958 Str.368-9./

O. A n t o n i n Z a n i n o v i ć O. P. I

KRATKI OSVRT NA DJELOVANJE DOMINIKANACA U HRVATSKIM ZEMLJAMA[1]

Dolazak i prvi samostani. Vjerojatno je, da su dominikanci došli bar prolazno u hrvatske zemlje još za života sv. Dominika, onda naime, kad su njegovi prvi učenici išli u istočne ili sjeverne sttane. Trajno pak su se nastanili, ako ne već za njegova života, a ono svakako ne mnogo vremena poslije njegove blažene smrti.

Najstariju savremenu i sigurnu vijest o trajnom boravku dominikanaca u našim stranama imamo u jednoj ispravi splitskog nadbiskupa Guncela iz g. 1229., a odnosi se na spor između benediktinskog opata rogovskoga i vranskih templara. Za slučaj, da se ne bi sami nagodili, stvar su prema pomenutoj ispravi imali konačno presuditi uz ostale i dva dominikanca ("duobus fratribus predicatoribus" -Smičiklas, Codex dipl. III, 228 - 229).

Spomenik ne veli, gdje su se nalazili ovi dominikanci. Moguće je u Ninu, kamo su prema jednom spomeniku iz g. 1347 došli iz Bolonje i trajno se nastanili oko g. 1228. Dubrovački samostan bi primljen na vrhovnom zboru Reda g. 1230. Pet godina kasnije nalaze se bar prolazno u gradu Zdru, gdje pred ondješnjim biskupom brane braću franjevce, zbog čega isti biskup i njima zabranjuje propovijedanje i ispovijedanje, a papa ga Grgur IX. radi toga prekorava i naredjuje mu, da ih pusti slobodno djelovati. Godine 1248. dobiše ondje crkvu sv. Platona. Prioru dominikanaca u Splitu povjerava g. 1245. papa Inocent IV., da s biskupom trogirskim potvrdi izbor splitskog nadbiskupa. U Zagreb su, prema Ivanu Tkalčiću, bili pozvani od biskupa Stjepana Babonega (1225 - 1247) za prvih godina njegova vladanja. Godine 1241 piše papa prioru zagrebačkog samostana preporučujući kralja Belu IV. i njegovu obitelj. U Dubici na lijevoj obali Une spominju se već g. 1235, a u čazmi g. 1241. Samostan u Virovitici utemeljio je bio kralj Bela g. 1242. U Bosni su dominikanci 1233. imali već jedan, a prije g. 1259. dva samostana.

Kroz isti 13. vijek spominju se još samostani u Pagu /oko g. 1250/, Trogiru /1265/, Kotoru/1266/, Skradinu/1270-1280/, na Glavatome u općini prčanjskoj, zatim u Požegi g. 1264, te u Bihaću /sada Bosni/ 1266.

Iz ovoga, što je ovdje navedeno, vidi se očito, da su dominikanci već za prvog vijeka svoga opstanka bili mnogo rašireni u našim stranama. Kroz daljnje vjekove oni su i drugdje otvarali svoje samostane, tako da se ukupno spominje preko pedeset mjesta u našir krajevima, u kojima su oni bili udarili stalno boravište.

---

1) Štampano u jubilarnom broju "Gospine krunice "1934 , a sada nešto nadopunjeno.

Dalmatinska provincija. U upravnom pogledu su svi ovi samostani, skupa s onima u Ugarskoj i susujednim zemljama, sačinjavali jednu samu, ugarsku provinciju /prov. Hungariae/. Ipak su samostani u našim krajevima imali barem od 1325.g. svoga posebnog vikara, a 1380. papa Urban VI. je osnovao od nekih naših samostana posebnu provinciju, provinciju dalmatinsku. Njoj je pripadalo, osim tri albanska samostana, jedanaest samostana na našoj jadranskoj obali; pod konac XV. stoljeća pripadali su joj takodjer samostani modruški i onaj u Bihaću.

Od nj se g.1486. otcijepio dubrovački samostan, koji će, skupa sa samostanom gruškim i lopudskim, a kasnije i s nekim drugima na zemljištu dubrovačke republike, sačinjavati posebnu dubrovačku kongregaciju pod neposrednom vlašću generala Reda. Ova se kongregacija g.1835. pripojila majci provinciji.

Apostolsko djelovanje. Svi ovi samostani bili su i tihi zakloni, u kojima su se odgajali mladi redovnici, i središta, iz kojih su onda izlazili da naviještaju, tumače i brane evandjeoske istine, da šire kršćansko ćudoredje i pravu prosvjetu.

O tom apostolskom radu piše ugarski savremenik dominikanac Suibert u svojoj kronici iz godine 1259-1260, da "udjoše oni u zemlju virovitičku, koje stanovnici bijahu raskolnici i javni krivovjerci, a u kojoj pretrpjevši mnogo nevolja, napokon ustalivši se obratiše mnoge s krivovjerja na pravu vjeru, a raskklnike sjdiniše s Crkvom." Isti kroničar piše nešto dalje :"a takodjer u Bosnu i Dalmaciju, što se kod njih zove crkva slavenska /ecclesia Sclavoniae/, bila su poslana braća k krivovjercima, gdje su znali, da od krivovjerske zablude gine preveliko mnoštvo duša. Budući da je kaločki nadbiskup protiv njih bio više puta podigao križarsku vojnu, a malo ili ništa uspio, povjeri napokon to papa svojim pismima kao stvar beznadnu našoj braći, koja živo nastojeći propovijedanjem i raspravljanjem protiv krivovjeraca, a podupirući ih blažene uspomene kralj Koloman, tako divno uspješe, da su mnoge krivovjerce i njihove pristaše priveli k istini vjerskoj....i porušene crkve, nad kojim već bijahu izrasle draće i šikarje, bile su obnovnljene". /Monum. Ord. Praed. hist. I. str. 305 - 308/. Uvjerodostojnost ovih riječi ne može se sumnjati, jer to isto svjedoči papa Grgur IX. svojim pismom od 26. IV. 1238., u kojem veli, da je radom biskupa dominikanca bl. Ivana iz Wildhusena i njegove braće bila "ondje /u Bosni/ nanovo zasadjena kršćanska vjera."

Tu revnost u apostolskom djelovanju pokazali su kod nas sinovi sv. Dominika i u slijedećim vijekovima. Bl. Augustin Kažotić, biskup zagrebački, a zatim u gradu Luceri u južnoj Italiji, propovijedao je pravim apostolskim žarom po Dalmaciji, Bosni i u Italiji. Dubrovčanin o. Ivan Uljarević /Olearius/ ide g.1451. u Bosnu, osniva više samostana, te obraća mnoge krivovjerce i raskolnike. Hvarski biskup o. Toma Tomasini kao papin legat nakon višegodišnjeg napora uspio je napokon, što mu priznaje isti papa Eugen IV., da obrati i pokrsti bodanskog kralja Tomaša. U 16. vijeku dubrovčanin O. Klement Ranjina propovijeda " s uspjehom trideset godina" ne samo u domovini, nego i u talijanskim i drugim stranim gradovima. Kotoranin O. Jacint Dimitri, koji je umro kao biskup modruški g.1689., obratio

je do trideset tisuća raskolnika i preko tisuću i pol Muhamedanaca.

To su samo nekoji od naših redovnika,koji su svojim radom pokazali,da su vrijedni članovi reda,kojemu je službeni naziv : Red Braće Propovjednika /Ordo Fratrum Praedicatorum/.

Naučni rad.Sv.Dominik osnivajući svoj red htio je spojiti i doista je spojio u jednoj osobi samostanca,apostola i učenjaka.Prema tome njegovi sinovi moraju se baviti naukom, da tako što uspješnije uzmognu raditi - i doći do svog cilja-spasenja duša.

Da su dominkanci u našim stranama prema namislli svoga sv.Utemeljitelja i na tom polju uspješno radili,svjedoči onaj vrlo znatan broj umnika,koji su se istakli sudjelovanjme i raspravljanjem na crkvenim saborima,predavanjima na domaćim i stranim visokim školama,te i svojim pisanim djelima. Tako je,da navedemo samo nekoje,Dubrovčanin o.Ivan Stojkovi ć na crkvenom saboru u Baselu,držao otvorni govor,te za osam dana uspješno pobijao češkog husita Rokiczanu.Kotoranin o.Albert Doimi-Gliričić,kojemu je papa Pavao III.davao na pregled odluke tridentskog sabora,prije no će ih on svojom vrhovnom vlašću potvrditi,postavši biskupom /modruškim pa krčkim/,prisustvovao je kao takav istom saboru,te ondje odlučno branio porabu narodnog jezika /i glagoljice/ pri službi Božjoj.Dubrovčani o.Ivan /g.1415./ i o.Donat Giorgi ,kasnije biskup mrkansko-trebinjski /+1492/,predavali su na sveučilištu u Padovi, spomenuti o.Doimi-Gliričić na papinskom sveučilištu"La Sapienza" u Rimu,a o.Petar Vučetić iz Dubrovnika,kasnije biskup stonski /+1564./,na sveučilištima u Parizu i Louvenu.Ovoga potonjega Francuzi su zvali "čudovištem uma,doktorom ilirskim,doktorom dubrovačkim". Zadranin o.Herman-Dominik Crisitianopulo predavao je u Rimu,a kad su g.1773.bili Isusovci ukinuti,postade profesorom kanonskog prava i ravnateljem na rimskom sveučilištu Gregoriani.

Od brojnih pisaca spomenut ćemo Dubrovčanina o.Leonarda Tralasića /+1442./,koji je napisao,na žalost izgubljeni tumač za svu Summu sv.Tome Akvinskoga, Šibenčanina o.Ivana Polikarpa Severitanina,koji je uz ostalo ispjevao u latinskim stihovima i izdao /g.1509. i 1522./odulju pjesmu o stvorenju,padu i otkupljenju čovjeka /"Solimaidos libri tres"/,te još l ljepše djelo,ali čini se izgubljeno,o Dalmaciji pod naslovom : "Illyridos libri quatuor",o.Vinka Pribojevića,Hvaranina,koji je g.1525.u hvarskoj crkvi svoga Reda pred ondješnjim plemstvom držao na latinskom jeziku,a g.1532.objelodanio u Mlecima svoj povjesno-rodoljubni govor :"O porijetlu i uspjesima Slavena " /"De origine,successibusque Slavorum"/,dva rodjena b ata iz Kotora Vicka i Dominika Buća,o kojima spomenuti o.Pribojević piše,da su "premnoge tajne katoličke vjere objasnili u svojim spisima",o.Klementa Ranjinu,Dubrovčanina,koji je napisao više djela,medju kojima "Quodlibet declamatorium"/zbornik za propovjednike/,štampano u Mlecima 1541.na troškove dubrovačke vlade, te o.Serafina Crijevića /Cerva/,koji je svojim povjesnim djelima o dubrovačkim dominikancima,o glasovitim Dubrovčanima,te osobito "Povješću dubrovačke crkve" /Sacra Metropolis Ragusina/ zavrijedio,da bude uvršten medju prve povjesničare svoga doba /+1759./.

Od onih,koji su pisali na hrvatskom jeziku,spo-

menut ćemo samo o.Jurja Zebića /Starijanić - Antiqurius/, Hvaranina /de Pharo/,koji je ostavio u rukopisu lijepom čakavštinom,napisano i mnogo čitano djelo "Knjiga od života i dilli slatkoga Isusa i majke njegove slavne divice Marije " / o kojem je pisac ovih redaka napisao radnju i izdao je u "Vjesniku za arh.i hist.dalmatinsku",sv.52,Split 1940./, O.Arkandjela Vučetića iz Dubrovnika,koji je napisao vrlo lijepim jezikom i izdao u Rimu g.1597.djelo :"Rosario s drusbom prislavnoga imena Jesusova", O.Luku Bračanina/Polovinića/, koji je g.1598.preveo sve psalme Davidove,a izdala ih je /g.1917./"Jugoslavenska akademija"/sa prezimenom Pallavicini, dok je pisac ovih redaka u "Gradji" Jugoslavenske akademije, knj.14.,Zagreb 1939.,dokazao,da je njegovo pravo prezime Polovinić/,O.Rajmunda Zamanju,Dubrovčanina,koji je g.1639. izdao : "Nauk sa pisati dobro latinskiem slovima rieči jesika slovinskoga",O.Ignacija Akvilini-ja /+1727/,koji je uz "Pribogati dvor duhovni svetoga Rozarija u katoličkoj Carkvi prikazan jezikom slovinskim" i više drugih sastavaka nabožnog sadržaja,sastavio u hrvatskim stihovima uvaženu ljekaru--šu pod nazivom "Liječnik kućnji",te O.Arkandjela Kalića,kojega tri besjede,izrečene u Dubrovniku prigodom kuge 1784., izdala je te iste godine na svoje troškove dubrovačka vlada, dok su njegove korizmene propovijedi i panegirici objelodanjeni g.1873. Po svome sadržaju spadaju medju najbolje propovijedi,što ih uopće imademo na hrvatskom jeziku.

Na upravi biskupija. Kao što drugdje po svijetu,tako se je Sveta Stolica i kod nas poslužila sinovima sv.Dominika pri popunjanju biskupskih stolica.Slala ih je katkada iz stranih zemalja,ali se je vrlo obilno poslužila i našim domaćim redovnicima,koji su se naime odgojili i živjeli u našim samostanima.Od naših domaćih redovnika bilo ih je dapače /barem sedamnaest/,koji su bili imenovani biskupima u stranim zemljama.

Broj dominikanaca,koji su upravljali biskupijama kao njihovi pastiri /bilo je također nekoliko biskupskih vikara/,vrlo je znatan.U popisima skoro svih sadašnjih hrvatskih biskupija,kao što i u popisima onih ukinutih nailazimo na više imena dominikanskih redovnika,koji su vršili tu u crkvenoj upravi visoku i vrlo odgovornu službu.Za mnoge od njih povjesničari ističu,da su se odlikovali osobitom revnošću u svome Redu oko spasa povjerena im stada.

Uzori svetosti.Revnost i ustrajnost u svome apostolskom djelovanju te naučnom radu,koji je opet svoje vrste apostolat,crpili su ovi redovnici iz onog duha svoga sv.Utemeljitelja,kojim su bili zadojeni,i one svetosti,koja je prožimala sav njihov život. Ta svetost kod nekojih se uzdigla do najvišeg stepena,radi čega ih je narod sačuvao u svojoj uspomeni i prozvao blaženima. To su uz zagrebačkog pa lucerskog biskupa Augustina Kažotića,koga je sv.Crkva službeno proglasila blaženim i odobrila mu štovanje,bl.Jakov,učenik sv.Dominika,koji je utemeljio ninski samostan, bl.Grgur,Splićanin, bl.Ivan Nijemac /Theutonicus/ iz Wildhusena,prvi biskup bosanski, bl.Pavao,prior zadarski,koga su krivovjerci patareni privezali uz kolac,pa onda živa sažgali oko g.1250., trideset i dva redovnika,kojima za imena ne znamo,a koji su,propovijedajući ibraneći vjeru Isusovu u Bosni i Dalmaciji,završili svoj zemaljski život kao mučenici,bivši potopljeni u rijeci

od krivovjernih patarena,zatim bl.Nikola Milinović,utemeljitelj samostana sv.Križa na otoku Čiovu,bl.Antun iz Zadra,te časni sluga Božji O.Valerije,Splićanin,koji je umro kao svetac,vraćajući se iz sv.zemlje oko g.1612.

Samostani i djelovanje Sestara. Odmah u prvim vremenima spominju se u našim stranama i dominikankinje.Bilo je Sestara drugoga reda/u Zadru i Dubrovniku/,onih naime,koje su živjele zatvorene poput benediktinkinja i klarisa,molile zajednički sv.Oficij,kao i redovnici prvoga reda,te posvećivale svoj život promatranjem Božjih istina i točnim vršenjem sv.pravila.Bavile su se uz to/ u Zadru i Dubrovniku/ i odgojem kršćanskih djevojčica.

Osim ovih nalazimo također dosta rano i Sestre trećega reda,koje su mogle izlaziti iz samostana,a posvećivahu se Bogu stanovitim molitvama i pobožnim vježbama,baveći se pri tom i raznim poslovima,kao predenjem vune,pletenjem,tkanjem itd. Ove vrssti Sestara bilo je već davno u raznim dalmatinskim mjestima,kao u Šibeniku,Splitu,Starom-gradu,Dubrovniku, Kotoru i drugdje. Izvan Dalmacije nalazile su se /drugog ili trećeg reda/,prema nekojim piscima,u Zgrebu i Požegi.Jedne i druge/u Dalmaciji/ bile su pod izravnom vlšću i nadzorom o.provincijala i mjesnih starješina,koji su ih poučavali u vršenju sv.pravila i duhovnom životu. Svojom odcijepljenošću od svijeta i svojom pravom pobožnošću,djelovale su one blagotvorno na narod,medju kojim su živjele,potječući ga na dobro i sve savršenije kršćansko življenje.

Najljepši cvijet medju ovim Isusovim zaručnicama bila je bl.Ozana Kotorka,koja došavši iz Crne Gore u Kotor kao mlada djevojčica prigrli ondje odijelo i življenje dominikanskih trećoretkinja,te se,živeći u velikoj pokori,uzdigne do vanredne svetosti,i preseli u nebo g.1565. To je prva žena na slavenskom jugu,koja je zaslužila,da joj sv.Crkva odobri štovanje i proglasi je blaženom /g.1927./.

Treći red za svjetovne osobe - Bratovštine.

Spomenuvši redovnike i redovnice,ne možemo propustiti, a da ne spomenemo Treći red za osobe u svijetu.Osnovan od sv. Dominika širili su ga njegovi sinovi marljivo i u našim stranama.Pripadale su mu osobe jednoga i drugoga spola,te svakog staleža.Bilo ih je iz svećeničkih,pučkih,gradjanskih i plemićkih krugova.U nj su se upisivali i knezovi dubrovačke republike.Noseći na sebi bijeli dominikanski naplećak,zadahnuti duhom sv.Dominika,vršeći revno naredjene im molitve i dužnosti, posvećivali su članovi ovoga reda ne samo sebe,nego su unosili svetost u svoje kuće,"do samog uzglavlja ženidbene postelje", kako veli slavni o.Lacordaire,te je revno širili i dalje naokolo sebe.

Druga sredstva,kojima su se naši dominikanci u svome apostolskom radu služili,jesu pobožnosti vlastite njihovom redu,naime Bratovština presv. rozarija /krunice/,Bratovština presv.Imena Božijega i Isusova protiv psovke,koju su sinovi sv.Dominika osnovali uoblaštenjem crkvenog sabora u Lionu /g.1274/,te Bratovština Andjeoske vojske na čast sv.Tome Akvinskoga,namijenjena osobito mladeži obojega spola za očuvanje andjeoske kreposti sv. čistoće.Tim su također sredstvima uspješno suzbijali pokvarenost u narodu,a podržavali,jačali i sve više širili kršćansko življenje. Napose treba istaknuti,da je molitva presv.rozarija,ta najljepša od svih pobo-

žnosti,koju je pram predaji sama presv.Djevica preporučilla sv.Dominiku,a koju su njegovi sinovi revno širili po čitavom svijetu,radom naših redovnika uhvatila i u hrvatskom narodu predubok korijen,tako,da je u raznim krajevima premnoge obitelji u svojim kućama još i danas svagdano mole.Ako se je u tim krajevima vjerski život medju pukom još dobro sačuvao, plod je to,mislim,ove prekrasne molitve.

Sadašnje stanje i rad. Dominikanci,nekoć tako raširen, danas imadu kod nas samo deset samostana,u kojima živu.Razni uzroci,napose turske provale,protucrkveni zakoni mletačke republike,te francuska revolucija,istisnuše ih skoro sasvim iz naših krajeva.Održaše se jedino u južnoj i srednjoj Dalmaciji, naime u Dubrovniku,Gružu,Splitu,Trogiru,Šibeniku,te Korčuli, Starigradu na otoku Hvaru i u Bolu na Braču. G.1927.povratiše se nakon više stoljeća u bijeli Zagreb. Poslije rata/1991./ došli su i u Rijeku.

Premda ih je malen broj,njihov se glas ipak čuje po svim hrvatskim zemljama.Gdjegod ima Hrvata,oni tamo hrle i naviještaju im riječ Božju.Uz korizmeno,adventsko i drugo propovijedanje,koje nisu nigda napuštali,prihvatiše oni g.1880. držanje sv.poslanstva /pučkih misija/,te ih do danas obaviše preko devet stotina.Nema niti jedne naše biskupije,gdje ih nijesu držali.O tim pučkim misijama,koje je g.1889.pokojni O.Miškov s dva druga oca započeo u djakovačkoj biskupiji,pisao je biskup Strossmayer iste godine /15.VIII./preč.o.Generalu u Rim : "Ovo je ono ,što sam svojim iskustvom naučio već i ove godine,kad su tri časna oca ovoga S.Reda iz Dalmacije, obavljajući Sv.Poslanstva medju našim pukom tako zavezali naše srce,da i vijeran puk i diocezansko svećenstvo i ja mislim, da su nam oni osobitim darom Božjim poslati...svakolika,te na nam pred oči stavljaju za izgled i spasenje,takva su,da ih kao iz našega srca i iz naše duše vade i crpe;oni sasvim naši,iz nas izišli,naše nevolje i potrebe točno poznaju;njihova riječ naša je riječ,njihov glas kao glas svojih pastira poznajemo,dragovoljno slušamo,te se lasno prima našega srca i naše pameti" /v."Gospina Krunica"god.XI.1905,br.5,str.137-138/.O velikim duhovnim plodovima,što ih medju vijernicima postizavaju svojim propovijedanjem,ne svjedoče samo navedene riječi velikog biskupa,nego to potvrdjuju takodjer izvješća veleč.mjesnih župnika,a za nekoja mjesta i župske matice te sam narod,koji svugdje rado gleda njihovu crno-bijelu haljinu, pozorno ih sluša,trajno spominje i želi,da mu opet dodju.

Malobrojni ne mogu se još znatno posvetiti nauci,ali ipak izdavanje "Duhovnog Života" i "Gospine Krunice",izdanja njihove naklade "Istine",zatim nekoja znanstvena djela,te rasprave i članci po raznim smotrama i časopisima u razdoblju izmedju dva rata,a i kasnije,pokazuju njihovo nastojanje,da i na tom polju rade prema duhu svoga reda i podju tragom svojih prešasnika.

Kongregacija dominikanskih trećoretkinja pod nazivom Svetih Andjela Čuvara,utemeljena god.1905.nastojanjem blagopok.o.A.M.Miškova od dva davno postojeća samostana Sestara trećoretkinja u Splitu i Šibeniku te od novog samostana-zavoda u Korčuli,koji je kuća-matica za svu Kongregaciju,a podigao ga je spomenuti blagopok.o.Miškov blagodarnim prinosima preuzv.biskupa Strossmayera,Posilovića,Krapca i Bauera,razvijala je do nedavno,/a i danas razvija u granicama mogućnosti/

u raznim mjestima po Dalmaciji te u Zagrebu s lijepim supjehom svoj mnogostruki rad.Redovnice se posvećuju prema zamisli svog blagopok.Osnovatelja odgoju i poučavanju djvojaka u kršćanskom i narodnom duhu,zatim dječjim zabavištima,dvorenju iznemoglih staraca i starica te drugim dobrotvornim djelima.

Tako ovim,što je navedeno,onda širenjem Trećeg reda medju svjetovnim osobama,promicanjem pobožnosti presv.rozarija sa svim njezinim ograncima /Bratovština presv.rozarija - Vječno rozarije - Živo rozarije za odrasle - Mladi kruničari i ml.kruničarke/,širenjem dviju već spomenutih bratovština presv.Imena Isusova i Andjeoske vojske te zadnjih vremena nastale bratovštine bl.Imelde za prvopričesnike/ce/,vodjenjem drugih nekojih vjerskih udruženja i predavanjem vjeronauka u nekim mjestima na srednjim i osnovnim školama sinovi /i kćeri/ sv.Dominika rade i danas u hrvatskim zemljama prema cilju,što im ga je nazad više od sedam vijekova odredio njihov sv.Utemeljitelj : da rade ne samo za svoj spas nego i za spas svoga bližnjega.

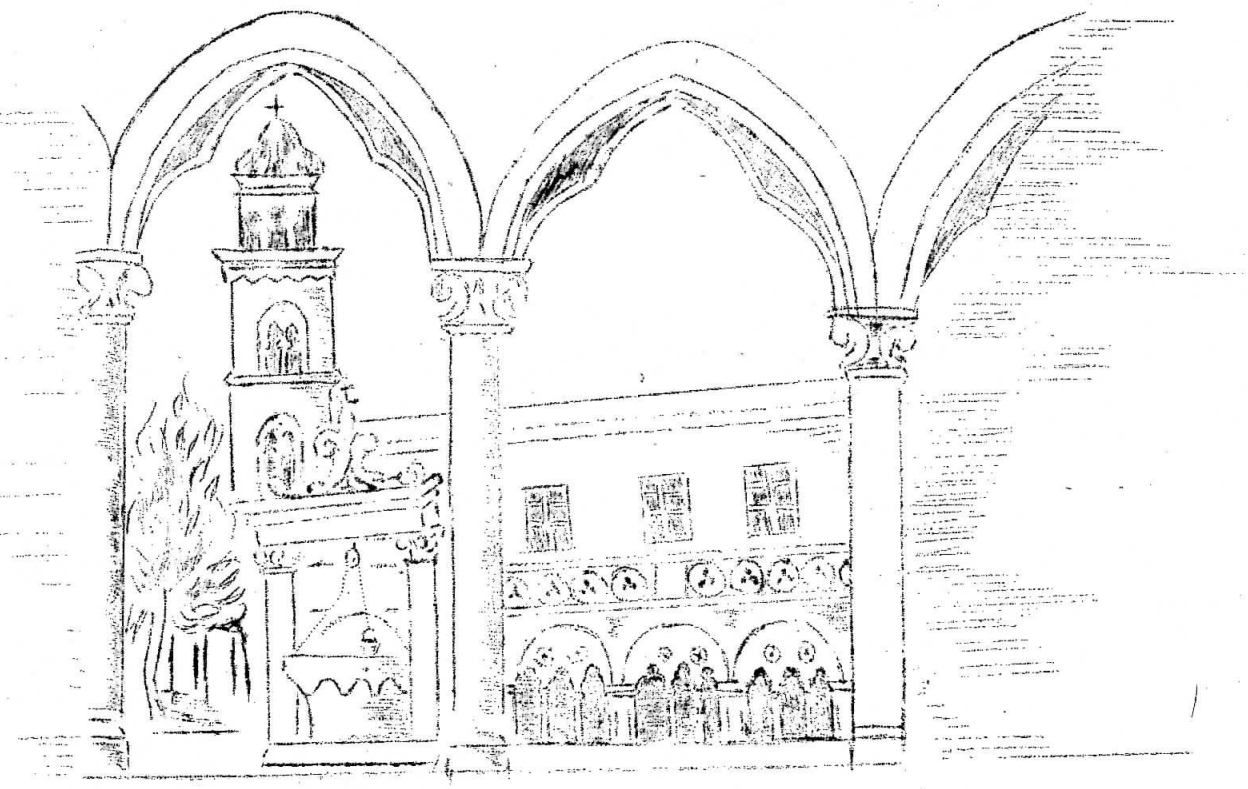

S A D R Ž A J :

PRVI DIO

POSTANAK I NARAV DOMINIKANSKOG REDA :
Otac dominikanskog Reda 1
Osnutak Reda 4
Prvi razvitak Reda..... 8
Vanjsko raširenje i unutarnje ojačanje..... 11
Narav i općeniti ustroj dominikanskog Reda..... 13

DRUGI DIO

KRATKA POVIJEST DOMINIKANSKOG REDA :
Regularni život 17
Prvo razdoblje: XIII. i XIV.vijek 19
Drugo razdoblje: XV. i XVI. vijek..... 24
Treće razdoblje : XVII. i XVIII. vijek 29
Četvrto razdoblje : XIX. i XX. vijek 33

ZNANSTVENA DJELATNOST :
1.Povijest školstva kod dominikanaca..... 37
2.Znanstvena djelatnost dominikanaca..... 45
3.Znanstvena djelatnost u naše doba..... 5o

APOSTOLAT :
1.Prvo doba apostolata Reda 53
2.Reforma Reda i obnova apostolata..... 6o
3.Tridentinski sabor i katolička protureformacija..... 64
4.Apostolski rad u 19. i 2o.vijeku 66

MISIJE U DALEKIM ZEMLJAMA :
1.Prvo razdoblje: 13. i 14.vijek 68
2.Drugo razdoblje: od 15.do 18.vijeka..... 72
3.Današnje stanje misija..... 75

TREĆI DIO

Redovnički život 78

D O D A T A K

Opći pregled Reda u siječnju 1958. 82
O.ANTONIN ZANINOVIĆ O.P. : Kratki osvrt na djelovanje dominikanaca u hrvatskim zemljama..... 83